

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra genderových studií

Mgr. Ivana Křížková

Idea ženství v díle filosofky Marie Štechové

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. Ľubica Kobová, M. A., Ph.D.**

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. 6. 2017

Ivana Křížková

Poděkování

Děkuji Mgr. Lubice Kobové, M. A., Ph.D. za odborné vedení, poskytnuté informace, rady a připomínky.

Obsah

Abstrakt	6
Abstract	1
Úvod	1
1. Krátká biografie Marie Štechové	4
2. Dílo a myšlení Marie Štechové	12
2.1. Období před první světovou válkou a během ní	14
2.2. Pobyty na Slovensku (1919 – 1930)	16
2.3. Období náboženské (1930 – 1940)	18
2.4. Období druhé světové války a po ní (1940 – 1970).....	21
2.4.1. Budování člověka	23
2.4.2. Čertova brázda	25
2.5. Shrnutí.....	27
3. Zasazení do dobového myšlenkového rámce	30
3.1. Propojení s ženskou otázkou té doby – Zdenka Hásková.....	31
3.2. Propojení s filosofií té doby - Albína Dratvová.....	33
4. Ohlasy na dílo Marie Štechové	35
4.1. Dobové recenze a komentáře	35
4.2. Sekundární literatura po roce 1970	37
5. Myšlení Marie Štechové z genderové perspektivy	39
5.1. Sexualita.....	39
5.1.1. Rané období	40
5.1.2. Období ovlivněné vírou	43
5.1.3. Pozdní období	44
5.1.4. Shrnutí.....	47
5.2. Manželství.....	48
5.2.1. Rané období	49
5.2.2. Období ovlivněné vírou	51
5.2.3. Pozdní období	51
5.2.4. Shrnutí.....	53
5.3. Obraz ženství v pojetí Marie Štechové	53
5.3.1. Rané období	55
5.3.2. Období ovlivněné vírou	62
5.3.3. Pozdní období	64
5.3.4. Shrnutí.....	66

Závěr	68
Seznam použité literatury	70
Přílohy	74
Příloha Č. 1:	74
Příloha Č. 2:	75
Příloha Č. 3:	76

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá analýzou filosofky Marie Štechové. Díky předešlé diplomové práci (obhájená v roce 2015 na Ostravské univerzitě, vedení prof. Zdeňka Kalnická), která shrnula vydaná i rukopisná díla Štechové, mohu předešlé zkoumání rozvést a v projektu aktuální diplomové práce se tak soustředit na zařazení myslitelky do dobového kontextu a zejména zkoumání konkrétních genderových aspektů její filosofie. Tyto budou následně porovnávány s názory jiných myslitelek a myslitelů daného období. Cílem této diplomové práce je rozšířit nejen filosofický, ale i literární kánon o ženské myslitelky, a také přiblížit ideu ženství myslitelek a myslitelů na konci 19. století na českém území.

Abstract

My thesis is concerned with the analysis of philosopher Marie Štechová. Based to the previous thesis (defended in 2015 at the University of Ostrava, lead by Prof. Zdeňka Kalnická), which summarizes the published works and manuscripts by Štechová, I can spread the previous research and so in this I can concentrate on the inclusion of the thinker into the context and especially the exploration of the specific gender aspects of her philosophy. These will then be compared with the views of other thinkers and thinkers of the period. The main aim of this diploma thesis is to extend not only the philosophical but also the literary canon about female thinkers, and also to bring closer the idea of the femininity of thinkers and thinkers at the end of the 19th century on the Czech territory.

„Pre mňa je dôležitejšie,
že žena vchádza na scénu sveta ako tvor posledný.
Ako koruna stvorenia.“¹

Úvod

Motivací pro výběr tématu k předložené diplomové práci mi bylo představit další ženu do kánonu historie nejen filosofie, ale také feminizmu. I když již v dnešní době stojí žena v centru vědeckého literárního diskursu, její pojetí se stále proměňuje a téma není zcela vyčerpáno. Mým cílem je představit autorku Marii Štechovou jako spisovatelku a myslitelku na základě analýzy jejich děl. Ve společnosti je literatura chápána jako oblast kultury, jež je významná a nosná, některé kanonické díla jsou hodnoceny jako atributy vyšších ideálů a možností, které ovlivňují mimo jiné i vzorce chování. Tak jak například Pam Morris, ale i jiné spisovatelky, upozorňuje, že literatura je vedena a ovlivňována muži.² Muži vybírají, která (zejména mužská) díla budou zasazena do literárního kánonu.

Přelom 19. a 20. století v českých zemích znamenal pro ženy především boj o vyšší vzdělání a začlenění se do akademické sféry, vzdělání se tak stalo ústředním tématem ženské emancipace 19. století. Život ženy byl spjat především se soukromou sférou a s rodinnými povinnostmi. Nižší vzdělání žen limitovalo jejich postavení ve společnosti.³ Od konce 19. století se postavení ženy ve společnosti měnilo, mohly získávat vzdělání, a i občanská práva se pomalu měnila. V roce 1918 koncipoval první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk tzv. Washingtonskou deklaraci, která deklarovala rovnost mezi muži a ženami v nové republice. Takto byla rovnost mužů a žen ustanovena i v Ústavě Československé republiky z roku 1920 a to § 106, kde bylo zakotveno, že „*výsady rodu, pohlaví a zaměstnání se neuznávají*“.⁴

Od té doby se ženy začaly prosazovat i v těch povoláních v intelektuální sféře, která byla vyhrazena výhradně mužům⁵ – jako například spisovatelství či redaktorství.

Touto diplomovou prací bych chtěla navázat na mou předešlou diplomovou práci⁶. Přibližně před třemi lety jsem se díky Prof. PhDr. Zdeňce Kalnické, CSc, působící na filosofické fakultě Ostravské univerzity, dostala k rukopisům Marie Štechové. Byl to ideální materiál

---

¹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 2.

² Srov. MORRIS, Pam. *Literatura a feminismus*. Brno: Host, 2000.

³ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*, str. 22.

⁴ SOKAČOVÁ, Linda. *Významné ženy a hnutí v historii feminizmu*. In: *Abc feminizmu*, str. 190.

⁵ KALNICKÁ, Zdeňka. *Úvod do gender studies*, str. 85.

⁶ KRÍŽKOVÁ, Ivana. *Neznámá území československé filosofie: Marie Štechová*. Ostrava, 2015. Diplomová práce. Ostravská univerzita. Vedoucí práce Prof. PhDr. Zdeňka Kalnická, CSc.

k diplomové práci. Tehdy jsem se věnovala převážně jejím filosofickým myšlenkám. Při studiu na katedře genderových studií mě napadlo, že bych s tímto malým výzkumem mohla pokračovat, už i v jiném světle. Přečetla jsem si tedy rukopisy znova, jak se říká, novými očima, a viděla jsem, že Marie Štechová má myšlenkový aparát, jenž je možné interpretovat také z genderové perspektivy. Zaměřila jsem se tedy v jejich dílech na obraz ženství, jak pojímala pojem žena, a snažila jsem se tyto myšlenky zasadit do kontextu tehdejší doby. Snažila jsem se o ucelený náhled na ženu a na její život v českých zemích na počátku 20. století.

Ve své práci se budu zabývat osobností Marie Štechové, jejími myšlenkami a názory. Kdo Štechová byla, v jakém společenském kruhu se pohybovala, měly její myšlenky vliv na další generace? Velkou část této práce obsahuje zařazení autorky do feministického, literárního, filosofického i kulturního rámce tehdejší doby. Budu se snažit podat ucelený pohled do jejího soukromého i veřejného života, tak aby čtenář věděl, kdo Marie Štechová je.

Cílem této diplomové práce je představit životní příběh Marie Štechové a na základě jejího života i díla s tematikou ženské otázky, přiblížit pojetí ženské otázky a pohled na ženu v období, v kterém Štechová působila.

V první kapitole se budu zabývat životem Marie Štechové - kde se narodila, kde a co vystudovala, kde posléze pracovala, v jakých kruzích se pohybovala, a také k jakým společenským kruhům inklinovala. V neposlední řadě se také zaměřím také na to, jaké měla rodinné vztahy. Tento podrobný životopis mi pomůže autorku „zasadit“ do kontextu tehdejší doby a utvořit si představu toho, co mohlo autorku v jejím myšlení ovlivňovat. Při psaní životopisu bylo čerpáno jak z deníkových děl Marie Štechové, tak z veškeré dohledatelné sekundární literatury. Největší přínos má publikace Libuše Heczkové *Píšící Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*⁷ a doslov Michala Kocáka, který uspořádal některé autorčiny články a vydal je pod názvem *Myšlienky o ľud'och a veciach*⁸. Více se sekundární literaturou o Marii Štechové, či recenzích a ohlasech, zabývám v kapitole čtvrté.

V druhé kapitole podám přehled a stručnou charakteristiku všech článků, textů a publikací Marie Štechové, o kterých je mně známo. Není vyloučeno, že Štechová napsala více textů, než uvádím. Pracuji s omezeným vzorkem textů, které se mi podařilo za dobu výzkumu dohledat. Dále se v této kapitole zaměřím na vývoj myšlenek Štechové, budu rozdělovat její

---

⁷ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha 2009.

⁸ KOCÁK, Michal. *Mária Štechová*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľud'och a veciach*. Bratislava: Tatran, 1984.

literární působení do několika období – před a během první světové války, období, kdy pobývala na Slovensku, období ovlivněné náboženstvím a období během druhé světové války a po ní. Skrze tuto linii lze sledovat paralelní vývoj myšlenek Štechové i s přihlédnutím k tehdejším událostem ve společnosti. Lze propojit tehdejší systém s postavením ženy ve společnosti a s tehdejším smýšlením o ženách.

Ve třetí kapitole zasadím myšlení autorky do dobového rámce tehdejší doby, zaměřím se na dvě oblasti, ve kterých explicitně vyčnívala – ženská otázka a filosofie. Ve čtvrté kapitole navážu literaturou sekundární, která pomůže určit v jakých disciplínách či společenských kruzích se pohybovala, kde o ní bylo známo a do jakých kulturních a společenských oblastí života přispěla.

V druhé polovině své diplomové práce se zaměřím na analýzu myšlení Marie Štechové z genderové perspektivy. Témata sexuality, manželství a obrazu ženství jsou v jejím díle často diskutovány a stanou se tak základními pojmy analytické části práce.

Také se zaměřím na to, co vůbec znamená pojem „žena“ – v myšlení Marie Štechové - jaké měla v tehdejší době žena postavení, a co představoval koncept „nové ženy“ na přelomu 19. a 20. století, který propagovala nejen Marie Štechová. Toto smýšlení budu časově koncipovat taktéž do již předurčených období jejího života. Ovšem na základě získaných informací se zaměřím na rozdělení do tří období – a to rané, pak ovlivněné vírou a pozdní. Pokusím se tak ukázat vývoj jejich myšlenek na pár konkrétních tématech, abych mohla představit celkový koncept obrazu ženství v díle Marie Štechové.

Metodou ke psaní této diplomové práce mi bude nejbližší obsahová a filosofická analýza. Z rukopisů Marie Štechové budu analyzovat nejen její myšlení, ale i soudobý pohled na ženskost, ženu a rodinu.

1. Krátká biografie Marie Štechové

Marie Štechová se narodila 18. června 1890 ve Slaném u Prahy, kde žil a studoval její otec Václav Štech. Její matkou byla Marie Štechová, rozená Brejchová. Marie Štechová měla také bratra, Václava Viléma Štecha. Jak otec, tak bratr byli obecně známí spisovatelé. Dále ovšem měla ještě podle všeho několik sourozenců – Svatopluka, Jarmilu a Miladu.⁹ O jedné ze sester, bohužel zůstává nejmenována, rozepíše se v druhé části svého *Budování člověka*, kde reflektuje a morálně hodnotí i vztahy se svými blízkými: „27. června. Vztahy. Včera v lese u sv. Anny záchvat smutku za sestrou, která snad v minulých dnech tam chodila. Odejela a ani jsme se neviděly – potkaly jsme se v Praze na Václavském náměstí. Přece jen hlas krve – rodu – tkví v nás hlouběji, než přiznáváme. Nicméně vím, že náš rozchod byl dán nutně. Jsem člověk neskonale citlivý na mechanismy – a ona se v nich pohybuje jako ryba ve vodě. Kdesi hluboko v ní – i jí samé daleko – dříme něco, co by ji z toho vůči mně vytrhávalo. Nemohla jsem připustit, aby stavěla i vůči mně svoje mechanické postuláty styků.“¹⁰

Otec Marie Štechové Václav Štech žil v letech 1859 až 1947 a byl českým prozaikem, novinářem a dramatikem, krátce také působil jako učitel ve Slaném. Marie Štechová s ním měla komplikovaný vztah, v rukopise *Budování člověka* se o něm zmiňuje často: „Ani rodina mu nerozuměla, protože se před ní pečlivě po celý život skrýval. Hrál svojí úlohu, více méně dobře i špatně – dobrého otce, dobrého divadelního ředitele, organizátora a tak dále. Ale jeho stáří mi ho odkrylo naivního, bezmocného, opuštěného, velmi ušlechtilého a nezištného. Co se mi u něj někdy zdávalo prospěchářstvím, nebo kalkulací, byly rozumové direktivy.“¹¹

O matce, Marii Brejchové toho moc nevíme, Marie Štechová se o ní zmiňuje pouze ve spojitosti s domácností: „Matka měla dva svatostánky: sebe – a byt. Do bytu by návštěvy mohly vnést šest zrněk prachu: nebyly tedy vítány. Nebylo tam místo, kde by si člověk odpočinul, nebo kde by mohl pracovat. Ve svatostánku se přece neodpočívá, ani nepracuje! Svatostánkem se jen prochází s utěrákem na prach.“¹² Marie Brejchová byla pravděpodobně autorkou kuchařky z roku 1907.¹³ V periodiku *Máj* z roku 1908 se píše: „Marie Štechová, od níž pocházejí z valné části tyto návody, byla kuchařkou velice chválenou. Dostala se jako chudá dívka v útlém věku do rodiny vlašského vojenského hodnostáře, jehož choť –

---

⁹ TRNKA, Miloslav. 1899. *Václav Štech, jmenovci*, str. 3. Dostupné z: <http://rodopisna-revue-online.tode.cz/regiony/stech-jmenovci.pdf>. Viz také Příloha 1 na konci této práce.

¹⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 2. díl.*, str. 3.

¹¹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl.*, str. 71.

¹² Tamtéž, str. 101.

¹³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Kuchařka Marie Štechové*, Praha: Máj, 1907.

*znameníta kuchařka – oblíbila si nadané děvče tak, že je zasvětila do všech tajemství svého kuchařského umění. (...) V letech sedmdesátých [19. století – poznámka I. K.] pojaly některé pražské dámy myšlenku zříditi kuchařskou školu a nabídly Marii Štechové její řízení. Ta vypracovala rozpočet takového učiliště.*¹⁴

Bratr Marie Štechové, Václav Vilém Štech, žil v letech 1885 – 1974 a byl významným výtvarným teoretikem a historikem. Matkou mu byla Anna Mrzlíková, která umřela těsně po porodu. Sourozenci tedy měli stejného otce, ale jinou matku. Vystudoval na Filosofické fakultě Karlo-Ferdinandovy university¹⁵ dějiny umění a estetiku, ale také studoval například v Berlíně či na Sorbonně. Roku 1930 byl jmenován mimořádným profesorem, roku 1945 řádným a také mu byl udělen titul DrSc. Zabýval se uměním pravěku, dějinami českého umění a teorií umění. Vystupoval také v pořadech československého rozhlasu či televize, mezi nejznámější se řadí cyklus ze šedesátých let 20. století *Procházky Prahou*. Nemáme ovšem žádnou zmínku o tom, jaký měli sourozenci vztah.¹⁶

Jak jsem se již zmínila výše, Marie Štechová se narodila ve Slaném, kde vyrůstal i její otec. Podle působení Štechové až do roku úmrtí jejího otce lze sledovat, že tím, že matka neměla žádnou profesi, se místo pobytu rodiny řídilo profesí otce. Přibližně v letech 1896 až 1906 studovala na dívčím gymnáziu Vesna v Brně, jež od roku 1872 působilo jako Ženská vzdělávací jednota a snažilo se brněnským dívkám předat nejen vědomosti a nauku o domácích pracích, ale také vědomosti náboženské, gramatické, zeměpisné, dějepisné, či jazykové – němčina, francouzština.¹⁷ V těchto letech se její otec snažil o pozici ředitele divadla v Brně, proto nejspíš vyslal svou dceru na studium brněnského gymnázia. Ředitelem Národního divadla v Brně byl v letech 1920 – 1925, kdy máme záznamy, že v těchto letech působila v Brně i Marie Štechová.

Po maturitě na dívčím gymnáziu studovala v letech 1907 až 1912 na Filosofické fakultě Karlo-Ferdinandovy university dějepis a zeměpis, možná se studiu věnovala až do roku 1918, kdy podle Kocáka¹⁸ získala definitivní diplom učitelky. Dle Heczkové byla akademicky vzdělanou profesorkou¹⁹, zda titul profesorky opravdu obdržela, se dá dohledat například v Archívu Univerzity Karlovy. Již během tohoto studia, v letech 1910 - 1920

---

¹⁴ Ds. Kuchařka Marie Štechové. In: *Máj 1907 – 1908*, č. 30, str. 467 – 468.

¹⁵ Dobový název Karlovy univerzity.

¹⁶ WIENDL, Jan. 1998. *Václav Vilém Štech*. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=575>

¹⁷ Srov. ŠANDEROVÁ, Vlasta. *Sedmdesát let brněnské Vesny*. In: *Ženy na Moravě*. Brno: 1940, str. 14 – 15.

¹⁸ KOCÁK, Michal, *Mária Štechová*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľudoch a veciach*, str. 236-237.

¹⁹ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšíci Minervy: vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*, str. 181 a 186.

s výjimkou válečných let, spolupracovala s časopisem *Ženská revue*²⁰ a od roku 1914 působila jako redaktorka *Ženského světa*²¹, v kterém jí vycházely především články z válečných let, které posléze roku 1919 vydala jako souborné dílo *Prameny života*²². Během studia na univerzitě byla aktivní i v některých ženských sdruženích, které v těchto válečných letech působily. Jednalo se o Sdružení akademicky vzdělaných žen a Ženský klub český, které se převážně zabývali aktuálním politickým problémem té doby – volebním právem pro ženy. Roku 1913 jí vyšly „Přednášky o ženském hnutí v Sdružení akademicky vzdělaných žen“²³ v časopise *Ženský obzor*.²⁴ Z roku 1914 existuje dochovaný záznam, že jeden měsíc, konkrétně od 1. do 30. června pracovala jako výpomocná učitelka na gymnáziu ve Valašském Meziříčí.²⁵ O tom, jak a proč se tam dostala, se informace nezachovaly.

---

²⁰ *Ženská revue* aneb *List pro otázku ženskou, éthickou, kulturní a sociální vůbec* vycházel v letech 1905 – 1918 pod redakcí Zdenky Wiedermannové a Masarykovým vlivem. *Revue* se chtěla odlišit moderním pojetím, přesáhnutím hranic Moravy a také tím, že nebyl určen pouze ženám, ale i mužům. „*Musí mluvit i k těm, kdož v rukou kulturní a hospodářský vývoj mají, totiž k mužům, a že musí také jejich hlasy vyslechnouti.*“ (*Ženská revue*, 1905, str. 1)

²¹ *Ženský svět* aneb *List věnovaný zájmům českých paní a dívek* vycházel od roku 1896 do roku 1930 pod vedením Jana Otty co dva týdny. Sami redaktori a redaktorky v prvním čísle uvádějí, že cílem *Ženského světa* je změnit obraz ženy ve společnosti, ukázat jí její práva, zaměřit se na obraz nové ženy. Během první světové války se pod taktovkou redaktorky Míly Sísové začíná profilovat převážně jako společenský časopis zaměřený na politiku a aktuální dění. V této době se časopis těší velké úspěšnosti a přijímá univerzitně vzdělané ženy, což bylo novinkou a čtenářky a čtenáři byli na tuto intelektuální změnu zvědaví. Mezi tyto redaktorky patřila právě i Marie Štechová. Hlavními řešenými problémy bylo volební právo, postavení českého národa, vstup žen do veřejného prostoru či světový mír. Na toto konto se pravidelnými rubrikami staly: Vyšší ženské studium a vědecká činnost žen, Literatura, Divadlo a hudba, Politický přehled či Rozhledy po současném životě doma i v cizině a Ze ženských snah a ženské práce. I když se v pozdější době objevovaly články o módě či domácnosti, vždy si tyto články kladly za cíl spíše vychovávat a vzdělávat, než hovořit o malichernostech. Viz HEČZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*, str. 175 – 183.

²² ŠTECHOVÁ, Marie. *Prameny života. Výbor statí z let 1914 – 1916*. Praha: Vydavatelství družstva ženského světa, 1919.

²³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Přednášky o ženském hnutí v Sdružení akademicky vzdělaných žen*, In: *Ženský obzor* 1913, č. 12/10, str. 310 – 313.

²⁴ *Ženský obzor* aneb *List pro život sociální, politiku a literaturu* vycházel od počátku dvacátého století až do roku 1941, vydavateli a taktéž hlavními redaktori byli tehdy manželé Jan a Anna Ziegloserovi. Anna Ziegloserová byla jedna z posledních, kterou popravili v období heydrichiády, při akci útoku na českou inteligenci. Mezi hlavní redaktory patřil například Vít Kellner, který se snažil podporovat možnosti vzdělávání žen, nebo Karel Ločák, který změnil podtitul na *Časopis českých pokrokových žen*. Kromě „klasických“ témat jako Rozhledy sociální či Rozhledy politické, se v *Ženském obzoru* vyskytovaly i ne tak všední témata jako otázka potratu či sexuality. V těchto tématech vycházeli redaktori z myšlenek německé docentky filosofie Heleny Stockenerové, která bojovala jako jedna z prvních za právo ženy na potrat a antikoncepci. Viz HEČZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*, str. 236 – 241.

²⁵ *Zprávy školní. I. Sbor učitelský*. In: *Zpráva dívčího reálného gymnasia s právem veřejnosti ve Valašském Meziříčí 1914*, č. 3. Viz příloha č. 2.

V roce 1919 se Marie Štechová přestěhovala z Prahy na Slovensko a tam strávila podstatnou část svého života. Víme, že se téhož roku stala spoluzakladatelkou školy Živeny²⁶ v Martině, vyučovala tam a později se stala také ředitelkou.²⁷ Po roce 1920 byl poradcem Živeny ředitel brněnské dívčí školy Vesny²⁸, kde Marie Štechová studovala. Je tedy možné, že na tomto projektu spolupracovali a proto byla Štechová v letech 1920 – 23 v Brně. Na Vyšší škole pro ženské povolání vyučovala mj. češtinu, dějiny vzdělanosti, zeměpis či přírodovědu. Funkce ředitelky se posléze sama vzdala, jelikož jí nejspíše nevyhovovala administrativní práce, kterou tato pozice obnáší.²⁹

Roku 1924 se vrací zpět na Slovensko a bere si Ferdinanda Lehnarta, o němž nic bližšího nevíme. Otázkou do analýzy potom je, zda autorka ve svých textech *Prameny života*³⁰, *Budování člověka* a *Čertova brázda*, kde se věnuje manželství a vzájemnému spolužití ženy a muže, vychází ze své osobní zkušenosti, anebo ne.³¹ Manželství se podle všeho ovšem do roku 1928 rozpadlo, neboť tohoto roku vychází autorce dílo *Poznámky o lidech a věcech*³², jehož předmluvu napsala sice ve slovenských Zlatých Moravcích, což mimo jiné ukazuje na její spojitost se Slovenskem, ve kterém tu dobu žila, ale také se v tomto díle zmiňuje o tom, že její manželství bylo krátké, ale že se stále ráda bude vracet do města na svou vinici³³, o kterou se ráda stará.

---

²⁶ Ženský spolek Živena byl založen roku 1869 v Turčanském Svatém Martině. Jeho zakladatel byl Ambro Pietor, který se inspiroval českými ženskými spolky a chtěl tak slovenské ženy vyzvat k založení spolku, jehož cílem by bylo vzdělávání slovenských žen. Roku 1919 se tento přičinil k založení vlastní školy pro ženské povolání. (Živena, spolok slovenských žien – Ústredie. *Milníky Živeny*. © 2017. Dostupné z: <http://spolokzivena.sk/zivena/milniky-ziveny/>)

²⁷ Přesně toho roku, tedy roku 1919, zrušilo Národní shromáždění celibát učitelek, který v českých zemích zavedly zemské zákony v první polovině prvního desetiletí 20. století. (LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i modlitbě*, str. 62 – 64.)

²⁸ VÁVROVÁ, Jana. *Z historie ženského vzdělávacího spolku Vesna*, str. 14. Dostupné z: <http://www.gymzidlo.cz/wp-content/uploads/2015/11/Jana-V%C3%A1vrov%C3%A1-Z-historie-%C5%BEensk%C3%A9ho-vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%ADho-spolku-Vesna.pdf>

²⁹ KOCÁK, Michal. *Mária Štechová*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*, str. 236-237.

³⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. *Prameny života. Výbor statí z let 1914 – 1916*. Praha: Vydavatelství družstva ženského světa, 1919.

³¹ Srov. „Všetchno do čeho jsem se nutila, dopadlo vždy špatně – vždy v můj neprospěch – a bližní z toho těžili. Naopak, co jsem dělala svobodně, z vlastní vůle, s plným přesvědčením, dopadlo dobře.“ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 2. díl* str. 3.

³² ŠTECHOVÁ, Marie. *Poznámky o lidech a věcech*. Praha: Orbis, 1928.

³³ „Kolikrát se mi zdálo, že na vinice přišel špatný čas, že dešťů je příliš mnoho a větrných dnů nazbyt a práce že se na stanovený čas udělat nedá, ale obořky dopadly dobře, když se udělalo spravedlivě to, co se udělat dalo a mohlo. A někdy jsme sklízeli brzy a jindy velmi pozdě, víno kvasilo dlouho nebo příliš krátce podle našeho zdání – ale za rok se vidělo, že se to všechno vyrovnává.“ ŠTECHOVÁ, Marie. *Stará východní moudrost*. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14, str. 306.

Při pobytu na Slovensku se Štechová také aktivně věnuje publikování ve slovenském časopise *Slovenské pohľady*³⁴. Před stěhováním do Prahy na Slovensku ještě pracovala na vydání překladu³⁵ a výkladu myšlenek čínského filosofa Čuang-tse, kterého volně překládala z anglického díla Henriho Borela³⁶, a vyšel roku 1930. Jednalo se o první český výbor jeho myšlenek, ke kterým Štechová přidala i doslov a bibliografický přehled.³⁷ Přibližně v tomto období si můžeme povšimnout jistého příklonu k náboženství, konkrétně křesťanství. Otázkou je, co tento přístup zapříčinilo. Je možné, že jí k víře dovedla její srdeční arytmie, anebo nemoc tety Anny, kterou měla ráda a pravděpodobně se o ní v letech 1940 – 1945 starala.

K identifikování jednoho období její tvorby jako náboženského přispívá fakt, že je roku 1932 zmiňovaná v časopise *Museum* jako vážená účastnice schůzí Slovanských Bohoslovců Bernoláka v Nitře.³⁸ Mezi lety 1933 a 1936 se vrátila zpět do Prahy a v období dvou let (1936 – 1937) vydávala *Archy*³⁹ a usilovala o jejich proniknutí do slovenského prostředí. Z dopisů Karla Schulze⁴⁰ Josefu Florianovi⁴¹ se dovídáme, že Štechová měla ve vydávání *Archů* důvěru, dalo se na ní také spoléhat. Schulz se s ní chodil radit i o věcech náboženských, pojímal jí jako přítelkyni, a společně se všichni tři, i s Florianem, navštěvovali.⁴² Také z těchto dopisů vyplývá, že se Štechové s tímto vydáváním moc nedařilo. Jakékoli její inovace či plány selhaly, se Schulzem se již neshodovala a tato neshoda se pak zrcadlí v její obsáhlé korespondenci Schulzovi. Z toho vyplývá, že se svého redaktorského úkolu držela pevně a chtěla jej úspěšně dovést do konce. Roku 1937 její spolupráce, z výše uvedených důvodů, s vydáváním *Archů* skončila.

---

³⁴ Časopis *Slovenské pohľady na literaturu, umění a život* založil roku 1846 Jozef Miloslav Hruban. A zaměřoval se především na budování národa Slováků, posbírání slovenské národní síly a obhajobu slovenské kultury. *Slovenské pohľady* © 1846 – 2017. Dostupné z: <http://pohlady.sk/>

³⁵ Překládala i jiné díla, například: ŠTECHOVÁ, Marie. *Martin Buber: Lao-tse*. In: *Kmen* 1918 – 1919, č. 36, str. 280.

³⁶ BOREL, Henri. *The Rhythm of Life: based on the Philosophy of Lao-Tse*. Kessinger Publishing: 1921.

³⁷ SANITRÁK, Josef. *Čínský mudřec mezi Čechy*, 2011. Dostupné z: <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir211.pdf>

³⁸ Bohoslovec je student teologie, který se připravuje na kněžskou službu.

³⁹ Sborníková edice pod taktovkou Josefa Floriana vychází v letech 1926 – 1941 a 1945 – 1948. Zaměřují se na zvýšení úrovně české knižní kultury a také na obnovení tradičních náboženských hodnot. Viz ZELINSKÝ, Miroslav. *Archy*, 2006. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz>

⁴⁰ Karel Schulz (1899 – 1943) byl český básník, zpravodaj a divadelní kritik a filmový kritik Lidových novin.

⁴¹ Josef Florian (1873 – 1941) vydával v letech 1926 – 41 první řadu sborníkové edice *Archů*..

⁴² Například 13. 1. 1935 (str. 219), prosinec 1936 (str. 239) Srov. POŘÍZKA, Petr. *Bohemica X*. Olomouc: Univerzita palackého v Olomouci, 2007.

V letech 1938 - 1945 spolupracovala s olomouckou dominikánskou revuí *Na hlubinu*⁴³ a s dominikánským nakladatelstvím Krystal.⁴⁴ Svými články tedy Marie Štechová taktéž ovlivňovala náboženské myšlení té doby. V revue *Na hlubinu* se jednalo celkem o 34 příspěvků, například o články „Člověk stvořitel“⁴⁵, „Stará východní moudrost“⁴⁶, „Umění přijímat život“⁴⁷ a „Já a můj Bůh“⁴⁸. Už z názvů lze vypozařovat příklon ke křesťanství, obsahově články pojednávají o boží lásce, kterou je třeba akceptovat a naučit se s ní pracovat, dále o trpělivosti, o rodinné pohodě, kterou je nutno pěstovat tak, aby nám byla navracená.

V období druhé světové války byla Štechová několikrát vyslychána kvůli svým stykům se Slovenskem. I když ještě v letech 1938 – 1945 působila v periodiku *Na hlubinu*, lze si všimnout malého dvouletého výpadku mezi lety 1942 až 1944, kdy žádný článek nenapsala.⁴⁹ V dopise z 19. října 1945, který napsala Haně Gregorové⁵⁰, se dovídáme, že se přibližně v těchto letech starala o svou nemocnou tetu Annu, že se tedy „uklidila“ do domácnosti a stala se z ní hospodyně. Je vidno, že s touto, pro ni novou, funkcí, bojovala, zároveň ale uznávala její výhody, především v rodinném kruhu. Také píše, že poprvé navštívila Radu československých žen,⁵¹ která jí dala prvotní impuls k tomu, aby se věnovala ženské otázce i na Slovensku. Zároveň tento impuls vysvětluje i změnou v jejím osobním životě, kdy se z ní při starosti o nemocnou tetu a stala hospodyně na plný úvazek. Předpokládala tím, že si zakusila veškeré možné role ženy a věřila, že takto je ženám blíže a může jim předávat své životní zkušenosti.⁵² Zároveň je možné, že se v Radě

---

⁴³ *Revue pro vnitřní život* vycházející v letech 1926 - 1948, časopis pro pěstování a prohloubení duchovního života, založen významným katolickým knězem ThDr. Silvestrem Britem. Viz OVEČKA Libor, MOTLOVÁ, Monika a kol. *Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré ...*, str. 18.

⁴⁴ Vydavatelství působilo v letech 1927 – 1948 a údajně výrazně ovlivnilo náboženské myšlení té doby. Vydávalo nejen knižní tituly, ale právě i periodika jako *Na hlubinu*, *Filosofická revue* atd. Asi nejvýznamnějším počinem bylo vydání teologické sumy Tomáše Akvinského v češtině. (O nakladatelství © 1993 – 2017 Krystal OP s.r.o. Dostupné z: <http://www.krystal.op.cz/o-nakladatelstvi>)

⁴⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. Člověk stvořitel. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14., str. 250 – 251.

⁴⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. Stará východní moudrost. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14., str. 304 – 307: „*Co se vkládá do života jako skutečné jednání, vycházející z duše, z její touhy a opravdovosti, je schopno vystavět nejen hrady nitra a zámky Boží, ale i dobýt celý svět, který musí zůstat ležet u našich nohou jako válečná kořist.*“

⁴⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. *Umění přijímat život*. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14., str. 312 – 313.

⁴⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. Já a můj Bůh. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14., str. 375 – 376.

⁴⁹ NEKVINDA, Libor. *Na hlubinu 1926 – 1948. Bibliografie revue pro duchovní život*. Hradec Králové: Nakladatelství Gaudeamus, edice Prométheus, sv. 39, 2000. Viz příloha č. 3.

⁵⁰ Hana Gregorová, rozená Lilgová, žila v letech 1885 – 1958 na území Slovenska i Čech. Byla spisovatelkou a obhájkyní emancipačních snah žen.

⁵¹ Rada československých žen se v poválečném období soustředilo na sociální program státu, péči o matku a dítě, širší vstup žen do veřejné sféry. Největší důraz se kladl na rodinu, což mohlo Marii Štechovou posléze inspirovat s jejími genderovými myšlenkami zaměřenými převážně na blaho a dobro rodinného kruhu, než politického života.

⁵² Více o korespondenci Štechové a jiných v kapitole Dílo a myšlení Marie Štechové.

československých žen setkala s Miladou Horákovou, která byla v tomto období předsedkyní Rady.

Roku 1947 Štechové umírá otec a my o ní až do roku 1956 nemáme žádné informace. Víme jen to, že ke konci života žila v Strančicích u Prahy. O tomto místě píše: „*Cítím, jak se moje kořeny zachytávají prokopského kraje, který má být do smrti mým prostředím. Stojí za to, vybojovat si tu svoje poslední místo tak, abych tu mohla i já čertem orat.*“⁵³

Je možné, že v období po druhé světové válce měla jak kvůli svým politickým, tak i náboženským názorům zakázáno publikovat. Po druhé světové válce si režim kladl za cíl dosadit své prorežimní kněze. „*Byly zlikvidovány církevní školy a církevní tiskoviny, teologické fakulty byly vyňaty ze svazku univerzit, diecézní kněžské semináře byly zrušeny a zaveden státní kněžský seminář – jeden pro Čechy (Litoměřice) a jeden pro Slovensko (Bratislava). Stát zorganizoval tzv. Katolickou akci, která byla zaměřená proti biskupům, organizovali ji tzv. vlastenečtí kněží.(...) V padesátých letech byli v rámci monstrprocesů odsouzeni mnozí katoličtí duchovní i laici. V dalších letech došlo k postupnému uvolňování tlaku. Díky amnestiím v letech 1960, 1962 a 1965 bylo propuštěno mnoho kněží, řeholníků, řeholnic i laiků. Všichni však byli nadále sledováni. Jako „kriminálníci“ obtížně hledali zaměstnání; kněží se až na nemnohé výjimky nemohli vrátit do duchovní správy a pracovali většinou v dělnických profesích*“.⁵⁴ Tento fakt podporuje i sama Štechová v *Budování člověka*: „*(...) dnes nemohu dobře počítat s tím, že bych mohla něco uveřejňovat (...)*“⁵⁵ Toto píše v úvodu prvního dílu *Budování člověka* (1956), kde vysvětluje, proč se do tohoto psaní pouští. Znova to potvrzuje na začátku druhého dílu (1957) - i přesto, že publikování té doby je velmi obtížné, zdali téměř nemožné, přála si oslovit budoucí generace svými myšlenkami.

Pokud je mi známo, Marie Štechová neměla děti, anebo se o nich alespoň nezmiňuje. K tomuto se přikloňuji i já, jelikož když už o dětech píše, píše o nich obecně, používá spíše psychologických rozborů, pojímá vztah s dítětem jako „*kamarátstvo na základe hier*“.⁵⁶

A jak sama sebe viděla Marie Štechová? „*Musím sa poctivo priznať, že všetko, čo som v živote robila, bolo vždy nedokonalé. Bola by som sa napríklad mohla stať dokonalou vychovateľkou mládeže, mala som ju rada a azda som jej aj trochu rozumela. Ale musela*

---

⁵³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 6.

⁵⁴ JONOVÁ, Jitka. *Katolická církev ve vztahu k totalitním režimům 20. století: nacismus, fašismus a komunismus*. Dostupné z: zdroj: http://www.popup.upol.cz/files/forSchoolsDocuments/CMTF_Jonova.pdf.

⁵⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 1.

⁵⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 25.

som si priznať, že Komenský bol lepší vychovávateľ ako ja a Makarenko tak isto, pretože mali oveľa vyspelejšie názory na výchovu mládeže. Varila som vždy ako chudobní ľudia – len z vody. Často ma to hnevalo, ale kde nič nie je, ani čert neberie. Všetky moje nedostatky – ba i hriechy, ktoré úprimne ľutujem – pramenili najmä z toho, že som mala na všetko – málo času. Za to som sa naučila zhovievavosti k ľuďom – ale len do istej miery. Kde to bolo nad mieru, trebárs hlúposť nad mieru, lajdáctvo nad mieru, hneď ma to znepokojovalo a že som povaha výbušná, čiže cholericá, hneď to vo mne sršalo. A to od dokonalosti odvádza. Nijaké svoje povolanie som sa nenaučila robiť bezchybne a bolo ich dosť. Vždy mi niečo chýbalo: alebo schopnosti, alebo vedomosti – ale vždy nedostatok času. Nenaučila som sa dobre ani po latinsky, ani po nemecky, ani anglicky alebo francúzsky – pre nedostatok času. Keď som mala – a často musela – hovoriť s Nemcami, zajachala som sa ako školák a predsa som mohla čítať v nemčine všetko – od kuchárskej knihy a zoológie až po Kanta a Nietzscheho – toho som si obzvlášť obľúbila. (...) Pretože mám málo času, nemôžem prijímať a robiť návštevy ako by si ľudia želali a sa im tiež nepáči. Myslia si o mne, že nie som taká zdvorilá ako by som mala byť, keď odmietam ich obedy a pozvania na čaj. Mám málo času a nemôžem si to dovoliť.’⁵⁷

---

⁵⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. Čertova brázda, str. 85 – 86.

2. Dílo a myšlení Marie Štechové

V této kapitole se budu zabývat literární tvorbou Marie Štechové a její krátkou charakteristikou. Poté na základě vydaných děl rozdělím myšlení Štechové na několik období, jež charakterizují její postupný myšlenkový vývoj. S tímto časovým rozdělením budu pracovat i při analýze v druhé polovině této práce. Myšlení Marie Štechové jsem dle získaných informací rozdělila do čtyř období její tvorby. Dle toho můžeme sledovat nejen autorčiny myšlenky, ale také jejich časovou osu, popřípadě myšlenkový vývoj skrze danou dobu.

Na základě vytvoření časové osy života a díla Marie Štechové můžeme její působení rozdělit do několika oddílů. Jedná se o období první světové války, období pobytu na Slovensku, období, kdy nejvíce inklinuje k náboženství a období během druhé světové války a po ní. V této kapitole se pokusím Marii Štechovou zasadit do doby, která ji mohla, ale nemusela ovlivňovat a utvářet.

Společným jmenovatelem všech etap je autorčin postoj k náboženství, který se vyvíjí nejzřetelněji a ve všech obdobích zasazuje obecný rámec, jež podává náhled na pojetí náboženství v tehdejší době.

Prvně se Marie Štechová angažuje literárně v různých periodikách a časopisech. Přispívala například do časopisu *Ženský svět*, kde psala převážně do pravidelné rubriky *Ženské problémy* – „Podstata náboženství“ (1915)⁵⁸ „O Ženské samostatnosti“ (1915)⁵⁹, „Láska k bližnímu“ (1915)⁶⁰, „Ženina úloha“ (1915)⁶¹, „Muž“ (1916)⁶², „Dívčí román“ (1917)⁶³ a jiné. Dále psala články například i do časopisu *Kmen* – „Vynalezení ženy“ (1918)⁶⁴.

„Vynalezení ženy“, ale také mimo jiné články „Žena“ či „Ženské klišé“ byly vydány v roce 1919 v díle nazvaném *Prameny života*⁶⁵. Jednalo se o sbírku článků, které byly Marii Štechové vydávány v časopisech v letech 1914 – 1918.

Dalším vydaným dílem jsou *Poznámky o lidech a věcech* (1928)⁶⁶. Toto dílo je souborem myšlenek a aforismů, přibližně z let 1919 – 1926. Jedná se o poznámky, ve kterých se

---

⁵⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. Podstata náboženství. In: *Ženský svět* 1915, č. 10-11, str. 152 – 154.

⁵⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. O ženské samostatnosti. In: *Ženský svět*

⁶⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. Láska k bližnímu. In: *Ženský svět* 1915, č. 16-17, str. 265.

⁶¹ ŠTECHOVÁ, Marie. Ženina úloha. In: *Ženský svět* 1915 č. 20, str. 324.

⁶² ŠTECHOVÁ, Marie. Muž. In: *Ženský svět* 1916, č. 21-22, str. 446.

⁶³ ŠTECHOVÁ, Marie. Dívčí román. *Povídka o skutečnosti*. In: *Ženský svět* 1917, č. 2-3, str. 25.

⁶⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. Vynalezení ženy. In: *Kmen* 1918, č. 1, str. 6.

⁶⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. *Prameny života. Výbor statí z let 1914 – 1916*. Praha: Vydavatelství družstva ženského světa, 1919.

⁶⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. *Poznámky o lidech a věcech*. Praha: Miloš Procházka, 1928.

zamýšlí nad životem, bohatstvím, city, pravdou a samotným člověkem. Autorka sama tyto články popisuje jako: „značky, často jen nejúspornější body. Lidské otisky. A jen toho, co konstruktivně neslo stavbu ... Jsou zároveň krystalizací určitých životních zkušeností – to jest: aforismem.“⁶⁷

Text *O ženě* vydala autorka roku 1929, otištěn byl posléze ve slovenském vydání *Myšlienky o ľuďoch a veciach*, jež roku 1984 sestavil Michal Kocák⁶⁸ a knihu zároveň opatřil úvodem a doslovem. Text *O ženě* je agitační, snaží se eliminovat stereotypy o ženách a tím chce i započít osvobození ženského hnutí. Chce bojovat za práva žen, za práva jako je zavedení podmínek pro domácí práce a péči o dítě, či jiné rodinné aktivity do širšího sociálního kontextu.

Od roku 1930 Marie Štechová více inklinuje k náboženským tradicím a myšlenkám, a to se projevuje i na vydaných dílech. Nejspíše nespolupracovala jen s nakladatelstvím Krystal, ale i s knihovnou Biskupství brněnského či s nakladatelstvím Helios. V těchto edicích vyšly především životopisy světců: *Myšlenky čínského filozofa Čuang – tse* (1930)⁶⁹, *Sv. Don Bosco* (1936)⁷⁰, *Život Světcův: Sv. Don Bosco* (1937, o 650 stranách)⁷¹, *Sv. Terezie od Ježíše* (1938)⁷², *Duše a svět* (1939)⁷³, a *Sv. Prokop, patron země Čech a Moravy* (1940)⁷⁴. Dílo *Duše a svět* začíná autorka úvodem: „Myslím na neznámého čtenáře, který zápolí s některou z mnohých těžkostí, jež jsem poznala. Jak často se cesta prodlužovala jen proto, že nebylo značek, že nebylo nikoho, kdo by vztyčil varovné znamení. Kladu malé větvičky, jako to dělávají Indiáni v pralesích a prériích na označení stopy. Je třeba trochu napjatější pozornosti, aby byly rozeznány od obyčejné země, na níž leží.“⁷⁵ Tyto věty dobře shrnují její náboženské období, v kterém se věnovala tomu, aby lidem ukázala cestu boží ke spokojenosti a sebepoznání. V roce 1936 ještě jako redaktorka vydává již zmíněné *Archy*.⁷⁶ V rukopisech se nám pak dochovaly práce *Budování člověka* (ve dvou dílech, 1956 – 1957) a *Čertova brázda*, u níž se nedochovalo datum, domnívám se ovšem, že by se mohlo jednat

⁶⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. *Poznámky o lidech o věcech*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*, str. 239.

⁶⁸ Narozen roku 1934, byl slovenským literárním historikem, jazykovědcem a editorem.

⁶⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlenky čínského filozofa Čuang – tse*. Praha: Helios, 1930.

⁷⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Don Bosco*. Ostrava: Salesiáni, 1936.

⁷¹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Život světcův. Svatý Don Bosco*. Zemědělské knihkupectví A. Neubert: 1937.

⁷² ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Terezie od Ježíše*. Olomouc: Krystal, 1938.

⁷³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Duše a svět*. Olomouc: Krystal, 1939.

⁷⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Prokop, patron země Čech a Moravy*. Olomouc: Krystal, 1940.

⁷⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. *Duše a svět*, úvod datovaný k 6. 1. 1939.

⁷⁶ *Archy*. 32., roč. 1936, sbírka 1, *Archy*. 33., roč. 1936, sbírka 2, *Archy*. 34., roč. 1936, sbírka 3, *Archy*. 35., roč. 1936, sbírka 4. In: POŘÍZKA, Petr. *Bohemica X*. Olomouc: Univerzita palackého v Olomouci, 2007.

o období po roce 1956 a také o období po smrti jak otce, tak tety Anny, o nichž se v rukopise zmiňuje v minulém čase.

Není vyloučeno, že se zachovaly i jiné rukopisy, z časových důvodů bohužel nebylo možné navštívit slovenský archiv v Martině.⁷⁷ Proto pracuji jen se třemi zmíněnými rukopisy a dalšími vybranými již publikovanými texty.

2.1. Období před první světovou válkou a během ní

Převážně období během první světové války znamenalo pro ženy změny v jejich soudobém společenském postavení. Otcové, manželé, bratři odcházeli do boje a ženy se musely samy finančně starat o sebe a své děti. Ale nejen to: „*První světová válka mnohým ženám (a hlavně veřejně činným ženám) připomněla, jak daleko má k ideálu člověka soudobý muž. V roce 1919 vyšly feministické válečné přednášky Pavly Moudré, v nichž vyjádřila to, co mnohé pociťovaly – rozpor mezi ženským a mužským světem, mezi jejich preferencemi a cíli: ‘Je-li slabost jméno pro ženu... potom jméno muže je šílenství. ‘ České feministky doufaly, že se jim podaří proměnit mužské ‘šílenství‘ spíše usilovnou prací a porozuměním.*“⁷⁸

Ve válečném období publikovala Štechová převážně v časopisech *Ženský svět* a *Ženský obzor*. V *Ženském světě* se Štechová začíná profilovat jako politická feministka, jež si začíná všimnat nejen aktuálního dění, ale i jeho dopadu na ženy: „*Úloha ženy se zdánlivě rozdvajila, žena vnikala do veřejných povolání, musela bořit předsudky a stavět dle nových povinností. Žena sama měnila tím svůj názor na sebe, nevidí již úzký kruh možností, do něhož ji chtěly uzavřít lidské předsudky. Vidí široký obzor života a poznává sebe*“⁷⁹

Sledovala i postavení a úlohu ženy v této nové situaci. V situaci, kdy manželé, otcové a bratři odcházejí do války a umírají tam. Upozorňuje, že je třeba, aby žena v takové situaci byla hrdinkou, byla silná a odvážná a využila svých schopností. „*Manželka, již padl muž, vrhá se do řeky, snoubenka se střelí, atd. Zpráv těch jde novinami a kol vás spousty. Ženy, jimž odcházejí mužové neb synové do války, počínají si jako tragické hrdinky. Zatím co skutečná hrdinnost byla by spíše v tom, jak pevně vésti a vládnouti životem svým i dětí, jak zařídit si život hodný života: prospěšný sobě i společnosti.*“⁸⁰ Snaží se ženy v těchto smutných časech povzbudit, a ukázat jim, že i po ztrátě muže mohou být silné a samostatné.

---

⁷⁷ Minimálně o tomto vím, je možné, že existují záznamy i v jiných archivech.

⁷⁸ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšíci Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*, str. 188.

⁷⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. Ženské problémy. In: *Ženský svět* 1916, č. 1, str. 17.

⁸⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. O ženské samostatnosti. In: *Ženský svět* 1915, č. 10-11, str. 162.

V jednom svém článku spojuje tuto problematiku válečné doby s rozvíjením ženského hnutí i v křesťanských kroužcích. Z článku vyplývá, že společnost sama, a to i ta křesťanská, si uvědomovala roli žen v tomto období: „*Pan předseda zdůrazňoval, jak zejména studentky čile se účastnily schůzí i prací spolkových, v době válečné pak zůstaly hlavní oporou kroužku, - takže kroužek stojí ve znamení ženského hnutí. Volby výboru provedeny vesměs z řad ženských.*“⁸¹

Jak se zdá z jejich příspěvků do *Ženského světa*, měla blízko k náboženství jako takovému. I když jsou její texty s dominantní náboženskou tematikou vydávány až mnohem později, již roku 1915 vydala článek s názvem „Podstata náboženství“, kde tvrdí: „*Ač pro většinu lidí poměr náboženský zůstává téměř neřešen, přece je poměrem pro člověka nejdůležitějším.*“⁸²

V tomto článku shrnuje nejen svůj pohled na podstatu náboženství, ale také to, co náboženství může přinést do života lidí, především do života žen. Náboženství, jež je cítěno z vlastního nitra, je schopno pomoci zodpovědět základní otázky po bytí lidské bytosti – co jsem, proč jsem, kde jsem. Kdo dokázal „*se spustiti do hlubin své duše,*“⁸³ dokázal poznat jak podstatu života, tak i podstatu boží. A tímto spojením je ovlivněn život člověka.

I když Štechová nejčastěji přispívala do rubriky „Ženské problémy“, věnovala se, jak jsem již výše avizovala, politickému dění a tomu, aby si samy ženy uvědomily, kde je jejich místo. Dalším periodikem, do kterého Štechová v tomto období psala, byl *Ženský obzor*. Úlohou Marie Štechové v tomto časopise bylo připravovat články z přednášek Sdružení akademicky vzdělaných žen, které se vydávaly pod názvem *Přednášky o ženském hnutí v Sdružení akademicky vzdělaných žen*. V tomto ženském spolku přednášela jak sama Štechová, tak i například Alice Masaryková. Štechová se v těchto přednáškách vyjadřovala především k zahraničním inovacím, přednášela o nových prospěšných knihách, které napomohly ženskému hnutí a poskytly mu relevantní argumenty a východiska. Jednalo se například o knihu *Die Frau und der Sozialismus* Augusta Bebela.⁸⁴⁸⁵ Bebel se v této knize zabývá postavením ženy v kapitalistické společnosti, včetně historického vývoje a načrtává perspektivy konečného osvobození ženy v socialistickém dějinném období. Štechová se o ní zmiňuje jako o jedné z nejvlivnějších knih na myšlenky ženského hnutí té doby.⁸⁶

---

⁸¹ ŠTECHOVÁ, Marie. Kroužek přátel křesťanského hnutí studentského. In.: *Ženský svět* 1915, č. 21, str. 355.

⁸² ŠTECHOVÁ, Marie. Podstata náboženství. In.: *Ženský svět*, č. 10 – 11, 1915, str. 152.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ V češtině vyšla roku 1909 pod názvem *Žena a socialismus*, a přeložil ji Jan Skalák.

⁸⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. Přednášky o ženském hnutí v Sdružení akademicky vzdělaných žen, In: *Ženský obzor* 12/10, 1913, str. 312-313.

⁸⁶ Tamtéž.

Roku 1918 ji v periodiku *Kmen*⁸⁷ vyšel článek „Vynalezení ženy“ (1918), v němž Marie Štechová kritizovala mužské předsudky o ženách, a kde bojovně vyzývala ženy k tomu, aby svou vlastní odvahou, myšlenkou a rukou změnily svůj pohled na sebe sama.⁸⁸ „*Tak si muž vynalezl ženu: S její oddanou slabostí, příjemnou jeho ochrannou silou. Jako vybledlý obraz svého mohutného lidství: Krásný, leč matný obraz člověka odvozeného a odvozujícího, v němž nemá nic kypěti a tryskati bezprostřední silou života – obraz ženy, jež vzdává se svých bezprostředních darů a prostředků v jeho prospěch. Ženy, jež vždy se podřizuje jeho moci a myšlence; jež neodvažuje se nikdy hleděti svým zrakem, ale zrakem jeho, pána vesmíru. [...] Muži vynalezli ženu. Jest těžko, podle ní žít. Proto jest třeba, aby nyní ženy vynalezly sebe.*“⁸⁹ Štechová tedy předpokládá, že když si muž vynalezl ženu, je teď řada na ženě, aby vynalezla sama sebe, protože mužův výtvar je ovlivněn mužskou představou, touhou. Je třeba, aby si žena uvědomila, čím je a co chce ona sama, aby mohlo dojít ke změně jak společenského vnímání ženy, tak pohledu ženy sama na sebe.

2.2. Pobyty na Slovensku (1919 – 1930)

Jak jsem se již zmiňovala výše, Marie Štechová měla ke Slovensku velice blízko, radí se dokonce mezi slovakofily, kteří jsou dodnes na Slovensku uznáváni.⁹⁰ Tento fakt nám může pomoci přiblížit se k pochopení myšlení Marie Štechové. Zajímala se o vztah mezi Čechy a Slováky, všimla si, že se Češi od Slováků izolovali, avšak bez jakéhokoli důvodu. Pro Štechovou bylo toto soužití něco jako přirozený a základní aspekt života. Dává nám tím najevo, že je třeba postavit se ke změnám uspořádání státu a společnosti s respektem a uznat jejich zákonitost, či dokonce, že bychom měli uznávat zákonitost jiných forem života.⁹¹ Můžeme si to vysvětlit tak, že autorka se snaží, abychom pochopili, že rozmanitost života je jeho přijatelná, ba i nutná součást.

Při charakterizaci tohoto období vycházím z díla *Myšlienky o ľud'och a veciach* jelikož Michal Kocák do něj zařadil především publicistické práce, kterými Marie Štechová přispívala v období 1923 - 1932 do tehdejšího časopisu *Slovenské pohľady*. Svou práci v tomto časopise, dle Kocáka, započala pravidelnými články pod názvem *Slovenské melódie*

---

⁸⁷ Založen pomocí sdružení *Kmen*, první číslo vyšlo v říjnu 1926 s podtitulem *Časopis pro moderní literaturu*. Mezi nejznámější redaktory patří F. X. Šalda či Julius Fučík.

⁸⁸ Později se tomuto článku budu věnovat více.

⁸⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. Vynalezení ženy. In: *Kmen* 1918 č. 1, str. 6.

⁹⁰ KOCÁK, Michal. *Mária Štechová* In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľud'och a veciach*, str. 235.

⁹¹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Slovenské melódie*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľud'och a veciach*, str. 10.

a pokračovala aforismy,⁹² později sebranými a nazvanými *Poznámky o lidech a věcech*.⁹³ Dále ve *Slovenských pohľadoch* zveřejňovala různé recenze a portréty slovenských a českých spisovatelů.

Slovenské melódie jsou cyklem studií slovenských měst po převratu. Nejblíže jí byly města jako Zlaté Moravce, Levoča či Martin, mezi kterými se profesně pohybovala. Jelikož se Marie Štechová jako spisovatelka velmi zajímala o literaturu a její recenze⁹⁵, recenzuje i literaturu slovenskou. Zprvu se vyjadřuje k tomu, že slovenská literatura mylně tlumočí obraz Slovenska. Podává svůj názor na Slovensko, který se neshoduje s tradiční slovenskou literaturou. „*Odpoveď na otázku, čo nám je Slovensko, bola by dnes inakšia ako v prvých dňoch príchodu a bola by úprimnejšia. Naprosto falošne tlmočí ju literatúra a môj protest je obrátený hlavne proti nej.*“⁹⁶

Je dochovaná korespondence Marie Štechové například s Elenou Marothy – Šoltésovou⁹⁷, kterou Štechová obdivovala za její vztah k lidem, a pomohla ji pochopit „slovenskou duši“⁹⁸ - Štechová používá ve svém popisu vztahu Slováků a Čechů koloniálních konstruktů, kdy nahlíží na slovenské aspekty jako na jiné, než na ty české. Dívá se tedy na tento vztah z pohledu čechocentrismu.

V *Poznámkách o lidech a věcech*⁹⁹, otištěných v časopise *Slovenské pohľady* se především zabývá obecně problémy člověka, lidstva, jak vnímá lid, práci i život. I v těchto obecných aforismech můžeme nalézt feministické ale i ironické pohledy na život. „*Duševní požitok, jehož účinnosť málokdy selže, mívám ve dvoch prípadoch: 1. slyším – li zdatnou, normálne trávicí, obyčajne korpulentní ženu, skoro vždy vládkyni domácnosti, mluvit o slabém ženskomu pohlaví. 2. slyším – li muže, zmoženého vlastní výtečnosťou a výsadou mužského pokolenia, hovoriť o něčem, čemu naprosto nerozumí, tj. o ženách. Zvlášte pokladá – li se za duchaplného a míní – li vás zdrtiť svým presvedčením.*“¹⁰⁰ Narušuje tradiční stereotypní

---

⁹² Ve svých *Poznámkách o lidech a věcech* (1928) píše sama Štechová, že tyto poznámky jsou „značky, často jen nejúspornější body. Lidské otisky. A jen toho, co konstruktivně neslo stavbu ... Jsou zároveň krystalizací určitých životních zkušeností – to jest: aforismem.“ ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*. In: KOCÁK, Michal, *Mária Štechová*, str. 239.

⁹³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Poznámky o lidech a věcech*. Praha: Orbis, 1928.

⁹⁴ KOCÁK, Michal, *Mária Štechová*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*, str. 239.

⁹⁵ Například: ŠTECHOVÁ, Marie. *Labyrint světa a ráj srdce*. In: *Ženský svět* 1916, č. 3, str. 73.

⁹⁶ Srov. ŠTECHOVÁ, Marie. *Slovenské melódie*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*, str. 12 – 16 i tamtéž str. 50.

⁹⁷ Slovenská prozaička, publicistka a redaktorka. (1855 – 1939)

⁹⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. *Z listov*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*, str. 160.

⁹⁹ Nemyslím zde publikovaný soubor, nýbrž krátké aforismy vydávané pod tímto názvem ve zmíněném časopise.

¹⁰⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. *Poznámky o lidech a věcech*, str. 86.

vnímání ženy a muže a upozorňuje na to, že je třeba věnovat se svému opravdovému já, aby měl život nějaký smysl.

Můžeme si všimnout jak v textech sebraných v knize *Myšlienky o ľudoch a veciach* (1984) buduje svou myšlenkovou stavbu, kterou opírala o pevný mravní základ, spočívající v hlubokém přesvědčení o ceně člověka. Mimo jiné, nám v tomto díle, minimálně pro tuto práci, přináší svůj základní názor na ženství a ženu samotnou. Štechová chce začít osvobozovat ženské hnutí spíše zaměřením na samotné ženy, než na politickou angažovanost. Podrobněji se touto částí budu zabývat v kapitole *Obraz ženství v pojetí Marie Štechové*.

2.3. Období náboženské (1930 – 1940)

Jak jsem se již zmiňovala výše, byla Marie Štechová značnou část svého života pozitivně přikloněna k náboženství. I když o tomto máme záznamy z *Ženského světa* již z roku 1915, její texty ovlivněny náboženskou tematikou jsou vydávány až od roku 1930. Jedná se zejména o životopisy světců: *Sv. Don Bosco* (1936), *Život Světcův: Sv. Don Bosco* (1937)¹⁰¹, *Sv. Terezie od Ježíše* (1938), *Duše a svět* (1939), *Sv. Prokop, patron země české a moravské* (1940).

Proč se Marie Štechová najednou obrací k náboženství a i její díla jsou tímto ovlivněná, se můžeme pouze domnívat. Co ale víme, je, že, se její myšlení obrátilo spíše k propojení duše člověka a činnosti či práce s tím spojené, a Štechová tak opustila feministické myšlení.

V souboru textů *Duše a svět* (1939) se autorka na začátku vyjadřuje k poslání tohoto textu. Má být jakousi příručkou pro člověka, jež zažil podobné strasti jako ona.¹⁰² Rozebírá dobro a zlo a jejich podstatu. Upozorňuje, že člověk může být zaslepen obecnou podstatou věcí, a nevnímá tak duchovní podstatu věci.¹⁰³

Dále se věnuje problému práce/činnosti. Poukazuje na to, že se na každé práci projeví, zda vychází z nějakého vnitřního odůvodnění nebo zda je pouze povrchní. „*Je možno zametat duchovně, omývat nádoby duchovně – jako je možno psát náboženské články zcela neduchovně*“¹⁰⁴ není třeba dělat onu práci pro chválu druhých, nýbrž pro své osobní blaho a pro svůj osobní rozvoj.

---

¹⁰¹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Život Světcův: Sv. Don Bosco*. Zemědělské knihkupectví A. Neubert: 1937.

¹⁰² Je možné domnívat se, že strastmi má na mysli její manželství, vztah s otcem, či jenom prostě tehdejší postavení ženy (člověka) ve společnosti.

¹⁰³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Duše a svět*, str. 22.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 23.

Zde si můžeme povšimnout návaznosti na autorčino pojmání ženy v 30. - 40. letech 20. století. Žena by měla dělat věci – ať už ve společnosti nebo v domácnosti převážně pro sebe. Měla by vycházet ze svého nitra pro svůj seberůst, pro své sebepoznání. Neměla by se ohlížet na chválu druhých, neměla by tyto věci dělat pro manžela a být tak na něm závislá. Štechová dává důraz na pochopení věcí, a nejen na jejich běžné zhlédnutí a používání. Další takovou paralelou k pochopení pojmání ženy v tehdejší době může být myšlenka toho, že i domácí práce, jež jsou společností ustanovené jako čistě ženské, mohou být pro ženu a pro její okolí něčím vznešeným, když je správně pochopí a uchopí. „*Vláčíme se s přetěžkými povinnostmi mnohých děl, které jsme sami na sebe přivolali a opouštíme vznešené a lehké břímě, které nám určil Bůh – třeba jen při pometle v kuchyni. Není totiž důvodu, proč by se nemohlo pro nás stát tak vznešeným, jako pro jiného žezlo královské – kdybychom jen pochopili, v čem vězí vznešenost a trvalost každého díla.*“¹⁰⁵ Je třeba se věnovat jedné činnosti, a to pořádně. Lidé se většinou omezují tím, že se věnují více činnostem na jednou a pouze zlehka. Štechová chce dát význam i činnosti, která je považována za obyčejnou. Také je třeba si uvědomit, že i žena zvládne více věcí, než je jí předurčeno, záleží pouze na tom, jak hluboko se oprostí od okolních vlivů a jak moc se zaměří na své poselství. „*Zcela jistě každý něco umí a to se mu objeví, až se zbaví horečky z různých akcí a až pochopí, že účinnost práce je v tom, aby ji náš duch zvládl (...).*“¹⁰⁶

Pod náboženské roucho ukrývá Marie Štechová i metaforu fungování a vývoje společnosti. Na základě podobizny čerta rozděluje tři typy lidí: Násilníci, Opatrníci a Hněvníci. Čert Násilník je nejčastější podoba. Dokážou si vše vynutit, ať už po dobrém, či po zlém, dokáží si vynutit vše, co se jim právě zachtělo. Ovšem tyto čerti umí měnit i podobu, aby byli pro lidi přijatelnější, dávají tak pocit spokojenosti a štěstí, ale pouze na venek a čekají na svou chvíli donutit je k tomu, k čemu právě chtějí. Opatrníci se pak starají o lidskou duši a udávají jí směr, dávají jí nějaký světonázor. Poslední, Hněvníci zapřičiňují v nás hněv a pomáhá proti nim chladný rozum. Autorka chce naznačit, že je třeba dávat si pozor, kým a čím jsme ovlivněni, kým a čím jsou ovlivněny naše názory či tradice. Je třeba hlídat si svou vlastní - boží - podstatu a vyvarovat se čertům. Tedy umět rozlišit dobro do zla – to, co nám něco dá, to, co nás tvaruje a buduje, od toho, co nás pouze klame a mystifikuje. „*Protože se jedná o práci čertovskou, tedy kdejaká neskutečnost, kdejaké zdání je dobré, aby sloužilo za palivo, a duše se cítí nesmírně utlačena věcmi, jež ani neexistují. Neboť to, co ji utlačuje, je buďto*

---

¹⁰⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. *Duše a svět*, str. 22.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 25.

od Boha, a pak má svůj dobrý důvod a souvisí s nějakou důležitou skutečností jejího bytí. Nebo je to od čerta a zakládá se jen na klamných předpokladech.“¹⁰⁷

Jednou z možných verzí¹⁰⁸ toho, proč se Marie Štechová obrací pevně k náboženství a píše náboženské texty, se jeví jako zklamání z první světové války. Lidé, nevěřící v Boha, bojovali a bili se za druhé, ve jménu ideologie - a selhali. Spoléhali totiž jen na sebe, na svou sílu, i na sílu jiných lidí, ale zapomněli na sílu boží. „*Víme, kde byly hříchy našeho národa. Neříkám těch spravedlivých, obětavých, ale těch, kteří byli vůdci. Pošetilý je, kdo spoléhá na pomoc člověka a neklade svou důvěru v Bohu.*“¹⁰⁹

Dalším dílem v období, kdy se Štechová přiklání k náboženství, je spis *Sv. Terézie od Ježíše*. Sv. Terezii od Ježíše myslila Marie Štechová patronku kongregace karmelitek¹¹⁰, Terezii z Ávily, která v šestnáctém století reformovala karmelitánský řád, v němž jde převážně o službu druhým a hlubokou modlitbu. Dílo *Sv. Terézie od Ježíše* autorka karmelitkám věnuje. Tady je možným vysvětlením příklonu k církvi ženská síla. Čistě ženská odnož církve založená silnou a empatickou ženou, která se nebála svého údělu a chápala víru i rozumem. Nejde pouze o jakési „cítění“ k Bohu, ale také o jeho rozumové poznání. Tato církev je příkladem toho, že jen díky víře v Boha můžeme nalézt pravou podstatu svého já, své nitro, hloubku své duše. Ovšem na to, aby byla silná, potřebovala „*mužného vlivu i mohutného nárazu ducha*“, a to právě proto, „*aby mohla vyjít ze své ženské přecitlivělosti, která se jí stávala mukou. Její inteligence se probouzí a dychtivě rozevívá pro světla rozumu.*“¹¹¹ Můžeme si všimnout, že nejen zde se Marie Štechová nehodlá vzdát stereotypních představ o maskulinitě a femininitě, naopak je svým způsobem udržuje ale i povznáší od negativních konotací. Ke správnému životu odvede nás Bůh a nechá nás nahlédnout do hloubky naší duše. K tomu, abychom to všechno mohly pojímat správně, potřebujeme mužskou racionalitu, která nám otevře oči a můžeme se tak dále rozvíjet. „*Tato z nejženštějších žen potřebovala vždy silný protipól mužného vlivu, podněty a oporu v duchu muže – aby mohla vnitřně vyrovnávat velké duchovní napětí svého života,*“¹¹² tvrdí Štechová o sv. Terézii Avilské.

---

¹⁰⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. *Duše a svět*, str. 71.

¹⁰⁸ Další možné verze příklonu k náboženství viz Krátká biografie Marie Štechové, str. 8, 9.

¹⁰⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Terézie od Ježíše*, str. nečíslovaný úvod.

¹¹⁰ Sestry karmelitky sv. Terézie z Florencie jsou katolické řádové sestry. Zabývají se tzv. kontemplativní modlitbou, což je nejvyšší forma nazírání Boha, kde je kontempace chápána jako účast na vnitřním životě Nejsvětější Trojice. Srov. *Karmelitánská spiritualita* © 2013 Dostupné z: www.karmel.cz.

¹¹¹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Terézie od Ježíše*, str. 10.

¹¹² Tamtéž, str. 11.

2.4. Období druhé světové války a po ní (1940 – 1970)

V tomto období je Marie Štechová ovlivněna nejen vývojem společnosti, ale také rodinnými událostmi. Roku 1947 jí umírá otec, jehož smrt jí dle poznámek v *Budování člověka* (1. svazek 1956, 2. svazek 1957) velmi zasáhla. Zmiňuje se o něm nespočetně.¹¹³ Další smrtí v rodině, která Marii Štechovou zasáhla, byla smrt tety Anny, o které již v prvním díle *Budování člověka* mluví v minulém čase. „Někteří mrtví jsou pro nás stále živoucí – a více, než byli za živa. Pro mne můj otec a teta Anna, které jsem poznala teprve – pozdě.“¹¹⁴

Do tohoto období řadím rukopisy *Budování člověka* (ve dvou dílech), i *Čertovu brázdu*.¹¹⁵

Tyto autorčiny poslední tři texty nebyly vydány, dochovaly se v kopiích strojopisných rukopisů. Můžeme zde sledovat podobný styl psaní, jako například v díle *Poznámky o lidech a věcech* – tedy sbírka myšlenek, aforismů. Díla *Budování člověka 1. i 2. Díl a Čertova brázda* jsou ovšem psány více ve formě deníku.¹¹⁶ Marie Štechová využila rozkvět této formy psaní, pro zaznamenávání nejen svých osobních zážitků a zkušeností, ale i svých myšlenek, které již měla (pravděpodobně) zakázané veřejně publikovat.¹¹⁷ „Protože dnes nemohu dobře počítat s tím, že bych mohla něco uveřejňovat, a přece jen nechci, aby se ztratila zkušenost, jíž může říci, že byla láskou k životu – zachycuji svoje značkování v deníku. Čtenář si je musí roztrdit sám. Jde mi jen o to, aby byla pokud možno úplná – což se ovšem nepodaří. Ale den za dnem připamatovává si člověk mnohé, co bylo závažné – hlavně při ustavičných srážkách s přítomností. Také si tím člověk objasňuje mnohé sám pro sebe.“¹¹⁸

Štechová píše díla v tomto období pomocí poznámek, aforismů, deníkovou formou. Tato forma psaní (například na rozdíl od příběhu) pomáhá (ne zcela) analyzovat i dobu, tak jak jí

---

¹¹³ Viz například: ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 71: „Otec byl plachá duše, hrdá a osamocená a byl považován za člověka společenského, úspěšně společenského. Ani rodina mu nerozuměla, protože se před ní pečlivě po celý život skrýval.“ Anebo tamtéž str. 90: „Až stáří mu začalo otevírat oči. A vracelo mu jeho původní podobu, dítěte důvěřivého a geniálního – jemuž život vyrval jeho orlí spár.“

¹¹⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka, 1. díl.*, str. 100.

¹¹⁵ Indicie v textu napovídají, že se jedná přibližně o tuto dobu, nejspíše o dobu těsně před její smrtí. Komentuje například premiéru filmu *Vinnetou*, *Poklad na Stříbrném jezeře*, který měl premiéru 22. května roku 1964. (<http://karel-may.majerco.net/filmove-mayovky/mayovky-v-ceskoslovenskych-kinech/>) Dále také úryvek na straně 87: „*Hamburské noviny Die Welt* priniesli v novembri 1965 takéto titulky (...).“ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 87.

¹¹⁶ Deníky měly v celém 19. století své čestné místo. Do teď pomáhají ke studiu každodennosti díky „nejosobitější reflexi vnitřního světa pisatele.“ (LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se, knížko má... Ženské deníky 19. století*, str. 15.) Ale také slouží jako pramen k historickému genderovému bádání. Samy o sobě ale určitě ke studiím ženské každodennosti nestačí, ale „odrážejí subjektivní obraz soudobé společnosti. (...) Zachycují však velký i malý svět, onu každodennost rozpuštěnou či rozpouštějící se v politických a sociálních dějinách.“ (Tamtéž, str. 21.)

¹¹⁷ „Strančice 25. června 1957. Nemám naději, že bych mohla ještě publikovat, a přece cítím, že určité věci musí být vysloveny.“ (ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 2. díl*, str. 1)

¹¹⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, úvod.

Štechová vnímala. „*Skoro se mi zdá, že není již třídních rozdílů – za to jsou ohromné rozdíly v názoru na věci, v psychologii vůči druhým, v poměru k vlastní osobě, ve vztahu k věcem. Nejcitelněji bude se to projevovat v poměru k ženě, k dítěti – ke všemu, co stojí nejbliže. Proto tak velké ‚krise manželství‘.*“¹¹⁹ Jedna z poznámek o tehdejšímu fungování společnosti naznačuje, že se sice stírají třídní rozdíly, ale za to se zvětšují názorové rozdíly. Štechová se obává, že tyto názorové rozdíly budou mít nějaký vliv na pojmání ženy a rodiny.

V tomto duchu se vyjadřuje i k působení socialismu v českých zemích.¹²⁰ Zdá se, že toto období pojímá autorka pozitivně, vidí v něm jisté výhody. Otázkou je, zda ty výhody nehledá násilně, a tak, aby se dané době přizpůsobila a byla spokojená tam, kde je.¹²¹ „*Stát mne živí, stát mne léčí, stát mne pochová: jaké výhody socialismu!*“¹²² V této souvislosti se zmiňuje i o tom, že socialismus zbavuje strachu, který byl ve společnosti nastolen: „*Strach před pány, strach před Bohem, strach o denní chléb, strach o osobní prestiž. Socialismus uvolňuje od pánů a proto i od strachu.*“¹²³

Dále si v souvislosti s rozvojem masové kultury stěžuje, že najednou člověk nedbá na umění, na pravou podstatu děl. Člověk leniví a stává se čistým konzumentem. Přirovnává konzumentství k pojídání a trávení. „*Najedli jsme se více, než můžeme strávit (románů, zábav), jsme nehybní, protože vůbec netrávíme.*“¹²⁴ Jenom informace přijímáme, nijak s nimi dále nepracujeme.

Texty z tohoto období jsou mnohem těžší na porozumění, než texty předešlé. Také jsou více filosofické, možná filosoficko–náboženské. Na prvním místě je pro Marii Štechovou člověk, a to takový, který je spokojený sám se sebou, vybudoval se z ničeho, neovlivňuje ho biologický základ, ale to, co si sám vybudoval.

I zde můžeme pozorovat linii myšlenek ovlivněných náboženstvím. Sama uznává: „*Uvědomuji si, jak mnoho mi katolicismus dal. Uspořádání chaotické intelektuálnosti pod zorný úhel věčnosti. Zcela vnitřní přeorání všech hloubek bytí Taulerem, Eckardtem, Ruisbroeckem, sv. Frantškem Saleským a nakonec vrcholem – sv. Janem od Kříže. Svätý Jeroným, sv. Ignác z Loyoly – jakoby všechny kontrasty se sešly, aby se z jejich krajností*

---

¹¹⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 2. díl*, str. 1.

¹²⁰ Myslí tím období cca v letech 1948 – do její smrti. V českých zemích trvalo zřízení socialistického státu do roku 1989.

¹²¹ Viz pozdější analýza o postavení ženy ve společnosti, kde se taktéž věnuje myšlence, že žena by měla přijmout své místo v soukromé sféře a užívat si ho, aby byla spokojená.

¹²² ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 2. díl*, str. 3. A podobně: „*Socialismus nepřetíná hluboké vztahy člověka k člověku. Ani ideologicky je neruší.*“ (Tamtéž, str. 4.)

¹²³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 2. díl*, str. 2.

¹²⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 8.

*mohla vytvořit rovnováha tak nutná pro moji vykořeněnou existenci.*¹²⁵ Náboženství její myšlení ovlivňovalo po celý život, až dospěla k tomu, že víra jí poskytla jakýsi řád života. Čím se Štechová v tomto období zabývala, čemu se věnovala, nám může naznačit i dochovaný dopis Haně Gregorové z 19. října 1945. Zmiňuje se v něm, že v Praze pár dní zpět navštívila poprvé setkání Rady žen. Agenda Rady žen se Štechové zamlouvala, jelikož se věnovala ženským zájmům českým i slovenským. Píše také, že se ženskou otázkou zabývá od doby, kdy se starala o svou nemocnou tetu Annu, až do její smrti. Štechová vysvětluje, že právě tato „povinnost“ jí postavila před novou situaci, kdy začala fungovat i jako hospodyně – tímto příklonem dá se vysvětlit příklon Štechové k tomu jednomu ženskému poslání, které žena má a měla by jej umět využít. Dále se Štechová v tomto dopise svěřuje i s tím, že průběhu druhé světové války nemohla publikovat, byla několikrát předvolána k policejnímu výslechu kvůli svým stykům se Slovenskem. Také píše, že jí Němci veškerou tehdejší korespondenci na Slovensko zničili, dochovala se jen některá.¹²⁶

2.4.1. Budování člověka

Díky dvoudílnému spisu *Budování člověka* v celkovém rozsahu 239 stran můžeme sledovat období od 8. ledna 1956 až po 25. listopad 1957. V tomto období je autorka stále ovlivněna náboženstvím, své filosofické poznatky o člověku pojímá skrze metaforu ducha svatého. *„Modlitba Veni creator Spiritus, mně nejdražší, je úvod do všeho podstatného. Do základů života. Do veškeré reality bytí. Pokud jsme ve stavu ospalosti, pro svoji tupost toto všechno nevnímáme. Věříme na peníze, na politiku, na obchody, na zaměstnání. Zdá se nám, že k tomu všemu ducha nepotřebujeme. Jak často bychom ho chtěli zapřít. Zrazujeme ho v sobě živočišným vegetováním, chceme mu uniknout, jako hovádko by chtělo uniknout jhu. Tváříme se slepí a hluchí. Běžíme za davem, který předstírá, že nic takového nepotřebuje. A přece je to duch, který ustavičně volá z hloubky našeho bytí. Září z květu barvou i vůní. Vábí svou krásou i účelností ve všem, co bylo stvořeno. Je v skladbě hor i diamantu. Je v blátě na silnici.*¹²⁷ Je třeba uvědomit si, že každá naše práce je ovlivněná naší duševní silou, kterou když budeme posilovat a udržovat, dojdeme sebeuskutečnění, tvrdí Štechová. Upozorňuje také na to, že upadá individualita člověka, je třeba ji znovu obnovit. Člověk byl zrozen sám pro sebe, musíme tedy dávat pozor, aby se z individuality nestalo osamocení.

¹²⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl.*, str. 5.

¹²⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. *Z listov.* In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*, str. 215 – 220.

¹²⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl.*, str. 2.

V tomto pojetí píše o člověku jako takovém, jež byl stvořen k obrazu božimu, ne o člověku, který nemá čas na své myšlenky, nebo se přiživuje na myšlenkách jiných. „*Není pravda, že nezáleží na jednotlivci. Vynakládá velkou péči, aby měl své kořeny, které ho v zemi upevňují, aby měl pevné držení nad zemí, svůj list i květ a posléze svůj plod. Vyzbrojuje ho vším možným, aby mohl naplnit své poslání. Umět si nasekat dříví, moci si přechít Kanta, přišít knoflík a uvařit oběd – to je to nejmenší – takřka samozřejmostí pro člověka ducha.*“¹²⁸

Tedy ve své podstatě je, podle Marie Štechové, člověk ovlivněn duchem, jenž zasahuje do veškerého bytí. Duchem má na mysli „*hybnou pákou, zákony, jimiž je řízeno všechno dění hmotné, řád světa i řád věcí.*“¹²⁹ Je možné domnívat se, že Štechová víru neopustila až do své smrti. Jak sama píše: „*Zajímá mne určitá společenská vyžilost křesťanství.*“¹³⁰ Zajímá se o to, jak se pojetí křesťanství mění skrze dějiny. Píše, že se křesťanský názor několik století budoval a že jej tehdejší režim upozaduje. Ale i přes to, píše Štechová, zůstává původní názor v myslích člověka.¹³¹

Mimo jiné zde Marie Štechová prvně explicitně hovoří o křesťanství, vždy se zmiňovala pouze o náboženství obecně. Uvažuje nad konstruktem křesťanství, nad tím, jak se mění ustálený názor se změnou společnosti. Uznává, že tehdejší režim jde očividně proti náboženství, a zaniká vše, co bylo náboženským na povrchu, ve společnosti – „*všechno, co souviselo se zvnějšněním náboženství.*“¹³² Je si zároveň jistá, že lidé teď probírají náboženské věci osobněji, více v soukromí, více ve své mysli.

V druhém dílu *Budování člověka* dále Marie Štechová rozvíjí myšlenku, jak vnímá rozdělení společnosti na soukromou a veřejnou sféru.¹³³ Je si vědoma toho, že společnost řídí jisté mechanismy. Uvádí konkrétně instituce, ale nepřidává jim žádné negativní konotace. Uvádí pouze, že když je společnost vedena těmito mechanismy, měli bychom se v soukromí těmito mechanismům vyhnout a nepoužívat je. Máme je rozeznat a nechat je k řízení společnosti, ale ne k řízení domácnosti. Štechová tak příkládá důraz na svobodu jedince, jež je pro ni nejdůležitější součástí lidského života a teprve díky svobodě se může člověk uskutečňovat. „*Je – li mechanismy zařízena a zařizována společnost, máme plné právo, v soukromí jich nedbat. Pro své soukromí máme svobodu. Mohu mluvit, s kým chci, jednat – pokud neporušuji blaho nebo prospěch celku – s kým se mi líbí. Nejsem s nikým neprodyšně*

---

¹²⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 2. díl*, str. 5.

¹²⁹ Tamtéž, str. 2.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Jak se stavěla Marie Štechová k tomuto tématu skrze ženskou otázku, uvádím v kapitole *Obraz ženství* v díle Marie Štechové.

svázána, nejsem k ničemu nucena. Žádné konvenční nebo jiné příkazy už pro mne neplatí. Můžete si mne opatřit jen za cenu živou, za něco, co je ve vás živoucí, nikoli společenské a konvenční.“¹³⁴ První osoba singuláru dává větší důraz na osobní pojetí. Autorka nám dává najevo, že nebude podporovat nastavení státu, nebude následovat většinu, která si nevšímá problému. Ona si jich naopak všímá a tímto na ně upozorňuje. Dostává se nám tak reflexe 50. let 20. století.

V obou částech *Budování člověka* se Marie Štechová zabývá otázkou člověka a jeho vztahem k životu. Dává nám návod ke správnému vztahu k životu, jak život vést, abychom se mohli uskutečnit, abychom mohli být šťastni ve svém vlastním životě. Člověk musí být natolik svobodný, aby si uvědomoval určité nuance života, nemůže ho nikdo a nic ovládat, musí mít „otevřenou mysl“ sám pro sebe. Až poté může navazovat jiné vztahy a začlenit se do společnosti. Člověk by se neměl ani bezmyšlenkovitě podřizovat, jak píše sama Marie Štechová „služebnickovat“¹³⁵, aby mohl mít radost ze života. Člověk by se měl naučit na svém životě pracovat, umět si zorganizovat práci a tímto se tak vyvíjet. „Pro milující babičku je snad dceřina domácnost její prací, rozhodně tomu tak vždy není. Pomáhat lenivé nebo zanedbané vnučce v mytí nádobí je více jí škodit, než prospívat. Nikdy se nedostane k vlastní organizaci práce, a omyl jedné generace se přetahuje automaticky do další.“¹³⁶ Závěrem dochází k několika částem života, které člověka budují – jsou to hlavně vztahy, do kterých řadí primárně manželství a sourozenectví, ale i jiné formy, jako například vztahy s více cizími lidmi – sousedství, profesionální vztah apod.

2.4.2. Čertova brázda

Spis *Čertova brázda* začíná Marie Štechová ukázkou Lutherovy básně: „S čertom nerobit' nijaké okolky! Len oňho otľcť križ!“ Komentuje ji těmito slovy: „Kříž je to, čo je nám sväté. Teda neotľkať čerta starými omelami, vymetaním a inými zašlými praktikami. Otľkajme ho tým, čo je nám sväté.“¹³⁷ Čert je tady metafora ke všemu zlému na světě, ke všemu nám neprospěšnému. A nelze s tímto zlem bojovat zastaralé, zastaralými metodami. Tyto metody již přestaly fungovat, a je třeba začít se bránit metodami novými, kriticky reflektovat realitu a bránit se tím, co je pro nás důležité – svým vlastním životem, svou vlastní duší.

---

¹³⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 2. díl*, str. 3.

¹³⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 156.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 1.

U *Čertovy brázdy* si můžeme povšimnout opět jiného stylu psaní, než u textů předešlých. Již se nejedná o soubor aforismů, ani o deník. Jedná se o ucelené dílo, s prozaickými prvky. Filosofické myšlenky autorky jsou zde doplněny o životní příběhy různých lidí, aby myšlenky dodaly snad pochopení, snad ten správný ráz. *Čertova brázda* obsahuje nespočet lidských osudů, nespočet lidských příběhů.

Můžeme si ovšem povšimnout návaznosti na text *Budování člověka* (1956 – 57). Štechová v *Čertově brázdě* rozvíjí konkrétní aspekty života, které budují člověka. V kapitolách Mezi mužem a ženou a Svět okolo nás se zabývá na základě konkrétních příkladů vztahy. Jak nás a náš život tyto blízké či vzdálenější vztahy budují a ovlivňují. V první části se tedy Štechová zabývá vztahy mezi lidmi, v dalších částech pak rozebírá vztah muže a ženy, kterému se budu věnovat více v kapitolách Myšlení Marie Štechové z genderové perspektivy.

V druhé polovině tohoto díla uvádí konkrétní typy lidí, kteří jsou na světě kolem nás, a kteří nás nějakým způsobem ovlivňují v sebebudování. Podle Marie Štechové to jsou hlupáci, pyšní lidé, parazité, zloději a herci. Každý typ člověka má svou jistou charakteristiku tak, jak název napovídá. Zajímavou myšlenkou této části je, že u každého typu člověka dává konkrétní příklad toho, jak bychom se k nim měli či neměli chovat, tak aby to bylo pro nás prospěšné. Tak například u hlupáků radí, abychom k nim nebyli tak shovívaví, jak naznačují lidové pohádky jako Hloupý Honza apod. Hloupý člověk si za svou hloupost může sám, a kdyby se více snažil, nebyl by hloupý. V takovémto rozměru je pro Marii Štechovou hloupý člověk horší než zloděj. „*V morálnej stupnici českej a ruskej je hlúposť horšia ako zlodejstvo. Zlodejstvo rastie z násilia, ba z ideológie násilia, ako sme videli v tretej ríši a protektoráte. Hlúposť je totálna, ako sme videli tamže. Totalita hlúposti je teda mocnejšia.*“¹³⁸ Lze vidět, že *Čertova brázda* je psána slovensky. Můžeme se pouze domnívat proč tomu tak bylo. Může to evokovat, že jej psala v době, kdy pobývala na Slovensku, ale to by neodpovídalo časové ose, dle výše uvedených argumentů.¹³⁹

I v tomto díle reflektuje Marie Štechová tehdejší dobu. Nejvíce již výše zmíněnou premiérou filmu *Vinnetou*, díky které jsem zařadila *Čertovu brázdu* do pozdního období. Každodennost druhé poloviny dvacátého století může nám přiblížit její popisování kina a tehdejšího rozvoje kinematografie. „*A v posledný deň predstavenia kúpila som si lístok do siedmeho radu. Lebo u nás je tá obyčaj, že sedadlá nie sú číslované, len rady. Môžeš si sadnúť kde chceš, ale musí to byť rad, do ktorého máš lístok. Najlepšie miesta sú pri kachliach. Jednak je tam teplo a*

---

¹³⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 63.

¹³⁹ Na Slovensku žila v období 1919 – 1930, premiéra filmu *Vinnetou*, o které píše, byla v roce 1964.

potom je odtiaľ najbližšie k východu.“¹⁴⁰ A jak tehdy působil tento film na muže a ženu? Marie Štechová drží se své myšlenkové linie a píše: „*Vinnetou sa hral a hral, chlapci jasali a muži žiarlili. Tol'ko sa tam strieľa a na koňoch uháňa a všetci padúsi sú zničení! Ženy neboli také nadšené, lebo bolo tam málo lásky, hoci Vinnetou bol taký pekný chlap a Old Shatterhand stál tiež za pozretie. Čo sa týka lásky, len samé podradné epizódy.*“¹⁴¹ Tímto odstavcem nám Marie Štechová podává reflexi toho, že v tehdejší době přetrvávaly stereotypy ohledně ženského a mužského vnímání. Ženy vnímají v příběhu pouze lásku či vzhled mužů, muži zase akci či dobrodružství.

Také si můžeme všimnout, že *Čertova brázda* je psána rozhodně s odstupem po druhé světové válce. Štechová má již vytvořený ucelený, souvislý názor na toto období, což může indikovat smíření se s tím, co se událo, a pochopení tehdejšího společenského postavení, na základě časového odstupu.¹⁴² Nejvíce se k tomuto tématu věnovala právě v části o hlouposti.¹⁴³

2.5. Shrnutí

Když si vezmeme, že v roce 1916 začala Marie Štechová aktivně psát do *Ženských listů*, a své *Budování člověka* začíná psát až v roce 1956 či *Čertovu brázdu* ještě o něco později, je to dost dlouhá doba na vývoj myšlení člověka, v tomto případě ženy. Stárnutí, životní zkušenosti, životní události ať veřejné či soukromé, ovlivňuje a tvaruje osobnost a tím i její myšlenkový rámec. I u Marie Štechové si můžeme všimnout podobného rozvoje či vývoje. Na počátku jejího angažování v *Ženských listech* lze pozorovat jakousi agresi v dobrém slova smyslu. Snaží se ukázat českým ženám něco nového, agitačně a s přesvědčením. V roce 1956 už uvažuje trochu jinak, z textu není cítit aktivní podpora tehdejší ženské zkušenosti, spíše se zaměřuje na posbírané vědomosti za celý svůj aktivní život. Jsou to jasně dané myšlenky, názory a informace o její filosofii života. Nevěnuje se natolik již zmíněné agitaci. Otázkou zůstává, zda Štechová nakonec rezignovala na aktivní účast na ženských hnutích, anebo zda dostala toho, čeho chtěla, a s danou situací v roce 1956 byla spokojená.

---

¹⁴⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 81.

¹⁴¹ Tamtéž, str. 82 – 83.

¹⁴² Soudím tak dle toho, že teprve roku 1944 se lidstvo pomalu dovídá o tom, co se vůbec v koncentračních táborech děje, a porozumění tomuto bylo obtížné a zdoluhavé. (Srov. např. VRBA, Rudolf, *Utekl jsem z Osvětimi*. Sefer: 2007.)

¹⁴³ „*Schopných ľudí posilajú na smrť a do koncentrákov hlupáci. Svoj rozum vnucovali všade – v úrade, v školách, vo vede – hlupáci. A tak ďalej, do nekonečna.*“ (ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 64.)

Každá doba je reflektována jiným stylem psaní. Během první světové války a před ní, se v českých zemích začínaly rozvíjet feministická sdružení a propagovaly se feministické myšlenky. K tomu přispěla i sama Marie Štechová svými články v novinách. V době, kdy žila na Slovensku, se její texty stávaly více orientovány na české a slovenské země, na jejich rozdíly, na jejich krásy. V období náboženském nám ukazuje, jak moc ji náboženství změnilo, k jakým východiskům se díky víře dostala, a co ji naplňuje. Co si Marie Štechová konkrétně představuje pod pojmem náboženství, a jak jej na konci svého života cítila ona, píše v díle *Čertova brázda* v příběhu o sousedce – dobré hospodyně: „*Ku mne sa síce správala zdvorilo, ale cítila som u nej akýsi odpor vysvetliteľný tým, že som mala odchylné – od nej náboženskej i životnej - presvedčenie. Ja som čítala mystikov, ktorým nerozumela a ktorých ani doma netrpela. Za to mala vo veľkej obľube takzvané čítanie náboženské, o ružencoch a odpustkoch, o obyčajoch pri omši svätej, životopisy svätých – a všetko ľudové čítanie, týkajúce sa jej cirkvi, v ktorej sa narodila, sobášila a bude pochovaná.*“¹⁴⁴ Z tohoto úryvku lze vyvodit, že Marie Štechová pojímala náboženství na filosofické úrovni, kdy se spíše zabývala myšlenkami mystiků, než tradicemi a náboženstvím v praxi.

V posledním období jejího života vnímáme konečný sčet, souhrn myšlenek, který ji za celý život ovlivňovaly, ke kterým při dlouhém životě dospěla. V *Čertově brázdě* lze pozorovat ucelený názor na svět a na lidi z pohledu vzdělané a životem zkušené ženy. Díky těmto rukopisům nedostalo se nám pouze náhledu na myšlení a chápání světa Marie Štechové, ale také na její pohled na tehdejší dobu, která nám může pomoci přiblížit se problematice každodennosti ženy v první polovině 20. století. Marie Štechová nám předkládá návrh, jak by se žena měla chovat a na co by se měla zaměřit, aby z ní mohla být žena nová, přibližující se současným generacím žen.

Ovšem nepředkládá nám jen pojetí ženy, nahlíží i na člověka obecně a předkládá návrh, jak by člověk měl žít, aby byl spokojený. Tuto myšlenku nejvíce rozvádí v *Budování člověka* (1956, 1957), ale rozvíjí ji už v roce 1915: „*Člověk může být šťasten jen svojí službou, kterou koná pro jiné. Čím dokonalejší služba, tím šťastnější člověk. Člověk promítá se vždy do veškerenstva lidí, cítí se vždy jeho částkou. Je-li šťastný, chce, aby i druzí byli šťastni a diví se, jak nemohou být druzí šťastni?*“¹⁴⁵

Je vidno, že po celou dobu života Marie Štechové se autorka zabývala člověkem, ženou a vším, co s jejím životem souvisí. Otázkou do druhé poloviny práce mi je, zda se takto její myšlení proměňovalo i v otázkách a konceptech genderových kategorií. Jak v kontextu doby

---

¹⁴⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 84.

¹⁴⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. *Láska k bližnímu*. In: *Ženský svět 1915*, č. 16 – 17, str. 266.

nahlížela Marie Štechová na sexualitu – mužskou či ženskou, jak vnímala ona sama a zároveň i společnost femininitu a maskulinitu? Lišilo se její myšlení přibýváním zkušeností a věkem, nebo zastávala jeden názor po celou dobu života? V dalších kapitolách se na tuto problematiku zaměřím.

Náboženství pojímá Štechová racionálně. Není to tedy pouze jakýsi dopad osobních zkušeností či zážitků. Náboženství je pro Marii Štechovou nástrojem k poznání sebe sama a svého života. Dokáže pomoci nahlédnout do nitra duše a pracovat s ní, formulovat jí.¹⁴⁶ A tím, že se jedinec dokáže skrze poznání své duše vyvinout a tímto poznáním zároveň poznat i Boha a dojít tak rozumově k poznání víry, dělá z člověka bytost, odlišující jej od zvířat. Marie Štechová pojímá podstatu lidské přirozenosti jako víru¹⁴⁷ (a to nejen v Boha, ale i v sebe samotné/ho) a také v ideálu mravnosti. V neposlední řadě také upozorňuje skrze náboženství na to, že každý jedince je individuální, má své vlastní zájmy a není správné o něm generalizovat. Na druhou stranu je ale náboženství tím, co je pro všechny stejné. „*A tak na základě duševní rovnosti všech lidí (každý člověk má duši tj. v sobě Boha) cestou rozdílné individuality (každá duše má svou dráhu) spojují se lidé vírou. Náboženství je slučujícím základem života, proto i ideál mravnosti, kterýž z něho vyplývá, bude pro všechny kultury, pro všechny doby, pro všechny národy jediný.*“¹⁴⁸

V některých chvílích se Štechová obrací přímo ke křesťanství, zpočátku ovšem bere všechna náboženství tak, jak jsem popisovala výše. „*Křesťanství, buddhismus, mohamedanismus, atd. odpovídají v podstatě jednomyslně na otázku o smyslu života. Velcí zakladatelé těchto náboženství vycházejí od pochopení lidské duše k jejímu pravtůrci, Bohu. Hledají věčné zákony její dráhy a nalézají je v podstatě stejně pronikavě.*“¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. Láska k bližnímu. In: *Ženský svět* 1915, č. 16 – 17, str. 153.

¹⁴⁷ Později ovšem píše, že přirozenost člověka nemůžeme stavět na citu či rozumu, ale na vztahu uskutečňování, to, že jsme člověkem, určuje to, že se jím stáváme. (ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka I.*, str. 4)

¹⁴⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka I. díl.*, str. 154.

¹⁴⁹ Tamtéž.

3. Zasazení do dobového myšlenkového rámce

Doba, ve které se Marie Štechová angažovala, zažívala rozmachu ve sféře ženského psaní ale celkově i ženského myšlení. „*Po obdobích, kdy byla žena inspirátorkou, múzou, ideální mužovou projekcí, zaujala zřetelněji místo tvůrkyně, autorky (...) ať už to bylo psaní religiozní poezie, skládání písní vyznávajících lásku vlasti, rodině, dětem, nebo rady pro rodinný život a výchovu.*“¹⁵⁰ Jelikož Štechovou považuji za filosofku zabývající se i ženskou otázkou, zasadím její myšlení do rámce jak filosofického, tak feministického. Tyto rámce určuji vždy malým, rozhodně ne generalizujícím vzorkem, a to konkrétně dvěma ženami, jež jsou podle mého názoru Marii Štechové myšlením nejbližší, anebo jsou v dané době nejvýraznější.

Práce Marie Štechové, přibližně od roku 1910 do roku 1957, se datuje do první vlny feminismu, která v českých zemích začala později než v zemích západní Evropy, probíhala přibližně od poloviny devatenáctého století do roku 1930. Základními myšlenkami této vlny bylo především to, aby byla ženám přiznána základní občanská a politická práva.¹⁵¹ Nejen tyto myšlenky ovlivňovaly myšlení Štechové. Podobnost můžeme sledovat i ve vývoji první vlny feminismu a myšlenek autorky. I přes obecné formulace první vlny feminismu, zdá se, že v období, kdy se Štechová odmlčela, tj. v letech od roku 1940 do roku 1956, se i první vlna feminismu v českých zemích na chvíli odmlčela: „*Po úspěších první vlny a odstranění viditelných legislativních překážek, se ženské hnutí na nějakou chvíli odmlčelo. Před nástupem druhé vlny feminismu, jejíž počátek se datuje do 60. let 20. století (...)*“¹⁵² Feminismus odezněl především proto, že jeho cíle byly převážně splněny, ale také ustoupil do pozadí kvůli celosvětové hospodářské krizi a nástupu fašismu.¹⁵³ Kvůli změně režimu se pravděpodobně odmlčela ve své práci i Štechová.

Nejen doba, ale i prostředí, ve kterém se Marie Štechová pohybovala – akademická sféra, ženské spolky – určitě ovlivňovalo její myšlení. Na začátku 20. století pokračovaly aktivistky ve stopách svých předchůdkyň. Zakládaly ženská sdružení, ženské spolky, které měly pomoci ženám, hlavně po stránce sociální péče o ženu a dítě. Vznikaly také ženské politické organizace, které měly probudit zájem o volební právo žen.¹⁵⁴ V době, kdy se Marie

---

¹⁵⁰ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy: vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*, str. 11.

¹⁵¹ HAVELKOVÁ, Hana. *První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly*. In: VALDROVÁ, Jana a kol. *Abc feminismu*, str. 169 – 170.

¹⁵² Tamtéž, str. 175.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ KALNICKÁ, Zdeňka. *Úvod do gender studies*, str. 85.

Štechová veřejně angažovala, měly již ženy možnost studia na vysokých školách, dostávaly se na - do té doby - čistě mužské pozice. Během druhé světové války, ale na rozdíl od svých vrstevnic a kolegyně¹⁵⁵ v odbojovém hnutí, nebyla vůbec politicky aktivní.

3.1 Propojení s ženskou otázkou té doby – Zdenka Hásková

Dle Heczkové je intelektuální souputnicí Marie Štechové Zdenka Hásková: „*Názory Zdenky Háskové se podobaly postřehům další ,akademičky‘ – Marie Štechové. I pro Štechovou byla závažná svébytná ženská umělecká tradice, která by odůvodňovala tvůrčí úkol žen. Ve srovnání s Háskovou byl její feministický pokus o kritiku méně úspěšný a skončil smířlivě, možná snad i rezignací.*“¹⁵⁶ Štechová s Háskovou spolu působily v časopise *Ženský svět*: „*Po nástupu mladé národněsocialistické publicistky Míly Sísové v roce 1914 se i literární kritika a esejistika značně změnila a v Ženském světě se objevily dvě pozoruhodné osobnosti, nové doktorky filosofie – Zdenka Hásková a Marie Štechová.*“¹⁵⁷

Zdenka Hásková (1878 – 1946) byla českou kulturní novinářkou, prozaičkou a literární kritičkou. Byla jedna z prvních studentek gymnázia Minerva, odmaturovala roku 1898 na Akademickém gymnáziu a také úspěšně absolvovala Filozofickou fakultu Karlo–Ferdinandovy univerzity, kde vystudovala obor přírodních věd, literární historie a dějepisu.¹⁵⁸ Již za studia na vysoké škole začala aktivně pracovat ve studentském spolku Slavia, který se převážně zabýval postavením nového typu ženy v mužské společnosti.

Obě dvě byly spojeny s Vesniným lyceem v Brně – Štechová zde v letech 1900 – 1906 studovala a Hásková od roku 1907 vyučovala. Je zřejmé, že se nepotkaly, ale mohly být ovlivněny stejným myšlenkovým rámcem tohoto dívčího gymnázia.¹⁵⁹

Československý feminismus během první světové války řadíme časově do první vlny feminismu, kdy „*její představitelky volaly po přiznání základních práv, které moderní společnost deklarativně přisuzovala ,všem lidem‘ (...)*“¹⁶⁰ Dne 18. října roku 1918 byla vydána Washingtonská deklaráce, tj. prohlášení nezávislosti československého národa, která deklarovala, že žena a muž si budou rovni. V roce 1920 bylo toto zakotveno i v Ústavě.¹⁶¹

¹⁵⁵ Např. Františka Plamínková nebo JUDr., Milada Horáková.

¹⁵⁶ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy: vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*, str. 189.

¹⁵⁷ Tamtéž, str. 186.

¹⁵⁸ Zde také podobnost se studiem Marie Štechové, která vystudovala dějepis a zeměpis.

¹⁵⁹ Srov. NOVÁK, Arne. *Šedesátka Zdeňky Dykové*. Lidové noviny. 1938, str. 9. Anebo také HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy: vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*, str. 186 – 189.

¹⁶⁰ HAVELKOVÁ, Hana. *První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly*. In: VALDROVÁ, Jana a kol *Abc feminismu*, str. 169.

¹⁶¹ KOLDINSKÁ, Kristýna. *Gender a sociální právo*, str. 148.

V tomto období se lze setkat, jak píše Heczková v *Píšicích Minervách* s novým fenoménem. S rozvojem vzdělání se rozvíjí i tzv. výchova ke kritice, kdy ženy začínají přemýšlet nad různými aspekty jejich života a společnosti, které poté hodnotí kriticky. „Objevily se „vychované“ kritičky, které chtěly syntetizovat stále diskutovanou a přitom většinou přijímanou biologickou „ženskost“ s požadavky jim již univerzitně vštípené kritičnosti a vědeckosti.“¹⁶²

Heczková k popisu tohoto fenoménu využívá slov Zdenky Háskové, která patří mezi průkopnice nového myšlení a nového typu žen: „[...]Ženino umělecké dílo má tedy význam jen potud, pokud žena dovede nazíratí svoji podstatu a vyjádřiti ji. Ženské písemnictví poskytuje skutečně v tomto směru dvě nové hodnoty, [...] Žena, vstupující do života veřejného a do umění, měla dlouho za to, že se musí přizpůsobit mužskému duchu a jeho způsobu vyjadřování. Teprve pozvolna nalézá sebe, své já, odvažuje dívati se na tento svět srdcem [...]. Dnešní žena nemůže se již spokojiti poznáním intuitivním, uhadováním pravdy: musí od svých pravd jíti zpět a hledati pro ně důvody. Tak nemyslí, tuším, mužové, ale to nedokazuje, že by tento způsob byl méně cenný, naopak: spojením obou způsobů myšlení může býti, po mém soudu, v budoucnosti silně podepřeno lidské myšlení vůbec [...]. (Hásková 1920: 2)“¹⁶³ Zdenka Hásková tak považuje ženské psaní za součást podoby „nové ženy“, kdy se postavení ženy v čistě mužské společnosti pozměňuje. Podobnosti si můžeme všimnout v myšlenkách Štechové, konkrétně v prototypu nové ženy, kdy je třeba, aby si samy ženy uvědomily, že mohou mít svou vlastní identitu, svou vlastní ženskost. „Smíme nejen hledat, můžeme i žít – prahnout, hledat, luštit, v tom je všechno. To je výsada nových žen. Na ní pracovali leta, snad věky – všichni ti, kdož hledali, jak uskutečniti osvobození člověka.“¹⁶⁴

Podle Zdenky Háskové je důležité uvědomit si novou hodnotu ženy¹⁶⁵, to stejné, podle Michala Kocáka¹⁶⁶, hlásá i Marie Štechová. Svoboda závisí převážně na tom, jak ženy přistupují samy k sobě, a ne na tom, jak je vnímá společnost.¹⁶⁷ „V jakémkoli vztahu je důležité mít osobní svobodu, nelze pro druhého obětovat všechno, (...)“¹⁶⁸

---

¹⁶² HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy: vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*, str. 24.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. Žena. In: *Ženský svět 1917*, č. 7-8, s. 129.

¹⁶⁵ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy: vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*, str. 186.

¹⁶⁶ KOCÁK, Michal. *Mária Štechová*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľud'och a veciach*. Bratislava: Tatran, 1984.

¹⁶⁷ Stejně vnímala i svůj život: „V všechno do čeho jsem se nutila, dopadlo vždy špatně – vždy v můj neprospěch – a bližní z toho těžili. Naopak, co jsem dělala svobodně, z vlastní vůle, s plným přesvědčením, dopadlo dobře.“ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 2. díl*, str. 3.

¹⁶⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 3.

3.2. Propojení s filosofií té doby - Albína Dratvová

Propojení s Albínou Dratvovou (1892 – 1969), docentkou filosofie¹⁶⁹, je ten, že i Albína Dratvová psala deníkovou formou, ač trošku jinou, než Marie Štechová. Ovšem stále tento typ psaní může pomoci zasadit do kontextu doby myšlení a názory Marie Štechové. Dále se Dratvová se Štechovou mohly potkat při studiu na filosofické fakultě tehdejší Karlo-Ferdinandovy univerzity¹⁷⁰.

Deník Albíny Dratvové obsahuje její filosofické názory, informace o jejím životě i o dění ve státě.¹⁷¹ V tomto se oba dva deníky podobají. Dílo Marie Štechové nás taktéž informuje o dění ve státě i o jejím životě. Také mnoho jejich myšlenek dá se uchopit jako filosofických. Ovšem z deníku Albíny Dratvové dozvídáme se přímočařeji o jejím životě, o jejich pocitech. Například cítíme jakousi zášť vůči akademické půdě, kde se nemohla realizovat natolik, nakolik chtěla, ač její dva tituly docentky byly velmi obdivuhodné: „[Tehdejší ministr kultury – poznámka I. K.] *Nejedlý přivezl z Ruska filosofa, tam vyznamenaného za to, že podal nejvhodnější učebnici filosofie pro střední školy, a bez jakéhokoli hlasování a rozhodování sboru nadiktoval, že bude jmenován u nás na fakultě profesorem. Tím jsem přišla o jediné místo profesorské a zůstanu docentkou.*“¹⁷²

Albínu Dratvovou, v jejich pracích a myšlenkách ovlivňoval F. X. Šalda. Ve své předešlé diplomové práci¹⁷³ jsem upozorňovala na podobnost myšlenek či návaznost myšlenek Marie Štechové na myšlení F. X. Šaldy. Tyto argumenty mi byly hlavním stěžejním bodem k tomu, abych si pro kontext doby v oboru filosofie vybrala právě Albínu Dratvovou.

Albína Dratvová o svém deníku napsala: „*Tento tak zvaný deník není k tomu, aby historicky zaznamenával každý úspěch nebo neúspěch: původně jsem myslila, že sem budu zaznamenávat všechny nápady, ale pak jich bylo tolik, že jsem je musila psát jinam a hned jich také užívat v publikacích. A tak zde jsou zachyceny jen některé zvláštní okamžiky.*“¹⁷⁴

Odlišovala jej od deníků soukromých, které později spálila.

---

¹⁶⁹ A později, roku 1929 i docentkou přírodních věd.

¹⁷⁰ Štechová: přibližně 1907 – 1918, Dratvová: 1913 – 1918.

¹⁷¹ PODANÝ, V. *Albína Dratvová a její deník*. In: Dějiny a současnost. Kulturně historická revue 1995, č. 2, str. 30.

¹⁷² DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*, str. 397.

¹⁷³ KRÍŽKOVÁ, Ivana. *Neznámá území československé filosofie: Marie Štechová*, str. 31.

¹⁷⁴ DRATVOVÁ, Albína. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*, str. 397.

Marie Štechová své myšlenky o ženě, ale nejen o ní, vyjadřovala psaním článků do novin a časopisů. Albína Dratvová takto své myšlenky vyjadřovala v rozhlasových přednáškách¹⁷⁵ Českého rozhlasu, kde se vysílal pořad Půlhodina pro ženy. Jednalo se například o přednášky s názvy: *Ženská hysterie*, *Přepěstěné děti*, *Věci mají duši* či *O povaze vědecké práce*.¹⁷⁶ Díky deníku Albíny Dratvové dostáváme i nový rozměr problému nemožnosti publikovat u Marie Štechové po roce 1940. Zdá se, že i Albína Dratvová měla stejný problém, a to kvůli nástupu komunistické strany do vlády: „*Má situace, jako tolika jiných lidí – nekomunistů, se zase zhoršila. Nechtějí filosofii na fakultě vůbec, přirozeně že nikoli i ve zkušebním řádu. Tentokrát je má posice o to horší, že už nechodí posluchači, kteří by se za mne vzali. [...] Tento deník ukazuje spíš optimistickou stránku mé podoby; ale opravdu je život hodně svízelný, když dnes už jako mnoho jiných – nemohu psát, publikovat a zdá se, že mi zabrání i zkoušet.*“¹⁷⁷ Je tedy možné, že Marie Štechová nemohla publikovat také ze stejného důvodu jako Albína Dratvová, kterou omezoval tehdejší režim.

Téma ženské otázky pojímá Albína Dratvová podobně jako Marie Štechová. Chce co nejširší části veřejnosti vysvětlit podstatu ženy a zaměřuje se tak na poznatky, které získala z vlastní zkušenosti, chce pomoci ženám pochopit sebe samy, aby jim tím usnadnila život ve společnosti. Podle ní bylo nejdůležitější ukázat ženám, jak si stojí doba, ve které žijí a jak se k ní mají zachovat.¹⁷⁸ Přesně o to stejné se snaží i Marie Štechová, když píše: „*Kéž by ženy dnes pochopily, že člověk musí dovésti státi sám, před životem i Bohem, třeba vedle druhého, uprostřed rodiny a společnosti. Sám za sebe zodpovědný a sebou silný, sebou pevný.*“¹⁷⁹

Albína Dratvová se v tématu ženské otázky zabývala také tím, že emancipace neukazuje soukromou sféru a rodinné záležitosti ve správném světle, a přihoršuje tak ženám být šťastné v tomto prostředí. Ženy by se měly angažovat jak ve veřejné sféře – třeba vzdělávat se, být zaměstnaná na tradičně mužských pozicích, ale měla by se takto „emancipovaná“ vrátit k rodině a přenášet na ní to, co se naučila.¹⁸⁰ Marie Štechová o to svým způsobem usiluje také, říká, že je důležité, aby si společnost uvědomila, že žena může být jak vzdělaná, tak i šťastná ve svém nejkrásnějším poselství – rodině.¹⁸¹

---

¹⁷⁵ Jednalo se o období 1939 – 1948 a přednášky byly posléze taktéž otištěny v časopisech, i když jiných, soudobějších, než ve kterých se vyjadřovala Marie Štechová.

¹⁷⁶ ČÁPOVÁ, Klára Anna. HECZKOVÁ, Libuše. *Předmluva*. In DRATVOVÁ, Albína. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*, str. 11–12.

¹⁷⁷ DRATVOVÁ, Albína. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*, str. 428.

¹⁷⁸ DRATVOVÁ, Albína. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání, str. 5.

¹⁷⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. O ženské samostatnosti. In.: *Ženský svět 1915*, č. 10-11, str. 162.

¹⁸⁰ DRATVOVÁ, Albína. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání, str. 16 – 17.

¹⁸¹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 14 – 17.

4. Ohlasy na dílo Marie Štechové

O Marii Štechové se sekundární literatury moc nevyskytuje. Jedná se pouze o malé útržky, které se později musí seskládat. Tuto literaturu proto dělím do dvou skupin – na ohlasy, tj. zejména recenze napsané v době života Štechové, a na sekundární literaturu vydanou po její smrti. Ohlasy i sekundární literatura nám pomohou určit autorčino začlenění anebo nezačlenění do určitých kánonu myšlení. Ukážou nám, jak jméno Marie Štechová figurovalo ve společenských sférách první poloviny dvacátého století, a pomohou přispět k tomu, v jakých kruzích bylo její dílo známé a třeba i to jaké kruhy svým myšlením ovlivnila. Opět není vyloučeno, že ohlasů na dílo Štechové existuje více.

4.1. Dobové recenze a komentáře

Mezi dobovou sekundární literaturu se řadí především různé recenze či poznámky z tehdejších novin a časopisů.

V uměleckém duchu se o Marii Štechové zmiňuje Karel Čapek ve svém díle *O umění a kultuře, Od člověku k člověku (dodatky)*, v dodatku ze 4. 10. 1918, když rozebíral literární polemiku. Díky jeho ohlasu na článek Štechové v časopise *Kmen* zjišťujeme, že se v dané době uznávala jako literární kritička, a že její myšlenky a články komentovali literární autoři té doby. V daném článku se Štechová zmiňuje o tom, že pohádky jsou důležitým výchovným aspektem, a že pohádkové bytosti „*mají svoje nezadatelné právo v lidském životě; jejich účast byla nám kdysi tak nutná, jako jsou nám dnes nutny pojmy vzájemnost, bratrství, svoboda.*“¹⁸² A Čapek s ní částečně souhlasí, píše, že pohádky jsou pro děti důležité, a usnadňují dětské vnímání dospělé reality: „*Byla kdysi devadesátiletá zlá stařena, které jsem se bál; pokládal jsem ji za čarodějnici, což se mi zdálo svrchovaně pochopitelné a zajímavé; ale nepochopitelné a nedůvěrné bylo by mi snad tehdy pojetí, že je to ubohý paralyzovaný tvor, lidský svazeček bídy a slabosti. A tak i mluvící zvířata, šťastní princové, hadí králové, hastrmani a víly jsou dětem představy nadmíru přirozené a blízké – snad bližší než počty, přirozenější než mluvnice, pochopitelnější než hovor velikých při obědě.*“¹⁸³

---

¹⁸² ČAPEK, Karel. *O umění a kultuře, Od člověka k člověku (dodatky)*, str. 40.

¹⁸³ Tamtéž.

Po vydání *Pramenů života*¹⁸⁴ se v *Ženském světě* v sekci Literatura, kde se nacházejí recenze nejnovějších děl, objevuje recenze autora/ky pod pseudonymem V. B. O¹⁸⁵.: „*Řadím M. Štechovou k těm, k nimž patří: do vysoké společnosti filosofických duchů. Nemožno chváliti, co je lepší než chvála, co se chválou nedostihuje, co by se v ní dalo jen zmenšiti, kdyby bylo možno učiniti velké malým ve světě netělesném. Při nejmenším hlásí se v ní nová tvůrčí generace ženská, aspoň u nás, ne-li světově. Neboť člověk, který se takto vydal na dalekou cestu, dojde svého cíle. Dobrý chodec nemůže uváznout, ježto necítí únavy ve své touze po nepoznaných dálkách.*“¹⁸⁶

Další sekundární literaturou je Šaldaova recenze *Pramenů života*.¹⁸⁷ Štechová a Šalda se pravděpodobně setkali v redakci časopisu *Kmen*, který po první světové válce Šalda vedl. Už v mládí navazovali časté kontakty, Štechová si od Šaldy často půjčovala knihy. Jak z názvu recenze vyplývá, zaměřuje se Šalda především na morálku a etiku: „*Snad naleznou se lidé, kteří označí knížku *Prameny života*, v níž sebrala Marie Štechová své studie a úvahy z posledních čtyř let, jako projev moralistův. Nebylo by to divu, neboť veliká jest nejasnost o obojím pojmu a většina lidí obojí pojem přímo mate a zaměňuje, neuvědomujíc si mezi ním nijakého rozdílu. A přece vpravdě není úvahám Marie Štechové nic vzdálenějšího než moralism, a více: kniha její může býti přímo školským příkladem, na němž jest možno vymeziti obojí pojem a rozrůzniti jej.*“¹⁸⁸

Jitka Karasová¹⁸⁹ pak vydává v *Ženském světě* recenzi: „*V ‚Ženském světě‘ od let již padne nám často do oka třeba jediný, osamocený řádek. Jindy je jich pár, nikdy mnoho. Jako když švihne, zaujme, osvěží. Jsou to aforismy Marie Štechové. Stejně vycházely ve ‚Svědění‘ a byly otiskovány v ‚Živeně‘. Po sedmi letech je M. Štechová sebrala a připravila z nich nevšední (a bohudík i vnějšně velmi příjemnou) knížku.*“¹⁹⁰

---

¹⁸⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. *Prameny života. Výbor statí z let 1914 – 1916*. Praha: Vydavatelství družstva ženského světa, 1919.

¹⁸⁵ V. B. O. Literatura. In: *Ženský svět* 1919, č. 11-12, str. 183.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. *Prameny života. Výbor statí z let 1914 – 1916*. Praha: Vydavatelství družstva ženského světa, 1919.

¹⁸⁸ ŠALDA, F. X. *Kritické projevy 1919 – 1921*, str. 80.

¹⁸⁹ Redaktorka *Ženského světa* cca v letech 1925 – 1930. nejčastěji psala literární recenze právě vydaných děl.

¹⁹⁰ KARASOVÁ, Jitka. Literatura. In: *Ženský svět* 1928, č. 13, str. 200.

4.2. Sekundární literatura po roce 1970

Chronologicky první zmínka o Marii Štechové z roku 1984 je výbor jejich prací napsaných převážně během jejího pobytu na Slovensku, jenž vyšel redakční péčí Michala Kocáka *Myšlienky o ľuďoch a veciach*. V této knize vyšel na šesti stránkách doslov Michala Kocáka *Mária Štechová*¹⁹¹, který podává ucelený náhled na autorčin osobní život. Kocák zasazuje Štechovou do jejich studentských let a také do období, kdy žila na Slovensku. Uznává taky její československé cítění a snahu o spojení Čechů a Slováků.

Štechová je zmiňována i v kontextu umění a literatury. Například v textu *Neznámá území českého moderního umění: Pod lupou genderu* Martiny Pachmanové z roku 2004 se píše o jejím článku „Vynalezení ženy“ (1918), který byl otištěn v *Ženském světě*: Pachmanová píše: „Nová společenská atmosféra naopak nahrávala silicím hlasům žen, které věcně a kriticky reflektovaly jak ‚předsudky, s nimiž se dívají mužské zraky na ženu‘, tak ženy, které se těmto předsudkům přizpůsobují. ‚Žena, která činí svým soudcem muže, musí vždy zbloudit v poměru k sobě, neboť tento soudce není k ní nestranný,‘ psala na stránkách *Kmene rok před Zrzavého lamentací Marie Štechová a bojovně ženy vyzývala k odvaze vytvářet svou identitu vlastními myšlenkami a vlastníma rukama a vnímat svět vlastním pohledem: ‚Jest třeba vztyčiti nový ideál, nemužský. Ne pouze ideál ženy statečné – ten žije – ale ideál ženy, jež klade svůj zrak nebojácně na všechny jevy života – nejen klade, ale soudí svým životem. Ideál ženy, směřující všemi silami své bytosti k osvobození ducha.‘“¹⁹² Z tohoto krátkého odstavce je kromě vlivu Štechové na oblast umění, také zřejmé, že článek „Vynalezení ženy“ je podstatnou součástí českého feministického myšlení.*

Jméno Štechové nalezneme i v publikaci Geerta Lernouta *The reception of James Joyce in Europe*.¹⁹³ Marie Štechová se často věnovala i překladům či recenzím literárních děl, dostala se i k dílu Jamese Joyce: Lernout uvádí, že byla první recenzentkou čtyř svazků Joyceova *Odysea*¹⁹⁴ na Slovensku, a že k nim byla oproti jiným recenzentům skeptická. V uvedené knize je představena jako česká spisovatelka učící na gymnáziu, píšící pro slovenský tradiční literární měsíčník.¹⁹⁵

---

¹⁹¹ KOCÁK, Michal. *Mária Štechová*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*. Bratislava: Tatran, 1984.

¹⁹² PACHMANOVÁ, Martina. *Neznámá území českého moderního umění: Pod lupou genderu*, str. 109 – 110.

¹⁹³ LERNOUT, Geert. *The reception of James Joyce in Europe*. Bloomsbury Academic 2004.

¹⁹⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. Slavný Joyce. In: *Slovenské pohľady*, Bratislava: 1931, str. 129.

¹⁹⁵ V originále: „By contrast, the first reviewer of the four volumes in Slovakia, Maria Stechova (or Marie Stechova) was sceptical. She was a Czech grammar school teacher and essayist living in Slovakia who wrote

V publikaci Libuše Heczkové *Píšíci Minervy. Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*, z roku 2009, je Marii Štechové věnována podkapitola v kapitole Esejistky ve stínu Terézy Novákové, také je zmíněna v kapitole o časopise *Ženský svět*. Jak již název napovídá, Heczková se věnuje českým spisovatelkám, učitelkám a redaktorkám. Heczková se Štechové převážně věnuje jako redaktorce a přispívatelce do *Ženského světa*¹⁹⁶, ale i přes to máme možnost z tohoto textu zjistit nejvíce základních informací o jejím životě a o jejím myšlení. Mimo jiné se zde dozvídáme, že Štechová ve své feministické snaze o změnu či kritiku, oproti jiným kritičkám, rezignovala: „*Názory Zdenky Háskové*¹⁹⁷ se podobaly postřehům další ‚akademičky‘ – Marie Štechové. I pro Štechovou byla závažná svébytná ženská umělecká tradice, která by odůvodňovala tvůrčí úkol žen. Ve srovnání s Háskovou byl její feministický pokus o kritiku méně úspěšný a skončil smířlivě, možná snad i rezignací. Jako studentka se Štechová aktivně účastnila politického života – pracovala ve Sdružení akademicky vzdělaných žen a v Ženském klubu českém. Spolupracovala s Ženským obzorem a ve válečných letech se její články objevily v Ženském světě. Prameny života, jak nazvala soubor svých větších článků z válečných let, reprezentují ženu jako etický, estetický a erotický princip.“¹⁹⁸

Roku 2011 uvádí slovník křesťanské literatury¹⁹⁹, či text české katolické morální teologie *Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré ...*²⁰⁰ dílo Marie Štechové *Duše a svět*, jež je zde uvedeno v seznamu českých katolických morálně teologických spisů publikovaných v období 1884 – 1948. Z toho můžeme vyvozovat vliv spisů Štechové na katolické myšlení a naopak.

Díky této sekundární literatuře zasazujeme Marii Štechovou do oblastí literatury, náboženství i filosofie. Lze vysledovat vliv myšlenek autorky na tyto tři oblasti kulturního dědictví českého myšlení.

---

for a Slovak traditionalist literary monthly.“ LERNOUT, Geert. *The reception of James Joyce in Europe*, New York: Thoemmes Continuum, 2004, str. 190.

¹⁹⁶ „Za první světové války se díky Míle Sísové začal profilovat jako politický a společenský časopis, jehož úlohou bylo sledovat aktuální dění. Okolo něj se soustředily nově univerzitně vzdělané ženy jako Marie Štechová, Vlasta Kučerová Borovičková, Božena Jiráňková, kterým se podařilo časopis zbavit určité nevýraznosti a aktualizovat jej.“ (HECZKOVÁ, Libuše. *Píšíci Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*, str. 181.)

¹⁹⁷ Více viz kapitola propojení s ženskou otázkou té doby.

¹⁹⁸ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšíci Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*, str. 189.

¹⁹⁹ In: HANUŠ, Jiří. *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005.

²⁰⁰ OVEČKA, Libor, Motlová, M., Serých, J., Hanus, J., & Skoblík, J. *‘Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré ...’: česká katolická morální teologie 1884-1948*. Praha: Karolinum Press, 2011.

5. Myšlení Marie Štechové z genderové perspektivy

K bližší analýze díla a myšlenek Marie Štechové jsem vybrala tři okruhy témat, které byly, jak se budu snažit ukázat, v době působení Štechové specifické a názorově neustálené. Lze také sledovat, jak tyto okruhy témat konstruovaly před sedmdesáti lety binaritu „mužství“ a „ženství“, jak se tyto kategorie prolínaly a jak byly zasazovány do veřejného diskursu²⁰¹ společnosti.

Kategorie jako sexualita, manželství anebo mateřství ovlivňují ženu a její vnímání v každé době a v každé společnosti. V této části práce se budu zabývat tím, jak tyto kategorie ovlivňovaly, budovaly ženy a také jak ovlivňovaly jejich postavení v první polovině dvacátého století v českých zemích, základním pramenem mi bude myšlení a dílo Marie Štechové.

5.1. Sexualita

Sexualita je velice široký pojem. I ve stejném časovém či dobovém období mohou různí lidé pojímat sexualitu odlišně. Pojem sexualita může obsahovat anatomické, hormonální a reprodukční rozdíly, ale například i rozdíly v projevech citění a chování.²⁰² Novodobé chápání sexuality vzniklo na počátku 19. století, kdy se akorát pojmenovalo tímto pojmem něco, co už bylo dávno známé. Sexualita jako pojem se začala rozvíjet zároveň „s rozvojem různých oborů poznání; se zavedením souboru částečně tradičních, částečně nových pravidel a norem, které se opírají o náboženské, právní, pedagogické, lékařské instituce; a rovněž se změnami způsobu, jenž přivádí jedince k tomu, aby přikládali smysl a hodnotu svému jednání, svým povinnostem, svým slastem, svým pocitům a vjemům, svým snům.“²⁰³

Tak stejně jako se genderová očekávání mění v čase i prostoru, tak i pojetí sexuality se může v různých kulturách či různých sociálních vrstvách lišit. Ve své práci budu mít pod pojmem sexualita na mysli tu sexualitu obsahující především nové možnosti kontroly ženského těla a s tím spojenou reprodukční funkci rodiny. A to proto, že takto obecně (ne rigidně) smýšlela i Marie Štechová. I když je možné, že se její myšlení v průběhu jejího života pozměňovalo, jako základní rámec sexuality můžeme zachovat tento výše uvedený.

---

²⁰¹ Diskursem mám na mysli způsob, jakým v určitém sociálním kontextu chápeme a vysvětlujeme společenské jevy.

²⁰² SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*, str. 356.

²⁰³ FOUCAULT, Michel. *Dějiny sexuality II*, str. 10.

Dle Štechové je sexualita jako pojem něco nového, neměla by se upřednostňovat před láskou a porozuměním, i když víme, že je ve vztahu důležitá. Sexualita patří k budování vztahu a k fungování rodiny: „*Neberte Žene podiel, ktorý pri tom mala ako milenka, matka a udržiavateľka krbu rodinného.*“²⁰⁴ Tento výňatek z textu Štechové jen potvrzuje, že sexualita ve smyslu sexuální činnosti byla v její době chápána jako aktivní, ale stále pojmána jako nutná či automatická reprodukční činnost rodinná, jelikož to bylo hlavní povinností ženy. To stejné potvrzuje i historička Milena Lenderová, když ve své práci *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století* uvádí: „*Poslání ženy bylo verbálně stručné, fakticky nikdy nekončící: obšťastňující manželka, vychovávající matka, představená vnitřního domácího bytí.*“²⁰⁵

S emancipací žen devatenáctého století na českém území souvisí i schopnost žen oprostít se od vlivů maskulinní společnosti. Jednalo se především o zdůraznění témat manželství, rodinného života, ale i pohled na sebe samu a na sexualitu.

V myšlení Marie Štechové týkající se sexuality rozlišuji období rané, náboženské a pozdní. V raném období shlukují se články z časopisů, ale také z výběru *Poznámky o lidech a věcech* (1928). Do období náboženského řadím myšlenky z díla *Duše a svět* (1939) a *Sv. Terezie od Ježíše* (1938), silně ovlivněné náboženským pohledem a zaujaté křesťanstvím. Do období pozdního pak řadím hlavně dílo *Čertova brázda*, které považuji za vrcholné dílo v pojetí problematiky sexuality v myšlení Marie Štechové.

5.1.1. Rané období

Pojetí sexuality Štechové v raném období lze sledovat převážně na jejich člancích vydávaných v *Ženském světě*. Jedná se o články „Láska k bližnímu“ (1915) a „Kláširino štěstí“ (1916), které vyšly v pravidelné rubrice „Ženské problémy“. Prvotní myšlení Marie Štechové o sexualitě, které máme zaznamenané, vyjadřují převážně kritický pohled, souhlasný s tehdejší dobou.

Štechová pojímá sexualitu jako nejnižší stupeň lásky vůbec: „*Osobní láska – od té nutno vycházeti. Nejnižší stupeň – láska vášeň. Jest to egoistická láska osobní (pohlavní). Téměř všichni lidé jí procházejí a nemohou jinak.*“²⁰⁶ Láska je mimochodem pro Štechovou ústřední cit v životě, kolem nějž se všechno točí. Láska je podle „rané“ Marie Štechové „*osou, kol níž splétá se veliká historie přítomná, minulá i budoucí celého lidstva.*“²⁰⁷ Myslí

---

²⁰⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 3.

²⁰⁵ LENDEROVÁ, Milena a kol. *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století, díl 2.*, str. 67.

²⁰⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. Láska k bližnímu. In: *Ženský svět 1915*, číslo 16-17, str. 265.

²⁰⁷ Tamtéž.

si totiž, že vztah založený pouze na vášni, na sexu, není vztahem opravdovým, procítěným, upřímným. Ale je potřeba si uvědomit, že takové vztahy ve společnosti existují a proto píše: „*Mnohem upřímnější jsou ti, kdož bez mravního rozhořčení oddělují hned lásku od erotiky.*“²⁰⁸ Přijímá tedy možnost mít vztah založený na vášni, ale lidé v takovém vztahu by si měli být vědomi, že se nejedná o vztah lásky, že je to pouze vztah pro chvilkové egoistické potěšení jedince. Taková láska neprospívá jiným lidem, jen maximálně dvěma. „*Jest to osobní příjemnost a vzájemné laskavosti, které kreslívají ji zdánlivě velikou. Vnikněte do sebe, najdete čirý egoism, jen svá a svá přání, bez ohledu na jiné, jen já, nanejvýš jediný druhý člověk, jen moje a jeho přání jsou středem mých životních zájmů.*“²⁰⁹ Dále je třeba, dle Štechové, nejen uvědomovat si egoistickou formu lásky, ale také to, že láska může ovlivňovat i obětování se pro druhého, a je třeba dávat pozor na míru tohoto obětování. Na to nás upozorňuje v jednom svém aforismu: „*Touha po mučednictví v lásce může se stát větší než sama láska.*“²¹⁰

Na tomto článku – „Láska k bližnímu“ – Štechová také demonstruje, že tehdejší chápání ženské sexuality, ženského chtíče bylo opravdu tabuizované a sexualita žen byla brána jako něco špatného. V sexu vidí pouhý egoismus, který udělá dobře jen jednomu člověku, úplně maximálně i tomu druhému, ale to je všechno. Tento člověk, který neodděluje lásku od erotiky myslí jen na svá přání a na své touhy. Všechna zmiňovaná tvrzení ovšem platí jenom o mužích, Štechová si nemyslí, že by tuto egoistickou chamtivost měla žena. „*Na divadle a v románě řeší se téměř jen a jen pohlavní problémy, nafukovány na nejdůležitější otázku života – jakoby celý život točil se jen kol samčího problému.*“²¹¹ V této citaci pojmenovává problematiku sexuality explicitně jako „*samčí problém*“, jako by se toto týkalo pouze mužů a jejich sexuální aktivity. To, že je to mužská sexuální touha, která je podstatou a centrem sexuální moci kritizuje později, v druhé vlně feminismu například i Adrienne Rich²¹² ve svém konceptu lásky. Rich kritizuje to, že se tuto teorii učí obě pohlaví, a dívka se tak naučí vnímat sebe sama jako sekundární a také se naučí nesvěřovat se se svými pocity, ba co hůř, nedokáže je sama rozeznat, roztřídit, uchopit a pochopit.

Součástí myšlenkového rámce Marie Štechové ve věci sexuality může být také to, že byla (pravděpodobně) křesťankou, a křesťanské myšlenky zastává již v tomto období.

---

²⁰⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. Láska k bližnímu. In: *Ženský svět* 1915, č. 16 – 17, str. 265.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. *Poznámky o lidech a věcech*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*, str. 86.

²¹¹ ŠTECHOVÁ, Marie. Láska k bližnímu. In: *Ženský svět* 1915, číslo 16-17, str. 265.

²¹² RICH, Adrienne. *Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence*. *Journal of Women's History* 15/3:2003, str. 11-48.

Křesťanství má v této době silnou pozici a ovlivňuje nahlížení sexuality a ženského těla. Marie Štechová se často odkazuje na Písmo svaté, především pak na epištoly, z kterých cituje a podporuje jimi tak své názory a myšlenky. „*Chcete vychovávat děti, chcete být dobrými ženami, chcete prospět národu a lidem. Podle jakého měřítka půjdete? Který ideál zvolíte jako nejlepší? Pro nás není většího ideálu nad onen, jímž vyměřil Kristus dráhu lidské duše.*“²¹³ Nejen z tohoto úryvku je pak jasné, že je Marie Štechová ovlivněna křesťanstvím natolik, že její pojetí sexuality je poněkud ohraničené. Náboženství dává v mnoha případech autorce jakousi intelektuální oporu.

Většina aktivistek zabývajících se ženskou otázkou nepřijímala křesťanství jako dobré učení, protože zakazovalo dívkám poznat sebe sama - to k rozšiřující výchově dívek v té době nepřispívalo. Církev brala aktivní erotický život jako nenormální, ovšem takto ho pojímali i lékaři. Doporučovali častost pohlavního styku maximálně jednou za měsíc, a na ženě bylo, aby veškerá mužova přání akceptovala.²¹⁴ V článku „Kroužek přátel křesťanského hnutí studentského“ (1915) přitom ale Marie Štechová podává poněkud jiný náhled na křesťanskou společnost tehdejší doby. Ukazuje, že nejen že se ženskou otázkou zabývají křesťanské spolky, ale vysvětluje také, jaký názor na ženskou otázku mají: „*V křesťanství máme ideál hodný žití. Chcete vychovávat děti, chcete být dobrými ženami, chcete prospět národu a lidem. Podle jakého měřítka půjdete? Který ideál zvolíte jako nejlepší? Pro nás není většího ideálu nad onen, jímž vyměřil Kristus dráhu lidské duše.*“²¹⁵ Ukazuje tedy, že názor, o kterém psala Čevelová (viz výše) nebyl v tehdejší době jediný. Myšlenka Štechové je taková, že křesťanství musíme cítit srdcem, a ne rozumem, jinak nemá tu pravou sílu, jakou mít může.

Zajímavým je také povídka „Klářino štěstí“ (1916). Jedná se o příběh mladé slečny Kláry, která později byla vysvěcena na svatou. Štechová jí popisuje jako krásnou dívku, za kterou se každý muž otáčí. Při mši v kostele, kdy je Klára sledována mužem, potlačuje své myšlenky na něj, potlačuje svou sexualitu, své touhy. „*Matka prodírá se s dcerami naplněným kostelem k lavici Sciffiů na předním místě. Giovanni následuje je zpovzdálí. Klára usedá se zmatenými city na své místo, mše dosud nezačala. Její srdce se chvěje slastným zmatkem.*“²¹⁶ Pointou článku je sice něco jiného, ale můžeme si povšimnout, že i

---

²¹³ ŠTECHOVÁ, Marie. Ženské problémy. In: *Ženský svět* 1915, č. 21, str. 355.

²¹⁴ ČEVELOVÁ, Zuzana. *Normativní církevní prameny jako jeden ze zdrojů genderových konstruktů*. In: ČADKOVÁ, Kateřina, LENDEROVÁ, Milena a kol. *Dějiny žen*, str. 495-501.

²¹⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. Kroužek přátel křesťanského hnutí studentského. In: *Ženský svět* 1915, č. 21, str. 355.

²¹⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. Klářino štěstí. In: *Ženský svět* 1916, č. 17 – 18, str. 364 – 367.

když Marie Štechová nebyla přímo proti sexualitě, a v této povídce sexualitu dívky uznává, ukazuje, že je třeba bojovat se stereotypy v literatuře a rozvíjet i tuto tematiku otevřeně.

5.1.2. Období ovlivněné vírou

Jak píše Weiss a Zvěřina ve své publikaci *Sexuální chování v ČR* (2001), byla vždy sexuální morálka v našich zemích „ovlivněna především judeo-křesťanským pojetím sexuality, které přineslo v této oblasti podstatnou restriktci původně velmi volně pojatých norem.“²¹⁷ Po celou křesťanskou tradici se udržoval názor z 13. století, který stanovil Tomáš Akvinský. Sexualita byla pojmána pouze jako pohlavní styk, nepřikládaly se jí jiné významy. Pohlavní styk mohl být uskutečněn pouze mezi mužem a ženou, a to konkrétně mezi manželkou a manželem a musel být uskutečněn pouze k plození dětí.²¹⁸ S působením průmyslové revoluce se ale měnil i náhled na tradiční způsob života (včetně sexuálního) a vliv církve slábl. Náboženské pojetí sexuality se tak přeneslo do medicínského diskursu, který z hříchů v křesťanském pojetí udělal nemoci.²¹⁹

V textech z období ovlivněného vírou je třeba sexualitu hledat doslova mezi řádky. Explicitně se Marie Štechová k sexualitě nevztahuje, a když už náhodou, tak ve smyslu potlačení své sexuality ve prospěch své upřímnosti k víře. V díle o Sv. Terezii od Ježíše se zmiňuje, jak byla Sv. Terezie nejlepší učitelkou askese. Domnívám se, že v této době byla i Marie Štechová natolik ponořená do víry, že její myšlenky mohly se vztahovat k myšlenkám Sv. Terezie. „*Naše duchovnost a tělesnost vyžadují přesného vyvážení, aby se ani duch neúměrně nenadlehčoval, ani tělo neúměrně neuplatňovalo. (...) Chabá spiritualita je ta, která si buďto těla (hmotnosti v nás) vůbec nevšimá, nebo mu podléhá. Zdravá spiritualita nemůže je nikdy ztratit ze své pozornosti. Uvádění naší „tělesnosti“ do područí ducha je vlastní práce askese. V tom se ukázala genialita svaté Terezie v pronikavosti tak přesné, že může být bezpečným ukazovatelem cesty.*“²²⁰ V poslední větě této citace si můžeme povšimnout názoru Marie Štechové – vidí v askesi, kterou představila svatá Terezie, myšlenku, která může pomoci člověku na jeho cestě životem. Dále představuje myšlenku svaté Terezie, kdy si je vědoma, že „*pozorujeme-li chuti těla, vidíme, že proti nim musí začínat veškeré umrtvování.*“²²¹ A také: „*Tělu jdou na pomoc kající skutky a umrtvování, po*

²¹⁷ WEISS, Petr. ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuální chování v ČR*, str. 14.

²¹⁸ Tuto tradici potvrdil ještě v 21. století papež Benedikt XVI. Viz DALLAIRE, Yvon. *Láska a sexualita v trvalém vztahu*, str. 98.

²¹⁹ WEISS, Petr. ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuální chování v ČR*, str. 15 – 16.

²²⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Terezie od Ježíše*, str. 31 – 32.

²²¹ Tamtéž, str. 32.

nichž, jak sama o sobě píše, měla vždy „prudkou žádost.“ (Třetí zpráva z roku 1563.)²²² Zde je již těžší odlišit od sebe, které myšlenky jsou pouze svaté Terezie, a které přijímá za své, nebo s nimi naopak nesouhlasí Štechová. Je to dílo přece jen psané jako životopis svaté Terezie.

V článcích publikovaných v časopise *Na hlubinu* zabývá se láskou. Upozorňuje především na nebezpečí sebelásky: „Jsou lidé, kteří celý svůj život promarnili v marnivé práci, sebezbožnění a sebeuplatňování - a vykládají nám se smutnou tváří, že nikdo jich nechápe, jejich dílo, že nemá řádných dělníků ani tvůrců, že jsou sami. Co vnitřně dali do svého díla, to klidí: marnivé a duté gesto, které zajisté brzy se ztratí z lidské pozornosti a nebude k ničemu.“²²³ Štechová se zde snaží pojmut nebezpečí „sebepráce“, vše, tedy včetně nějakého druhu sebelásky, co děláme pouze pro sebe, pro své potěšení nebo uplatnění, to nedosáhne životního maxima, nedosáhne cíle, protože je to pouze prázdným gestem. Naše práce, láska, měla by se obracet převážně ku prospěchu druhým.

5.1.3. Pozdní období

Tématu sexuality v pozdním období se Marie Štechová věnuje hlavně v díle *Čertova brázda*. Ale poznámky můžeme nalézt i v prvním svazku *Budování člověka*. S negativním nádechem komentuje různé poradenské pořady v rozhlase, či v novinách, vysílané a tištěné v padesátých a šedesátých letech 20. století. Komentuje jednu blíže neurčenou novinovou anketu a podivuje se nad ní. Anketa se prvně ptá mladých mužů, pak žen, kdy došlo k jejich prvnímu sexu a za jakých to bylo okolností. Většinou mladí lidé odpovídali, že ze zvědavosti, jen jeden, podle ní, odpověděl, že z lásky: „Potom čítam v novinách (v novinách!) anketu, v ktorej redakcia žiada najprv od mladých mužov, potom žien odpoveď na otázku – kedy došlo k ich prvému pohlavnému styku a za akých okolností. (...) Len jeden napísal: z lásky. Lúbil som dievča, ktorú som si nemohol vziať za ženu, preto som si ju vzal za milenku, aby som si ju mohl vziať za ženu.“²²⁴

V podkapitolách *Tragédie sexuality* a *Sexuální výchova* nám Marie Štechová předkládá své konkrétní pojetí sexuality v osobním životě jedince. V prvně zmíněné podkapitole používá na ukázkou příběh Otce Sergeje²²⁵, jehož žena dlouho podváděla. Když na to přišel, cítil se být velice zrazen, rozhodl se proto pro životní dráhu mnicha. vzdal se kvůli tomu všemu,

²²² ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Terezie od Ježíše*, str. 31 – 32.

²²³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Stará východní moudrost*. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14., str. 305 – 306.

²²⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 37.

²²⁵ Na motivy Tolstého z roku 1904.

své vojenské kariéry, manželky apod.²²⁶ Ovšem sexualitě se těžce brání, je přirozenou součástí člověka a Otec Sergej při první příležitosti sexualitě podlehl. Marie Štechová zde představuje svůj názor, že sexualita je zlem, děblem, a že je v lidech usazena. Zaslepuje myšlení a zásady člověka, kazí jeho charakter. Sexualitou jsme vybaveni všichni, může nás svým způsobem naplňovat, ale také trápit.

„*Svojou sexuálnou výchovou robíte to, čo robievali v starej Ríši rímskej haruspikovia. Pitvali vnútorné orgány zvierat a podľa toho určovali ich osudy.*“²²⁷, píše Štechová v *Čertově brázdě*, když začíná uvažovat nad sexuální výchovou. Proč se začala věnovat této tematice, nevysvětluje, ale podle všeho jí podnítila tehdejší společenská situace, která se touto otázkou taktéž zabývala. Sexuální výchova pro ni byla inovací sebepoznání, ale ne taková, jaká se propagovala v tehdejších médiích. Jak ukazuje předchozí citát, v propagaci sexuality Štechová viděla spíše rozebírání lidských životů do hloubky bez jakéhokoli poznání a porozumění. Propagace sexuality v médiích se nezajímala o konkrétního jedince, ale spíše o blaho společnosti a regulaci sexuální politiky.

Sexualita je podle Štechové děblem, kterému se dá lehce podlehnout, sexuální touha je nebezpečná a může zaslepovat lidské vnímání a myšlení. Pokud se jí člověk poddá, pokud sexuální touha bude převažovat nad jinými touhami, jedinec nikdy nedojde k úplnému naplnění svého bytí. Štechová nám říká, že sexualita je něco zlého, ale je si vědoma, že je stálým projevem lidského chování. Sexualitou jsme vybaveni všichni, může nás obohacovat, naplňovat, ale také i potrápit a zkazit jakékoli životní cíle.²²⁸ Zde je stále možné vidět podobnost názorů Štechové s křesťanským učením o sexualitě.

Štechová se přiklání k lásce mezi ženou a mužem. Součástí této lásky byl i sexuální vztah, jenž musel být vzájemný. „*Život má svoje zákony, ktoré sa vzťahujú i na pohlavie.*“ odkazuje se na epištoly Pavla Korintským, který píše, že muž a žena mají být jedno tělo a navrhuje především k lásce – a to lásce nejen ze zvědavosti.²²⁹ „*Telo stojí nielen v poriadku prirodzenom, ale aj v poriadku mystickom. Je to všetko, čím človek prechádza, čím sa tvorí, bez čoho nemožno mu žiť naplno.*“²³⁰ Tělo, naše pojmání vlastního těla je v otázce vztahu a lásky důležité. Štechová se věnuje tělu nejen jako orgánu, ale také jako něčemu, co je víc, co má duši a city. „*Zaiste každý ako pozemšťan – nielen väčšinou trápiť. Človek nie je len telesným orgánom. Je niečo viac. (...) Ono aj to telo podlieha istým duchovným*

---

²²⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 32 – 34.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Tamtéž, str. 32 – 33.

²²⁹ Tamtéž, str. 38.

²³⁰ Tamtéž.

zákonem.²³¹ Marie Štechová si je vědoma, že biologové mají na tělo jiný názor, a to, aby život nevyhynul, ale Štechová upozorňuje, že tělo není jen k rozmnožování, je spojeno s duchem a má tak větší přínos, než jen plození a rození dětí.

V druhé polovině *Čertovy brázdy* pak Štechová dochází k názoru, že sexualita se ve společnosti vyskytuje, vyskytuje se i v každodenním životě lidí a svým způsobem je ovlivňuje, ale stále je pro ni důležitější láska či duch. Je si ovšem vědoma, že je třeba dosáhnout poznání sebe sama i skrze svou vlastní sexualitu, je třeba jí pochopit, abychom se mohli druhému celí odevzdat, podle hesla: „*Člověk by sa mal dávať druhému človeku celý – bez zvyšku*“.²³² V tomto smyslu podává Štechová několik příkladových příběhů, které mají ukázat, že vztahy či manželství založené na sexu a ne na lásce, nemají šťastný konec. A nejen to, nemají ani smysl. Vázat se k někomu jinému na základě tělesné tužby je sice přirozené, ale chvilkové a povrchní. Pokud chceme být šťastní a naplnění svým životem, musíme akceptovat pravidla sebepoznání a sebenaplnění tím, že se nejen druhému plně oddáme, ale také to, že pochopíme, co je to láska. „*Láska ženie človeka do najvyšších poschodí života – keď je ta pravá*“.²³³

Jak je pro Marii Štechovou láska důležitá, ukazuje i příběh v *Čertově brázdě*, díky kterému nám chce své pojetí lásky přiblížit. Jedná se o příběh slečny Lucie, která má od malička vše, po čem touží. Rodiče si jí rozmazlili, aby jí posléze ten správný muž mohl „zkrotit“. Jenže Lucie na to nedbala a užívala si života, flirtovala a žila nezávazný život. Sama se v příběhu nazývala pyšnou a hrdou. Užívala si života až do té doby, než poznala muže, do kterého se opravdu zamilovala. Od té doby se Lucie změnila, uvědomila si, že pýcha a sebeláska jsou hloupé aspekty života, že podstatnější je láska k druhému.²³⁴ Marie Štechová se zde snaží poukázat na to, že pravá láska dokáže přimět člověka k tomu, aby pozměnil zásady svého jednání k lepšímu, poukazuje na to, že zamilovaná žena může poznat svou podstatu.

Například bylo v Československu roku 1958 uzákoněno právo na potrat, čímž se otevřela nejen diskuse o sexualitě obecně, ale také o kontrole ženského těla. A to mohlo taktéž ovlivnit tehdejší myšlenky Marie Štechové na ženské tělo a jeho sexualitu.

---

²³¹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 37.

²³² Tamtéž, str. 38.

²³³ Tamtéž, str. 55.

²³⁴ Tamtéž, str. 4 – 10.

5.1.4. Shrnutí

Sexualita byla za dobu života Marie Štechové stále choulostivým tématem. Je zajímavé sledovat, jak se v raném období zajímá o toto téma. Zastává názor, že sexualita, především myšlena jako pohlavní styk, či slovy Štechové – pohlavní láska, je ve společnosti přirozeným, normálním i docela častým jevem, ale je třeba si uvědomit, že nemá nic společného s duševní láskou k bližnímu. „*Možno ji prirovnati k moři, kol něhož jde v parném dni horkem vyprahlý člověk. Střemhlav skočí do moře, at' už umí či neumí plavat: nelze jinak, a člověk se rád topí a dobrovolně se vzdává, pokud je v tomto živlu lásky.*“²³⁵

Můžeme tedy dodat, že v raném období myšlení Marie Štechové se udržuje reprodukční ráz pohlavního styku, a to i přes to, že se tato problematika stává „běžnou“ součástí života.

Přes období ovlivněné vírou, kdy spíše souzněla s náboženským asketickým pojetím sexuality a byla takřka fascinována asketickým učením svaté Terezie od Ježíše, se nakonec v díle *Čertova brázda* otevřeně tématu věnuje obsírněji. V *Čertově brázdě* Štechová především reflektuje společenské dění, a proto z toho lze vyvodit, že přibližně v tomto období se měnila i společenská situace. I sama Marie Štechová se zmiňuje o diskusích v rádiu či v časopisech, které se problematikou sexuality zabývají. I když v průběhu života se myšlení Marie Štechové vyvíjelo a téma sexuality probírá a chápe v pozdním období komplexněji než v raném, základ jejího argumentu se nemění. Stále je si vědoma toho, že je sexualita součástí každodennosti, ale neměla by ovlivnit vztah s druhým ani samotný život jedince, jelikož je pouze povrchní záležitostí, pokud je bez citu a hloubky. Je tudíž patrné, že okolo roku 1915 se Marie Štechová nevyjadřuje k sexualitě jako k sebepoznání sebe sama, jako k něčemu, co by mohlo ženě pomoci k sebepochopení. K tomuto názoru dochází až o něco později.

Nakonec je pro autorku nejdůležitější láska, ta je strážným andělem, službou duše. „*Istý rehoľník sa čudoval, jako je možné od rána do noci nehovoriť o ničom inom, jako o láske. Alebo dokonca o tom písať! Neprišiel na to, že je to jedna zo základných tém života. Ušlo mu to na celej čiare. Preto asi tak málo toho o živote vie.*“²³⁶

Koncept lásky prostupuje v díle Marie Štechové ve více aspektech – nejen v diskusi o vztazích či sexualitě. Například v článku „Každodenní život“ (1916) uvádí, že láska pomůže najít pravý smysl života. Je třeba dávat si ale pozor na sebelásku – poddruh lásky, jejíž pojednávání můžeme nalézt ve všech myšlenkových etapách Marie Štechové. Ve všech

---

²³⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. Láska k bližnímu. In: *Ženský svět*, č. 16 – 17, str. 265.

²³⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 5.

obdobích můžeme nalézt problematiku sebelásky. Sebeláska je podle Marie Štechové stále častějším jevem ve společnosti a omezuje seberozvíjení člověka.²³⁷ Problém sebelásky zmiňuje i v článku s názvem „Stará východní moudrost“, publikovaným v křesťanském periodiku *Na hlubinu*, kdy upozorňuje na její prázdnotu a neúčelnost. Na sebelásku upozorňuje Štechová i později, v *Budování člověka* (1956): „*Nedovedeš-li lásce obětovat ani kousek svého egoismu, a počínáš si v ní diktátorsky, je to jen ztuchlina lásky, ať už rodinné, či přátelské. Anebo dokonce milenecké. Praktikuješ-li takovou lásku k bližnímu, je to jen proto, aby ses sobě líbil, po případě druhé omračoval svými schopnostmi lásky.*“²³⁸ Láska je tudíž důležitá i pro vyvíjení, budování člověka. Když s ní umíme správně zacházet, bude nám mostem ke správnému životu.

Když názory Štechové zařadíme do kontextu tehdejší doby, není se čemu divit, že se zpočátku zdržovala vyjadřování k tématu sexuality. Většina lidí, převážně žen, nevědělo, jak s těmito informacemi pracovat. I když se do obecného podvědomí dostávaly různé informace týkající se tohoto tématu, pro Marii Štechovou to bylo stále něco soukromého a intimního. Důležitým aspektem pro vnímání sexuality v tehdejší době bylo také pojmání manželského svazku, který určoval ohraničení sexuality. Proto se jím budu zabývat v samostatné kapitole.

5.2. Manželství

V této podkapitole se věnuji tématice manželství, jak se v době působení Marie Štechové tento vztah pojímal a jak ho pojímala sama Štechová. I když není manželství u Štechové často zmiňovaným tématem, stále se dá její myšlení rozdělit do raného období, období ovlivněné vírou a pozdního období, kdy lze sledovat vývoj jejich myšlenek na manželský život a vše s ním spojené. V raném období se jedná převážně o příspěvky z *Ženského světa* – například „Láska k bližnímu“ (1915), „O ženské samostatnosti“ (1915) a „Dívčí román“ (1917). Pár poznámek lze dohledat i v období, kdy byla Štechová ovlivněná vírou, konkrétně v článcích publikovaných v časopise *Na hlubinu*. Explicitně se pak manželskému vztahu věnuje v obou částech *Budování člověka* (1956, 1957), které se řadí do období pozdního. Život Marie Štechové se dá časově zařadit, jak jsem se již zmiňovala, do první vlny feminismu. Jednou z hlavních otázek této vlny bylo manželství jako základní nástroj utlačování ženy. Proto je v tomto období sexualita pojímána a myšlena především skrze manželství. O sexualitě se vědělo, ale z počátku se o ní nemluvilo jako o sebezpoznavání, ale

---

²³⁷ ŠTECHOVÁ, Marie, Každodenní život. In: *Ženský svět* 1916, č. 16, str. 352.

²³⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 109.

spíše jako o axiomní části manželského svazku a reprodukce. V období první Československé republiky, kdy Marie Štechová působila, byl problém s přijetím zákonů – zatímco na území Čech, Moravy a Slezska bylo manželství uzavíráno církevní smlouvou, na Slovensku se manželství uzavíralo formou civilní. Tím pádem se nadále udržoval i církevní zákon, že katolíci se nemohou rozvádět. Rozvedení nekatolíci si nadále měli zachovávat manželskou věrnost.²³⁹ Ovšem krátce po založení ČSR se tyto zákony začaly pozměňovat. Změny byly dány evropským zákonodárstvím, ale také i odlukou státu od církve. Stát poskytoval možnost, aby se lidé sami rozhodli, zda chtějí civilní či církevní sňatek, posilovaly se práva ženy v rodině, i práva dětí. I přes to všechno, i přes to, že se pojetí měnilo, udržoval se stále názor náboženský.

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století platil na našem území Všeobecný zákoník občanský, platný od roku 1812 až do roku 1950. „*Svazky rodinné vznikají smlouvou manželskou. Smlouvou manželskou muž a žena dle zákona projevují, že chtějí napořád žítí pospolu, ploditi děti, vychovávatí je a pomáhati si navzájem*“²⁴⁰ Tento všeobecný zákoník přenesl rozhodování o manželských věcech z církve na státní úřady, ale i přesto měla církev stále svou moc, jak jsem se zmiňovala i výše.²⁴¹ Tento všeobecný zákoník také stanovil, že hlavou rodiny je výhradně muž. Žena jej musí poslouchat, následovat a pomáhat mu.

5.2.1. Rané období

Marie Štechová, ač se věnuje i ženské otázce, je stále ovlivněna dobou, ve které vyrůstala a později i působila. Dbá na ideál manželství. Již ve svém raném období pojímala manželství jako lásku²⁴², ale i službu svému bližnímu. „*Služba bližnímu – to je zlaté heslo velkého srdce. Službu tu znají mnohé matky, které svým dětem, jakožto nejbližším bližním, svému muži bez nároků a bezvýhradně odevzdávají svoji nejlepší životní práci.*“²⁴³ Můžeme si zde povšimnout, že úlohou ženy je postarat se o to, aby byli děti i manžel spokojeni – pak bude spokojená i ona sama, protože vykoná velkou službu bližnímu, která jí bude vrácena. Tomuto tématu se věnuje i v článku pro *Ženský svět* „O ženské samostatnosti“ (1915). Spojení ženské samostatnosti s manželstvím se váže na výše zmíněné válečné období. Žena, i když ji ve válce umřel manžel, neměla by svůj život ztracovat. „*Kéž by ženy dnes*

²³⁹ VACEK, Václav. *Rozvod a rozluka*, str. 7.

²⁴⁰ Všeobecný zákoník občanský, Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., § 44.

²⁴¹ Srov. MRKÝVKA Petr, VESELÁ Renata: *Vybrané otázky z dějin kanonického práva*. Brno 1992.

²⁴² Diskutována výše.

²⁴³ ŠTECHOVÁ, Marie. Lásky k bližnímu. In: *Ženský svět* 1915, č. 16 – 17, str. 266.

pochopily, že člověk musí dovésti státi sám, před životem i Bohem, třeba vedle druhého, uprostřed rodiny a společnosti. Sám za sebe zodpovědný a sebou silný, sebou pevný. Je to zkušební kámen lidské zralosti.“²⁴⁴ Na tento článek pak navazuje v dalším díle dodatek autorky v dalším čísle, kdy se obrací k výtkám čtenářů a čtenářek. Ti se domnívají, že Marie Štechová pojímá ženu a muže jako samostatné jednotky a ideál manželství by měl stavět na samostatnosti každého z nich. „*Ideální manželství bude souzvukem, nikoli krádeží, nebo loupeží na druhém páchanou. Bude vzájemným doplňováním dvou různých individualit: jedna váže se volně k druhé, jeden ustupuje moudré radě druhého, jeden nadlehčuje druhému život – nikoliv vysává.*“²⁴⁵ A když vysvětlí svým čtenářům a čtenářkám svůj záměr, hodnotí kriticky tehdejší pojetí manželství.

Manželství je pro Štechovou důležitou součástí života, ovšem ne nutnou a ne takovou, jakou se jevila na počátku 20. století²⁴⁶, což nám deklaruje ve svém dodatku k článku „O ženské samostatnosti“ (1915): „*Muž a žena se zamilují, to v naší společnosti obyčejně znamená, že ,ona v něm utone‘. Strom je zelený, ale on tvrdí, že jest červený a proto ona bude tvrdit také, že je červený.*“²⁴⁷

V povídce „Dívčí román“ (1917) pojednává o „honu“ na ženichy a nevěsty. Pojednává o rebelce Markétě: „*Markéta jest uváděna ,do společnosti‘. Příbuzní ji vodí na plesy a obklopují ji vším, co sluje: příprava k manželství. Nyní dlouhý čas nebude Markéta schopna přemýšleti o jiném, a poněvadž i její četba a celé okolí kol ní nemluví než o tomto problému, bude Markéta nyní dlouhý čas přemýšleti jen a jen o témž a naplňovati svoji hlavu bláhovými neskutečnostmi.*“²⁴⁸

V raném období je tedy Štechová ovlivněna především společenskými změnami týkající se první světové války a upozorňuje na nedostatky vnímání společného soužití muže a ženy. Vnímá jej jako přirozený proces, kdy se oba dva mají doplňovat navzájem, aby takový vztah mohl fungovat, poté bude i možné, aby byli oba dva v manželském soužití šťastni.

²⁴⁴ ŠTECHOVÁ Marie. O ženské samostatnosti. In.: *Ženský svět* 1915, č. 10 – 11, str. 162.

²⁴⁵ ŠTECHOVÁ Marie. Dodatek autorky. In.: *Ženský svět* 1915, č. 12 - 14, str. 206.

²⁴⁶ Manželství se v té době vnímalo jako aspekt finančně zajištěného života. Povinností dívky, i její rodiny, bylo najít vhodného ženicha na dostatečné úrovni. Stále se tedy nejednalo o svobodomyšlný akt dívky, nýbrž tato dívka a její náhled na život byly utvářeny společností. Sňatek ženu zajišťoval jak finančně, tak společensky poté, kdy se tohoto aspektu zřekli její rodiče. Život dívky byl podmíněn „honem na ženichy“, což poznamenává i Marie Riegrová (1833 – 1891), česká filantropka, zaměřená zejména na pomoc chudým matkám a dětem): „*Tak se nám blíží konec masopustu... Nejsou to pouhé taneční zábavy, jak jsem dříve myslela. Nikoliv, jsou to jakési trhy, kde každý vystavuje sebe na odív...*“ In: BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace v Čechách*, str. 22.

²⁴⁷ ŠTECHOVÁ Marie. Dodatek autorky. In.: *Ženský svět* 1915, č. 12 - 14, str. 206.

²⁴⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. Dívčí román. In: *Ženský svět* 1917, č. 4, str. 65.

5.2.2. Období ovlivněné vírou

V článku „Stará východní moudrost“ (1939) zastává názor, že v manželství, ale nejen v něm, je třeba dbát na dobro druhého. K soužití muže a ženy patří, dle Štechové explicitně i děti. Vztah rodičů a dětí není přirozeně dán, musí se budovat již od začátku. Pokud budeme tento vztah podceňovat a nebudeme mu věnovat dostatečnou pozornost, nemůžeme od něj ani nic očekávat. „*Jsou rodiče, kteří chtějí na stará kolena klidit lásku dětí, kterou láskou k dětem nezasévali. A lásky nenacházejí. Nezasévali, a chtějí sklizeň.*“²⁴⁹

Další možnou zmínkou, jež předchází jak autorčiným vnímání manželství, tak i sexuality v pozdním období, mohl by být spis *Sv. Prokop, patron země Čech a Moravy* (1940). V tomto spise podává především životopis světce Sv. Prokopa. Paralelu, jež vidím v tomto díle z genderové perspektivy, je fakt, kdo Sv. Prokop byl. Štechová si k životopisu vybírá muže, jež opustil svou manželku a děti, aby se mohl stát mnichem. Vzдал se i svého majetku, tedy všeho hmotného, co měl. Štechová se tedy rozepisuje o tom, co vše musel muž podstoupit k tomu, aby došel svého uspokojení, a bylo to právě odpoutání se nejen od všeho hmotného, ale i od ženy.²⁵⁰

Je patrné, že období ovlivněné vírou je z genderové perspektivy nejslabší, ale lze také upozorovat, že se nějaké své myšlenkové linie Štechová drží, i když převažuje spíše filosofická a duchovní sféra, než ta feministická.

5.2.3. Pozdní období

„*Sňatky nyní a dříve. Sňatková opatření starých dob se týkala především zabezpečení rodu a tím i majetku. Nebylo třeba eugeniky. Aby se dalo odhadnout, že misantrop, melancholik a mrzutek jsou pro rod zhoubní, i když mají své předky a majetek v pořádku. Když se tedy Katka prodává neznámému cititeli za hedvábné blůzičky, zpronevřuje se nejen sobě, ale i poslání rodu. ‘Všelijaké’ manželství může vytvořit jen ,všelijaké’ potomstvo.*“²⁵¹ Svatba a manželství pro Štechovou tedy bylo něco automatického pro zachování rodu, pro pokračování rodinné linie. Protože podle ní, i rod buduje člověka, ne jen člověk samotný.²⁵² Zatím ani ona neuvažovala, že by to mohl být nástroj k utlačování žen, spíše manželství vidí jako nástroj utlačování člověka obecně. „*Žít s někým ve společné domácnosti znamená*

---

²⁴⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. Stará východní moudrost. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14., str. 305.

²⁵⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Prokop, patron země Čech a Moravy*, str. 45.

²⁵¹ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 14.

²⁵² Tamtéž.

podrobovat se jeho osobním zálibám a názorům. Anebo, druhému je vnucovat.“²⁵³ Štechová bere společné soužití, tudíž i manželství jako něco, co může omezovat vlastní osobnost, vlastní seberozvíjení. Jedině v případě, že takové soužití či manželství je na stejné úrovni, kdy se nikdo neomezuje, může dojít k seberozvoji a sebepoznání. „S lidmi třeba jednat jako rovný s rovným – právě v lidském smyslu – jinak se daleko nedostaneme. Jestliže druhého podceňuji, potom s ním nemohu vůbec jednat – jen konvenčně, povrchově obcovat. Ze soucitu jednat se neoplácí. Druzí jsou nesmírně ostrovtipní na to, jak na nás složit svoje břemena, jak si námi posloužit, a podobně. Tedy nám nezbyvá, než povrchové obcování bez jakýchkoli závazků – nebo uvědomělý styk, v němž jsme povinni všechno si vzájemně říci.“²⁵⁴ Manželství je tedy vztahem uvědomělým, v němž by si manželé měli říkat všechno, nic netajit, nepodceňovat toho druhého. Štechová si také ale všímá, že společnost neuvažuje nad manželstvím správně a pod správným úhlem. „Domácnost, manželství, výchova dětí, vše se řeší jen od případu k případu – vše se ustavičně záplatuje.“²⁵⁵ Podotýká, že se tento vztah neřeší individuálně, že se neřeší problémy manželů jako takové, ale že se dbá spíše na to, aby se tyto problémy zakrývaly. Vztahy se nedají řešit odděleně bez vzájemné souvislosti, a „záplatováním“ se problémy jen hromadí, neřeší se tím. Skutečný vztah založený na skutečném soužití se musí zakládat především na tom druhém. Jeden k druhému by měl mít úctu, měli by se navzájem o sebe starat. Mělo by se jednat, podle Štechové, o vzájemný vztah: „Aby mohlo nastat skutečné soužití – manželů, rodičů s dětmi, přátel, sousedů – je třeba styčných bodů. Kde jich není, kde si každý jde svojí cestou a na druhého se neohlíží, je soužití vyloučeno. Nanejvýš ‚vedle sebe žítí‘. Předpokládá určitý zájem o druhého – pomoci mu, jít mu vstříc – ovšem předpokládá také odezvu. Kde jí není, míjejí děti své rodiče, žáci své učitele a manžel se vyhýbá manželce.“²⁵⁶

Kriticky tedy hodnotí aspekt manželství, jak jej v tehdejší době vnímá. Žena se podřizovala svému muži i v osobní stránce svého života a manželství tak bylo odepřením její vlastní podstaty a svobody. „Nikdy, za žádných okolností nesvazovat svůj život s životem druhého neprodyšně – ponechávat si vždy tolik osobní svobody, abych si mohl všechny svoje nejdůležitější zájmy řešit sám. Míním jak manželství, tak přátelství i vztahy rodinné – rodičů k dětem, dětí k rodičům. V každém vztahu musím si zachránit možnost tolika osobní svobody,

---

²⁵³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 72.

²⁵⁴ Tamtéž, str. 100.

²⁵⁵ Tamtéž, str. 53.

²⁵⁶ Tamtéž, str. 37.

kolik jí potřebuji, abych mohl žít ze sebe. Ze svého vnitřního tlaku, ze svého přesvědčení, ze svého růstu. Nesmyslné je, chtít být druhému vším, jak říkávají zamilovaní.“²⁵⁷

5.2.4. Shrnutí

Přes to, že tematika manželství je v textech Marie Štechové tématem omezenějším, dá se vysledovat jistá myšlenková linie. Kriticky hodnotí postavení manželů a celkově manželský vztah v první polovině 20. století. Nezastává hmotný nebo vynucený vztah dvou lidí, manželství by mělo být založeno na lásce k tomu druhému, na vzájemné úctě a pochopení. Nejvíce se tematikou manželství zabývá v poslední etapě svého života, kdy měla nasbíraných nejvíce zkušeností. Hodnotí jej velmi kriticky, nesouhlasně s dobou, v které působila. Na základě příběhů různých osob vybírá ty, které vypráví žena, ale i muž. Žena má ale v příběhu vždy nějaké specifické postavení. Buď se jedná o vdovu, „vydržovanou“ milenku, manželku hospodyně, nebo známou operní zpěvačku. Poučení z těchto příběhů, ač nás Štechová primárně poučovat nechce, plyne z toho, že bychom si měli uvědomit, že každý člověk, každý jedinec je svým jednáním specifický, a neměli bychom vztahy generalizovat, natož vztah manželský. V těchto předložených příbězích, dává autorka důraz i na výchovu dětí: *„Hlavnou snahou mojou i mojej ženy je dať im [dětem, poznámka I. K.] pevné operné body pre život, človeka dôstojné. Oblieť ich do ľudskej dôstojnosti. Natrvalo.*“²⁵⁸

5.3. Obraz ženství v pojetí Marie Štechové

„Na přelomu 19. a 20. století se objevovala zcela nová, záladnější omezení, vyplývající z nejisté situace moderního člověka. Ženská „jinakost“ se totiž stala zdrojem nové představy o člověku – ženství se začalo jevit jako nedeformovaná, původní přirozená síla života (...)“²⁵⁹ Přibližně v době, kdy Marie Štechová působila, byla žena spojována s přírodou, kterou je třeba ochotit. Žena byla pojímána jako metafora: *„pro věčně se vzdalující možnost neřádu.*“²⁶⁰ Zároveň ovšem i ty kladné definice ženství, jestli nějaké byly, fungovaly jako diskurs moci, určovaly (a také omezovaly) vývoj ženské individualizace, ženské identity.²⁶¹

²⁵⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 72.

²⁵⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 21.

²⁵⁹ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšíci Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*, str. 14.

²⁶⁰ Tamtéž, str. 15.

²⁶¹ Srov. HECZKOVÁ, Libuše. HECZKOVÁ, Libuše. *Píšíci Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*, str. 19.

V 19. století přetrvával sociální konstrukt ženy s negativními konotacemi, žena se považovala za biologicky, přirozeně méněcennou, slabší: „*Devatenácté století ho [negativní konstrukt ženy, poznámka I. K.] utvrdilo krajně mizogynskou filozofií Schopenhauerovou, ba ještě na počátku století následujícího vznikla díla akcentující psychickou a fyziologickou méněcennost ženy. Byla to pouhá setrvačnost a záliba v myšlenkových stereotypech: evropské a severoamerické ženy se již zdárně uplatňovali v rozmanitých sférách lidských aktivit. Jejich intelekt a dovednost nebylo možno zpochybnit. A údajná fyzická méněcennost? Ženy se dožívaly vyššího věku, projevovaly menší náklonnost k sebevraždám... Také mezi mrtvě narozenými dětmi bývalo vždy více chlapců, nemluvňata mužského pohlaví se častěji stávala obětmi kojenecké úmrtnosti...*“²⁶²

Ale co nebo kdo je to vlastně žena, ženskost? Zdeňka Kalnická upozorňuje na dva možné vývoje smýšlení o koncepci ženy a ženskosti v myšlení Sigmunda Freuda a Simone de Beauvoir.²⁶³ Oba tyto proudy se projevovaly přibližně v době, kdy Marie Štechová žila a působila.

Sigmund Freud pracuje s biologickým pohlavím dítěte, což staví dívky a chlapce do jiné úrovně již od narození. Nejvíce se této problematice Freud věnoval ve své studii s názvem *Ženskost* z roku 1933. Obě dvě pohlaví, podle Freuda, mají hned od narození stejný objekt lásky - a to matku. U muže tento objekt lásky zůstává – volí si ženu jako objekt své lásky. U ženy je to komplikovanější proto, že musí dojít k vývoji změně objektu. Ovšem, aby se z ní stala „skutečná žena“ musí se k matce zase vrátit, tedy identifikovat se s feminitou.²⁶⁴ Ještě za Freudova života se objevilo mnoho kritiků jeho teorie ženskosti.

Takovou otázku o ženskosti si kladla i Simone de Beauvoir (1908 – 1986) ve svém díle *Druhé pohlaví*. Co je to „ženskost“, co z ženy dělá ženu? Zastávala názor, že ženami se nerodíme, ženami se stáváme, což zastávala i Marie Štechová: „*Úloha ženy se zdánlivě rozdvojila, žena vnikala do veřejných povolání, musela bořit předsudky a stavět dle nových plánů-a z toho vyrostlo jí tisícero práv a povinností. Žena sama měnila tím svůj názor na sebe: nevidí již úzký okruh možností, do něhož chtěly ji uzavřít lidské předsudky-vidí široší obzor života a poznává sebe. A prvním důsledkem tohoto poznání musí se stát změna rodinného života, kterou jen matky mohou provést. Žena sama měnila tím svůj názor na sebe, nevidí již úzký kruh možností, do něhož ji chtěly uzavřít lidské předsudky. Vidí*

---

²⁶² LENDEROVÁ, Milena. *Eva nejen v ráji*, str. 9.

²⁶³ KALNICKÁ, Zdeňka. *Úvod do gender studies*, str. 60.

²⁶⁴ Tamtéž, str. 61.

*široký obzor života a poznává sebe.*²⁶⁵ Což mohlo znamenat jak změnu společenského postavení ženy, tak i to, že žena se stane ženou až v ten moment, kdy změní názor sama na sebe, oproštěná od lidských předsudků. I přes tuto formulaci Štechová zastává to, že žena je ovlivněna prostředím, ve kterém vyrůstá, dospívá a žije.

5.3.1. Rané období

Prvním novinovým článkem, kde se Marie Štechová zabývala problémem ženskosti, a významem pojmu žena byl článek „Ženina úloha“ (1915)²⁶⁶, pokračovala pak články „Muž“ (1916)²⁶⁷, „Ženské klišé“ (1919)²⁶⁸, „Vynalezení ženy“ (1918)²⁶⁹, „Úkol“ (1916)²⁷⁰ anebo „Žena“ (1917).

Důležitou částí pro představu, jak ženství a ženu Marie Štechová vnímala, je také její dílo *O ženě*, které v roce 1929 vydal Otto Girgal. Dalším pohledem nejen na myšlení o ženství Marie Štechové, ale také pro představu, jak sexualitu vnímala tehdejší společnost, je autorčin výběr názorů Tolstého pod názvem „Tolstoj o ženách“ (1917).²⁷¹

V *Ženském světě* se přibližně kolem roku 1915 Marie Štechová angažovala za vstup žen do veřejné sféry, propagovala „novou ženu“ ve smyslu otevření nových životních zkušeností a možností.²⁷² Například Kocák, Šalda či redaktoři *Ženského světa* se shodují, že Marie Štechová byla průkopnicí „nové ženy“. Jak píše Heczková, tento prototyp byl na přelomu 19. a 20. století odkazem k hledání ženské individuality: „*Ať bylo ženské hnutí jakkoli rozmanité, ať byl obsah hledané ‚nové ženy‘ jakýkoli, šlo – slovy dekadenta Arthura Breiského – o ženu, jež by byla emancipovaná od staré generace žen, a tak by se stala ‚individuální‘ ženou: ‚A viz zde starou generaci: ženu, která neplatí nic sama o sobě, nic sama sebou, která je jen prostředkem budoucích generací, pouhým mostem, po němž má vejít do světa nové pokolení. Není nic než domácí živočich, otrok, kuchařka, prادلena a rodiitelka dětí svému muži. Jako individuum? Nic. Všechny jen jako rod‘ (Breisky 1997: 96–97). Principiální otázkou toho období byl proces ‚individualizace ženy‘, v jehož*

²⁶⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. Matky. In: *Ženský svět* 1916, č. 1, str. 17.

²⁶⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. Ženina úloha. In: *Ženský svět* 1915 č. 20, str. 324.

²⁶⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. Muž. In: *Ženský svět* 1916, č. 21 – 22, str. 446 – 447.

²⁶⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. Ženské klišé. In: *Ženský svět* 1919, č. 3 – 4, str. 36 – 37.

²⁶⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. Vynalezení ženy. In: *Ženský svět* 1918, č.

²⁷⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. Úkol. In: *Ženský svět* 1916, č. 1, str. 5.

²⁷¹ Nevylučuje se tímto, že existují i další články.

²⁷² Srov. ŠTECHOVÁ, Marie. Dílo a osobnost Terézy Novákové. In: *Ženský svět* 20, str. 160 – 162.

důsledcích docházelo k ‚de-reprezentaci‘, tedy ztrátě jasných předem vymezených obrazů žen. To vedlo ale také k snaze hledat nové jistoty, nové definice žen.“²⁷³

V tomto období se Marie Štechová zabývá nejvíce i otázkou ženského hnutí. V dalších etapách jejího života již není příklon k ženskému hnutí na první pohled tolik znát. Podle Štechové je pro ženy a pro ženské hnutí důležité si uvědomit, co je jejich úlohou, povinností. *„Panující omyl většiny jest, že vidí v ženském hnutí boj proti muži. Omyl ten jest bezdůvodný i proto, poněvadž ženské hnutí mezi své duševní ochránce může počítat zejména vynikající muže – např. Ruskina, J. S. Milla, von Hippela atd.*“²⁷⁴ Ve svém článku „Matky“ (1916), zveřejněném v *Ženském světě*, se Štechová zmiňuje o tom, proč podle ní ženské hnutí vůbec vzniklo, co bylo jeho prvotním cílem: *„Není pochyby, že vždy žily ženy, které dovedly ji [úkol ženy matky poznámka. I. K.] vyplniti dobře. Ale i tato úloha, tato práce ocitla se v nebezpečí, a ženské hnutí vzniklo jen proto, že nastala velká nerovnováha mezi úkolem a možností dobře jej provésti. Úkol stal se příliš složitý a bylo nutno jej zjednodušiti.*“²⁷⁵ Tím navazuje na mateřství, jež bylo součástí sexuality, manželství i obrazu ženy. Společnost neposkytovala ženám-matkám podmínky a prostředí pro to, aby tento „úkol“ mohly co nejlépe vykonávat a Štechová na to tímto upozorňuje a určuje tak cíl ženského hnutí, jak jej vnímá ona sama. *„Myslím, že otázka: Co je ženina úloha? Je nejdůležitější otázkou ženského hnutí. Jest důležitější věděti, co je mou povinností – než jaká mám práva, neboť konec konců člověku zůstávají jen ty práva, která vykoupil svými povinnostmi.*“²⁷⁶ Ve společnosti je třeba vylepšit podmínky pro ženy, které jsou matkami, které dávají život a výchovu. *„Práce matky však již sama sebou je všestranná, ona učí dýchat, jíst, je stálým živým vychovatelským vzorem, který může přinést větší užitek – nebo i škodu! – než všechny vychovatelské teorie celého světa. Ona mlčky učí dítě logice pouhým pohybem, kterým sahá po smetáku nebo nabírá polévku z hrnce, učí mlčky základům morálky. (...) Učívaly jsme se, že rodina je základem státu, nuže pak je žena nejdůležitější občankou – neboť kdo činí z rodiny útočiště v bouři a kdo staví základy společenských názorů a společenského života?“*²⁷⁷ V této citaci lze upozorovat, jak velký význam mají ženy-matky, a v čem jej Štechová spatřuje. Matka přináší užitek celé společnosti, dokáže chránit celou svou rodinu. Matky vychovávají člověka, dělají tu nejdůležitější práci pro společnost.

²⁷³ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy. Vybrané kapitoly z české literární kritiky*, str. 18 – 19.

²⁷⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. Ženina úloha. In: *Ženský svět* 1915, č. 20, str. 324.

²⁷⁵ ŠTECHOVÁ, Marie. Matky. In: *Ženský svět* 1916, č. 1, str. 17.

²⁷⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. Ženina úloha. In: *Ženský svět* 1915, č. 20, str. 324.

²⁷⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. Matky. In: *Ženský svět* 1916, č. 1, str. 18.

Podle Štechové je žena rovna muži, akorát žije v odlišném světě. Ale řeší stejné problémy a stejné životní situace jako např. vztahy ke svým blízkým, anebo vztah k Bohu. Sama Štechová si je vědoma, že je pojmem „žena“ v historii myšlen pohled muže na ženu, univerzální mužské pojetí ženy – tento problém nazývá autorka ženským klišé.²⁷⁸ V antice můžeme pozorovat, že byly ženy oslavovány pro svou krásu, jiné pozitivní konotace pojmu žena nemůže Štechová v historii nalézt. Tvrdí, že po celou dobu historie lidských dějin je pojem ženy triviální a mnohdy nepřístupný. Kriticky reflektuje negativní konotace ukryté v pojmu „žena“. *„Horší je ten, který věří, že žena byla stvořena jako kosmos, cizorodý, ba protilehlý kosmu mužskému, mužský svět kdesi vysoko, spějící k zákonu a řádu – a ženský svět, kdesi u země, sám pouhý instinkt, pud, hmota, svět relativna.“*²⁷⁹ Žena je tak obecně brána jako podřadná, pasivní, neschopna vytvořit si svůj vlastní názor. Existuje pouze jedno lidství a v něm se promítají dva světy – ženský a mužský, soukromý a veřejný. Nemůžeme ovšem z ženy dělat něco nelidského, upozorňuje Štechová.²⁸⁰

Článek „Žena“ (1917)²⁸¹ udržuje paralelní linii s touto myšlenkou. Žena, i když je stejná jako muž, byla mnohdy ve stejné situaci méně úspěšná než mužský protějšek. Důvodem pro to byl dle Štechové omezený prostor žen, ve kterém se mohly pohybovat. Štechová píše pozitivně o změně, o tom, že generace před nimi se měla hůř, a generace po nich bude se mít lépe než oni. Je otevřená jistému pokroku ve smýšlení o ženě, a věří, že vznikne generace žen, která může žít svůj vlastní život. Je si vědoma, že na jednu stranu ženy mohou kriticky reflektovat společnost, ale pouze do určité míry. V této možnosti ovšem vidí onen prim „nové ženy“. *„Smíme nejen hledat, můžeme i žít – prahnout, hledat, luštit, v tom je všechno. To je výsada nových žen. Na ní pracovali leta, snad věky – všichni ti, kdož hledali, jak uskutečniti osvobození člověka.“*²⁸²

Štechová pojímá ženu také ve vzájemné souvislosti s mužem. *„Přemýšlela jsem o tom, co nejlepšího by asi mohly ženy říci o muži – kdyby chtěly a toužily to říci veřejně. Zdá se mi, že v nejlepších případech směly by říci toto: Muž je pro nás také první nejmocnější výchovou života.“*²⁸³ Většinou se muž dotváří z vnějšku dovnitř, u ženy je to naopak – u ní jde vše z nitra ven, tvrdí Štechová. Ženy, dle autorky, nechtějí po mužích, aby jim patřili. Je třeba si také uvědomit, že muži jsou přímočařejší než ženy, a nechápou tak „ženské myšlení“, kterým

---

²⁷⁸ Tuto myšlenku autorka poprvé formulovala v článku Ženské klišé pro *Ženský svět* 1919, č. 2 – 4.

²⁷⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. Ženské klišé. In: *Ženský svět* 1919, č. 3-4, str. 36.

²⁸⁰ Tamtéž, str. 37.

²⁸¹ Uveřejněný v *Ženském světě* roku 1917.

²⁸² ŠTECHOVÁ, Marie. Žena. In: *Ženský svět* 1917, č. 7-8, s. 129.

²⁸³ ŠTECHOVÁ, Marie. Muž. In: *Ženský svět* 1916, č. 21-22, str. 446.

ženy utíkají od reálna.²⁸⁴ Muži i ženy jsou různí, ale vždy záleží na jednotlivcích, na daném páru, který touží založit vztah. V článku „Muž“ (1916) pak zveřejňuje názor, který se později objevuje i v článku „Vynalezení ženy“ (1918). Muž si ženu vyrábí a uzpůsobuje, ale i žena je schopna formovat si muže. Jedná se o vzájemný vztah, kdy jeden vytváří druhého a naopak.²⁸⁵

V prvním ročníku Kmene vydala Štechová článek „Vynalezení ženy“, kde pracuje v předstihu s myšlenkou podobnou druhé vlně feminismu, a to, že ženskost je mužským konstruktem a žena tuto představu přijímá.²⁸⁶ Toto pro ni představuje filosofický problém, ne až natolik politický. Dle Štechové je třeba oprostít se od mužské literatury, která popisuje ženu, a číst ji kriticky, protože je to právě onen mužský pohled, který ji formuje: „*Tak si (muž) vynalezl ženu: S její oddanou slabostí, příjemnou jeho ochrannou silou. Jako vybledlý obraz svého mohutného lidství: Krásný, leč matný obraz člověka odvozeného a odvozujiícího, v němž nemá nic kypěti a tryskati bezprostřední silou života – obraz ženy, jež vzdává se svých bezprostředních darů a prostředků v jeho prospěch. Ženy, jež vždy se podřizuje jeho moci a myšlence; jež neodvažuje se nikdy hleděti svým zrakem, ale zrakem jeho, pána vesmíru. [...] Muži vynalezli Ženu. Jest těžko podle ní žítí. Proto jest třeba, aby nyní – ženy vynalezly sebe.*“²⁸⁷

To jak Štechová pojímá obraz ženství, ovlivňuje i to, jak jsou ženy zobrazovány v literatuře. Navazuje tím na myšlenku toho, že muž si vynalezl ženu. Jakožto spisovatelka, která často recenzovala literární díla, je si vědoma toho, že muži konstruují ženství nejen ve společnosti, ale také v literatuře. Slovy je pak čtenářům dáván obraz ženy tak, jak jej vidí muži. Přičemž se tomuto věnuje například v povídce „Dívčí román“²⁸⁸. O literatuře, konkrétně milostných románech zde pojednává v souvislosti s výchovou. Rodiče by se svým dětem měli věnovat od malička, měli by odvádět podrobnou práci – výchovou. Pokud tak nekonají, děti se učí pozorováním. Pozorují, jak se dospělí chovají, ale to je nebezpečné, tvrdí Štechová, protože pak vnímají pouze lidskou sobeckost a další špatné vlastnosti člověka. A milostný román je

²⁸⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. Muž. In: Ženský svět 1916, č. 21-22, str. 446.

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Srov. IRIGARAY, Luce. *The sex which is not One*. Cit. dle.: MORRIS, Pam. *Literatura a feminismus*, str. 128, 148.

²⁸⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. Vynalezení ženy. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Prameny života. Výbor statí z let 1914 – 1918*.

²⁸⁸ V tomto článku se mimo jiné zabývá dívčí neviností, která vyplývá z toho, že řeší věci jinak, než ti „velcí“, že řeší věci pro jejich krásu a ne pro jejich uplatnění. A to je třeba jim zanechat, tvrdí Marie Štechová. K literatuře se autorka dostává skrze život mladé dívky, kdy se realita, drsná skutečnost světa i života „oslazuje pomocí citových prskavek z bublinové poesie... věru, šťastné mládí!“ (ŠTECHOVÁ, Marie. Dívčí román. In: *Ženský svět* 1917, č. 2-3, str. 26.) Podle autorky je třeba dětem ponechat jejich nevinost, sladit život maličkostmi, aby pak v dospělém životě mohli vzpomínat na ono šťastné dětství.

pak také to, co, převážně mladé dívky, vychovává. Problém je pak ovšem v tom, že dává dívce představu, která je konstruovaná muži a může se projevit na dívčím seberůstu a dospívání. Právě proto je rozdíl, zda tento druh románu čte dospívající dívka, nebo padesátiletá žena, tvrdí Štechová. Dospívající mládež, a především dospívající dívky, měly by si názor na život utvořit samy a ne z konstruktů společnosti. „*Zamilované romány ... tot' již nebezpečnější stránka věci. Přeplní hlavu, omámenou nesrovnalostmi života, omamným dýmem okrášlených lží nebo nesprávností, a přece, to zářivé světlo, třeba pochybné zářivosti – které literatura „krásná“ rozlije jim na život – má svůj význam...*“²⁸⁹ Skrze tento článek nám podává nejen její kritický náhled na romantické romány, které pouze zastihují realitu, ale také to, že pro dětství je tento citový nadhled dobrý, jelikož rozumový bude pak celý jejich dospělý život. Ovšem je třeba dát pozor na to, jak mladá dívka k takovým románům sama přistupuje. Štechová to ukazuje na dívce Markétě²⁹⁰. Když dosáhne věku ke vdávání, uvědomuje si, že neví, co je to láska. Je ovlivněna láskou z milostných románů a marně takovou hledá i ve skutečném světě: „*Avšak nejvíce trpí tím, že prahne marně po lásce; domnívá se, že láska jest jedině schopna zahrnutí její žízně po chápající duši, otevřítí brány jejich uzavřených tuch, přání a posílniti duši důvěrou v sebe. Kdyby byli takoví muži ve skutečnosti, o nichž ona čte ve svých románech (slavných autorů světových), rozuměla by jim a oni ji – tak se domnívá – a život její stál by se krásný a bohatý.*“²⁹¹

V díle *O ženě*²⁹² se nejvíc křížuje doba a filosofie. Období počátků politických ženských hnutí Marie Štechová vyvažuje filosofickými myšlenkami o ženě. Víc než to, že se žena nesmí politicky angažovat, jí vadí a v životě překáží metaforizace ženství: „*Co nepřeji poctivému muži: být v ženské kůži a poslouchat mužské názory o věčné ženskosti.*“²⁹³ Štechová se v textu oddaluje od ženských hnutí a zdá se, že není feministkou své doby v pravém slova smyslu. Více se orientuje na ženství jeho podobu a řád či smysl. Chce pochopit, co ženství obnáší a pak to předat ostatním ženám, aby mohly pochopit sebe sama a dále se rozvíjet, žít své štěstí.

Jak jsem již naznačovala výše, spis *O ženě* se zabývá ženským hnutím z filosofického hlediska. Štechová bojuje za práva žen, ale i za práva obyčejných žen. Častěji se totiž ve svém osobním životě setkává s „obyčejnými“ problémy, které ženy zažívají, než s těmi, že

---

²⁸⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. Dívčí román. Šestnáctiletá. In: *Ženský svět* 1917, č. 2-3, str. 26.

²⁹⁰ Jedná se o skutečnou osobu, kterou Štechová nejspíše znala: „(..) *Vždyť mluvím o živoucí osobě, nevymýšlím si ničeho.*“ (ŠTECHOVÁ, Marie. Dívčí román. Jarní píseň. In: *Ženský svět* 1917, č. 4, str. 64.)

²⁹¹ ŠTECHOVÁ, Marie. Dívčí román. Jarní píseň. In: *Ženský svět* 1917, č. 4, str. 65.

²⁹² ŠTECHOVÁ, Marie. *O ženě*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľudoch a veciach*, str. 163 – 171.

²⁹³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Poznámky o lidech a věcech*, str. 87.

se nemohou dostat na práva, nebo že nejsou rovnocenné s muži a že za to musí bojovat. Zde cítíme, že píše sama o sobě, píše o svých pocitech, jak se ona jako žena cítí, jaké problémy zažívala, co všechno musela sama prosadit, aby se jí dostalo nějakého zadostiučinění. To, že je žena ženou jí ale nikdo nemůže vzít. Tvrdí, nebo se snaží vysvětlit, že samotné ženské hnutí se skrývá v ženách samotných, neskryvá se v salonech, skupinách či poradách. Nejvíce je třeba, aby ženy otevřely oči, začaly vnímat svět kolem sebe²⁹⁴, to je dle Štechové to pravé ženské hnutí, které může ve společnosti něco změnit.

Ty „jednoduché“, obyčejné problémy jsou pro Štechovou například vztah k lidem, vztah ke svému muži, poznání sebe sama, uchopení svého já apod. Pokud začne žena prvně emancipovat sama sebe a pak se třeba dostane k vyšším cílům, je to pro ni lepší a snadnější cesta. „Žena nepotřebuje rovný vztah k muži, ale především k sobě samotné.“²⁹⁵

Štechová zastává názor, že žena nemůže být rovnocenná s mužem, má totiž možnost formovat se donekonečna a zároveň stojí na jiném pólu než muž. Ovšem každá žena muže potřebuje, a tak stejně i muž potřebuje ženu.²⁹⁶

Zajímavým článkem byl také již zmiňovaný článek „Klárino štěstí“ (1916). Příběh Kláry, která byla systémem společnosti naučená potlačovat svou sexualitu, byla také vedena svou matkou k tomu nejlepšímu. Marie Štechová zastává názor, že správná matka by měla vědět, co je pro její dítě nejlepší, jelikož právě to je ženiným úkolem. V tomto článku to deklaruje na matce, která právě v tomto selhává a je pro ni důležité pouze to, aby se její dcera dobře vdala a byla finančně zabezpečena. Nejedná se jí o dceřiné dobro: „*Matka Klárina, jako každá chytrá matka, velmi rychle rozumí tomu, co může být výhodné pro její dceru. Je spokojena. Nic lepšího nelze si přát. A její dcera bude šťastna, to ví. Dostane muže nejen bohatého a mocného, ale i krásného a chytrého, což má pro ženu velkou cenu.*“²⁹⁷ Kláry se ovšem na její názor nikdo neptal, nikdo se jí nezeptal, co jí učiní šťastnou. I v tomto uvedeném příkladu si můžeme povšimnout, že Marie Štechová se sice snaží o jakousi reformu ženství, a bojuje tak touto povídkou proti stereotypům, které nastavila tehdejší společnost, jak jsem se již zmiňovala v kapitole o manželství.

Jak nastavovala společnost pohled na ženu a muže, a nejen to, můžeme pochopit i na základě výběru myšlenek Leva Nikolajeviče Tolstého, který pro časopis *Ženský svět* připravila Štechová. Z tohoto výběru lze poznat, že Štechová vybírala tyto Tolstého poznatky na

---

²⁹⁴ ŠTECHOVÁ, Marie. *O ženě*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľudoch a veciach*, str. 164.

²⁹⁵ Tamtéž, str. 166.

²⁹⁶ Tamtéž, str. 167 – 168.

²⁹⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. Klárino štěstí. In: *Ženský svět* 1916, č. 17 – 18, str. 365.

základě svého vlastního citění, možná jako podporu svých vlastních názorů. „*Ženy matky! Záchrana lidí jest jen ve vašich rukách! Nikoli ty ženy, které jsou zaměstnány svými živůtky, turnýrami, účesy a vábností pro muže a proti své vůli, z nedopatření, ze zoufalosti rodí děti a svěřují je kojným, nikoli ty, jež chodí do rozličných kursů a mluví o psychomotorických centrech a taktéž se snaží zbaviti se rození dětí, aby nepřekážely jejich ohlupování, které nazývají vývojem, nýbrž ty ženy a matky, které mohou se zbaviti rození dětí, přímo vědomě se podrobují tomuto věčnému, neměnnému zákonu, vědouce, že obtíž a námaha tohoto podrobení jest jejich úkolem životním.*“²⁹⁸ Jedná se o oslavu ženy matky, kdy mateřství je pro ženu tím nejkrásnějším posláním a díky tomu mohou být ženy považovány ve společnosti za důležité a podstatné. Dokonce ty „správné“ matky, které si mateřství užívají a samy ho považují za své poslání, znají takto tu pravou práci, která je může obohatit a udělat šťastny. „*Vy jediné znáte nikoli tu žertovnou parádní práci v mundurech a osvětlených sálech, kterou mužové vyšší třídy nazývají prací, nýbrž znáte pravou práci, kterou Bůh ustanovil lidem a znáte pravé odměny za ní, znáte to štěstí, které ona poskytuje.*“²⁹⁹ Tento pohled na ženy zastává i Marie Štechová, a píše o něm v článku uveřejněném v *Ženském světě* s názvem „Matky“ (1916).³⁰⁰ V tomto článku je i explicitní spojení na Tolstého názory o ženě – článek začíná Štechová jeho slovy: „—a práce, již vykonáváte a jež se zdá nepozorovanou, může být tisíckrát vážnější, než velké skutky, nám známé.“³⁰¹ Štechová zde popisuje, že úloha matky je úlohou sice skrytou, ale přesto velmi důležitou a také těžkou. A právě proto by se ženy měly tímto úkolem zabývat co nejvíce. Ve výše uvedené citaci zmiňuje se Štechová o mateřství jako o práci. Utvrzuje tak názor, že ženy vykonávají dvojí práci – soukromou (mateřskou) a veřejnou (výdělečnou), jež se později stává základní problematikou ženské otázky. Co si ale Štechová představuje pod pojmem práce? Lidská práce musí mít podle Štechové nějaký jistý smysl, musíme vědět, proč danou práci vykonáváme. „*Která práce má cenu? Každá práce, která nese radost, teplou a kypící to známku života. Příznakem účelné práce je radost. Máme ji?*“³⁰² Pojímá práci jako účelnou a potěšující aktivitu. Práce by měla být také ale co nejvíce otevřená a pojímaná ze široka: „*Každá velká práce musí být založena do šířky a hloubky. Z uzavřenosti, z omezené možnosti růstu již ženy vycházejí, mnoho žen může již přinésti pro svou práci rodinnou bohatou žeň*

---

²⁹⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. Tolstoj o ženách. In: *Ženský svět* 1917, č. 5 – 6, str. 93.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. Matky. In: *Ženský svět* 1916, č. 1, str. 17 – 18.

³⁰¹ Tamtéž, str. 17.

³⁰² ŠTECHOVÁ, Marie. Cena práce. In: *Ženský svět* 1916, č. 2, str. 48.

životních zkušeností.³⁰³ I přes to, že má žena omezené možnosti, je její práce matky všestranná a může tak do této své práce donést plno zkušeností, jež během svého života získala.

5.3.2 Období ovlivněné vírou

Do tohoto období zapadají díla *Sv. Terézie od Ježíše* (1938), *Duše a svět* (1939), a některé články, které publikovala v časopise *Na hlubinu*: například „Stará východní moudrost“ (1939).

O několik let později se názor Štechové na ženu pouze potvrzuje. Žena v mužské společnosti bude šťastná jediné tehdy, pochopí-li svou práci ženy. To znamená, že se má držet své domácnosti, své soukromé sféry, protože to je pro ni podstata bytí, to je ten prim, kde se může realizovat a být šťastná – ovšem pod podmínkou, že tento prim uchopí správně.³⁰⁴

Štechová tvrdí, že je třeba si uvědomit, že žena je žena a co s tím může dělat, aby se správně vyvíjela. Problémem je, právě to, že ženy hledají své štěstí někde, kde k němu nemohou přijít, a tím se odcizují od své podstaty: „(...)hledají vznešenost a důstojnost svého bytí tam, kde ji nemohou nalézt – ztrácejí důvěrný vztah a jednotu s tím, co vzniká jen z těsného styku práce – třeba s dětmi, nebo s omýváním nádobí, nebo se zaléváním květin v zahrádce.“³⁰⁵

Snaží se proto o osvobození žen od společenského zařazení matky a hospodyně, ale nevidí toto osvobození vpádem žen do veřejného prostoru. Ženy by si měly užívat možnosti, které jim dává soukromá sféra a umět s nimi zacházet. „Proč se stalo pro mnoho žen umývání nádobí a vaření oběda – a jiné pěkné domácí práce, skýtající tak velkou svobodu duchu a tak velkou rozmanitost činnosti – prací nedůstojnou, kdežto vedení planých schůzí a schůzek, mrhání času různým pobíháním, neúčelným přednášením a akcemi, které obyčejně míří vedle věci – považují ženy za něco důstojnějšího? Ze své zkušenosti vím, jak jsou někdy dobročinné dámy naprosto neschopny řešit prakticky a účelně jediný případ ve svém spolku, ačkoliv jich tam zasedá hezká řada a mnoho času proprchá v různých důmyslných návrzích. A neschopnost ta pramení právě z toho, že mají tak nízký názor o domácnosti, o ženině povolání v rodině, o dětech a všem, co souvisí s duší člověka.“³⁰⁶ Štechová tedy nazývá domácí práci ženiným povoláním, úlohou ženy je vytvářet krásný a pohodlný domov.

---

³⁰³ ŠTECHOVÁ, Marie. Matky. In: *Ženský svět* 1916, č. 1, str. 17.

³⁰⁴ Srov. ŠTECHOVÁ, Marie. *Duše a svět*, str. 25 – 27.

³⁰⁵ Tamtéž, str. 28.

³⁰⁶ Tamtéž, str. 26 – 27.

„Nevyzařuje-li z ženy domov, co s ní? Ani na nejveřejnější ulici nejveřejnějšího světa nebude k ničemu.“³⁰⁷ Štechová bojuje proti vnímání domácí práce jako povrchní či nízké, dává jí důraz a důstojnost. Možná tím srovnává tak ony „dva světy“ – soukromý a veřejný. Pozvedává soukromou sféru na vyšší úroveň a začleňuje jí tak do světa veřejného, obecně braného jako vyššího. „Je blud, že domácí okruh ženy zúžuje ducha a že domácí práce je nízká. Vidíme to na ženách, které dovedou v rodině žít – třebaže ji snad ani nemohou vytvořit – a na ženách, které hledají po světě, kde by co našly.“³⁰⁸ Podle autorky je třeba zdůraznit především domácí práce, zdůraznit, „aby se na hospodyně nepohlíželo jako na méněcenného ženského tvora – ale naopak, jako na tvora, do jehož rukou se mohou sbíhat všechny jemné nitky úžasných objevů a životních událostí, v něž je také třeba počítat krásnou důvěru muže k manželce nebo upřímnost dítěte k matce.“³⁰⁹ Zdá se, že se jedná ódu na ženskost tehdejší doby. Není důležité v jakých podmínkách a v jaké době žijeme, je důležité, jak se k tomu postavíme. Dle Štechové není důležité, že ženy nemají tolik přístupu k pracím ve veřejné sféře, ale je důležité obohatit se věcmi, které spadají do sféry soukromé a užívat si je. Jedině tak se může žena povznést a být spokojená sama se sebou. Je třeba hledat pozitiva nezabývat se jen negativními aspekty života. Zároveň k tomu ukazuje, že aby si žena mohla tohoto života užívat, je nezbytné, aby muž byl součástí veřejné sféry. „A to se může zaplatit a získat jen nějakou obětí. Ven musí jít muž, tož v zápasy žití. Je to tvrdý úděl muže.“³¹⁰ A ona, žena je srdcem domova, který zajišťuje a hlídá, aby se její milovaní měli kam vrátet a kde být šťastní. „Vládne, kraluje nad věcmi a dušemi, hlídá moudře své poklady, aby jí je svět nerozfoukal. Ctná hospodyně, matka lidského pokolení, pečuje dobře o to, aby lidské děti nezabloudily, až půjdou do světa na zkušenou a vrátily se šťastně k jejímu srdci – třeba již mrtvému.“³¹¹

Již v raném období dává Štechová důraz na úkol ženy jako matky. V období, kdy byla nejvíce ovlivněna vírou, její důraz přetrvává. Upozorňuje, že tento úkol může být velmi těžkým, ale že by nebyl tím, čím je, pokud by byl jednoduchý, bez problémů. Jak demonstrovala Štechová v raném období, úloha ženy vychází z omezených možností, bojuje s překážkami, ale právě to dělá mateřství silným a nejkrásnějším úkolem ženy. „Všechna dobrá, trvalá a velká díla, ať je jimi láska matky k dětem, nebo symfonická skladba, nebo zbožná modlitba nemohla by vůbec jinak uzrát, do své plnosti narůst a něco nést, kdyby

---

³⁰⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. *Duše a svět*, str. 27.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ Tamtéž, str. 28.

³¹⁰ Tamtéž, str. 27.

³¹¹ Tamtéž.

*nebyla tříbena utrpením, nesnáze, nepochopením a těžkostmi všeho druhu. Nedostala by se ke kořenům života, nezabrala by život v jeho mohutné šíři a skutečné hloubce.*³¹²

Dalo by se tedy říci, že Marie Štechová profituje z tehdejší doby a z tehdejšího postavení ženy, nechce měnit zákony, společnost, světonázor. Chce, aby ženy rozkvetly a udržely se i v takovém postavení, které měly. Chce, aby se povznesly nad nepřízeň jejich osudu a udělaly z toho svůj prim, svůj šach. Zároveň se zdá, že tím, že spolupracuje s křesťanským vydavatelstvím i křesťanským časopisem přijímá nastavený rámec křesťanského myšlení a ten dále rozvíjí, ale kriticky nerozebírá.

5.3.3. Pozdní období

V *Čertově brázdě* se Marie Štechová k ženskosti vyjadřuje skrze biblický příběh o Adamovi a Evě. Pojímá tedy ženskost od biblického prvopočátku. A upozorňuje, že již od tohoto prvopočátku měla žena jinou úlohu, jiné postavení, než muž. *„Je pravda, že Žena mala v dejinách ľudstva úlohu podstatne inú ako muž. Keďže mužovia sa radi chvascú, začali vážne tvrdiť, že Žena je tvor, ktorý má byť mužom podriadený. A pretože zákony robili muži – a muži kodifikovali i náboženstvá a filozofie, a vôbec všelijaké ideológie – zdalo sa im, že oni sú korunou stvorenia.*³¹³ Podotýká, že žena sice nestavěla v historii katedrály a jiné stavby, ale že i její duch je schopen nosných pilířů, i když jiných, než těch stavebních. Žena je také schopná a svými činy užitečná, i když v jiných oborech, než muž. Právě to z ní dělá onu „korunu stromů“.

V další části *Čertovy brázdy* se poté Štechová věnuje samotné ženě a jejím ekonomickým podmínkám ve společnosti: *„Žena potrebuje muža ako živiteľa, keď nie je zamestnaná. Potrebuje ho ako ochrancu, keď je zamestnaná. Ako milenca, keď ho naozaj ľúbi. Kde by aj dala všetku tu nadmieru citov, čo sa o nej spieva v rozhlase od rána do noci!*³¹⁴

V příběhu z *Čertovy brázdy* o slečně Lucii podává nám Štechová i svůj názor na muže. Když se Lucie zamilovala, vadilo jí posléze, že si je muž jistý její láskou, je sebevědomý a neuvědomuje si, že i žena se může rozhodovat dle sebe. *„Kto dáva mužom krídla? Ženy. Kto dáva rozpätie? Ženy. Tak nech sa nerobí, že sú pre nás nepostrádateľní!*³¹⁵

---

³¹² ŠTECHOVÁ, Marie. Stará východní moudrost. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14, str. 306.

³¹³ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 3.

³¹⁴ Tamtéž, str. 5.

³¹⁵ Tamtéž, str. 10.

Podstatou muže se zabývala i dále. Navazovala na svůj raný názor, že muž i žena se formují navzájem. Přibližuje nám to na příběhu žárlivého manžela. Manžel měl pocit, že on jako uznávaný dirigent udělal ze své manželky slavnou zpěvačku, že jeho konexe a schopnosti byly natolik dobré, že zařídil pěkný život jak sobě, tak i své ženě. Ale při tom měl pocit, že se necítí tak dobře, jak by se v této situaci cítit měl, a to, jako pán domu, pán tvorstva. Žil v nejistotě z toho, zda si tímto ženu udrží – a neudržel. Jeho žena se zamilovala do jiného, který jí sice nezařídil ten skvělý život, ale láska ji naprosto ovlivnila. Posléze její muž umřel a ona se provdala za svého milence. S ním ovšem nastaly podobné problémy, ani on ji nemohl věřit, když podvedla jednou, může to udělat i po druhé.³¹⁶ Tento příběh nám ukazuje, jak muž, slovy Marie Štechové, vynalezl si svou ženu, vydobyl ji úspěšný život, ale zároveň ona formovala i jej, a to tím, že jej udržovala v nejistotě a udělala jej žárlivým.

Těžkým, ale při tom důležitým poselstvím ženy, slovy Štechové, je mateřství. V raném období měla Marie Štechová náznak myšlenky, že matka je pro své dítě tím nejvíc, co dítě má, a že názor matky dítěti ovlivňuje. Toto potvrzuje i později v *Budování člověka*, kde se obrací na sílu rodiny a její výchovy, jež také spadá do soukromé sféry ženy, a je to její přirozená a důležitá součást života. „*Také rod buduje člověka, nejen člověk sám sebe. Dostáváme od rodu mnoho na cestu života – někdy i více, než dovedeme unést.*“ A výchova, kde zdůrazňuje, že síla a spokojenost matky může „vytvořit“ nespočet dalších spokojených životů: „*Dítě se vychovává v rodinném prostředí. Je to ze všeho nejdůležitější rámeček života. Důležitost dobrého příbuzenstva, ovšem i styků s ním. Tam jsou kořeny. Nesmírně záleží na matce, aby to zvládla bez rozrušování všeho toho dědictví, jež dostáváme. (...) Jsou to první základy pro celý život. Je to nesmírně víc, než školy, než universa.*“³¹⁷

V *Budování člověka* Štechová píše, že člověk pozná jediné své štěstí, když pochopí pravý smysl lidské práce, bude ji nadšeně vyrábět a souhlasit s ní. Jedině tak dojde k sebeuvědomění a sebebudování. Tento názor ale Štechová vyjadřovala už mnohem dříve, v článcích pro *Ženský svět*. Všimněme si podobnosti, když v raném období publikovala Tolstého názory na ženu. Oslavovala spolu s ním ženu jako matku, že žena se tou pravou spokojenou ženou stane jen tehdy, pokud bude vytvářet tu nejlepší práci pro společnost – rodit a vychovávat ženy.

---

³¹⁶ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 11 – 15.

³¹⁷ ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka 1. díl*, str. 14 - 17.

5.3.4. Shrnutí

Marie Štechová tvrdila, že není důležité jak často a s kým se setkáváme a trávíme s ním čas, pokud by to našemu sebezvývoji nic nepřineslo. Svoboda ženy podle ní závisí na tom, jak ženy přistupují samy k sobě, a ne to, jak k nim přistupuje společnost. Tato společenská reflexe je až druhotným jevem oné svobody. Zastávala názor, že ne každá žena chce být političkou, ředitelkou či právníčkou, některé ženy sebe samy shlédnou právě v roli mateřské, může to být pro ně to naplnění, štěstí, díky výchově svých dětí také sebedobování, může tak žena dojít ke svému vlastnímu štěstí. Je tedy důležité, aby byla žena svobodná natolik, aby se mohla sama rozhodnout, co v životě chce a co jí baví. Tohle samozřejmě obnáší i jistý respekt od okolí, což Marie Štechová také uznává a přidává, že tento respekt by se měl týkat její ženskosti.³¹⁸ Přeje si, aby si společnost uvědomila rozdíly mezi mužem a ženou a právě to pochopení, že i žena samotná se může pro míru svého štěstí rozhodnout, že si může určit svou budoucnost i bez toho, aniž by to měla předem určeno.

Prvně se Marie Štechová zabývala především cílem a úkolem ženského hnutí, hledala, čím žena je a nastavila nový typ ženy, jež byla sebevědomější a spokojenější. Tento argument nové ženy si udržovala po celý svůj život a postupně ho propracovávala a zkušenostmi doplňovala. Stejně tak si po celou dobu své veřejné činnosti udržovala i názor, že by si ženy měly uvědomit, že i v soukromé sféře mohou být šťastny – k tomu je zapotřebí i pochopení společnosti, že práce v soukromé sféře není nic špatného či podřadného. Pro ženy je lepší, aby se držely v domácnosti, než, aby se věnovaly veřejným aktům a ztrácely svůj čas věcmi, které se třeba ani vydobýt nedají, tvrdí Štechová. Tuto myšlenkovou strukturu můžeme sledovat v roce 1917 ve výběru myšlenek Tolstého, a posléze i v *Budování člověka* (1956). A tak stejně lze již v raném období, kdy se vyjadřovala k ženskému hnutí, vysledovat názor, že muž je pro ženu (a tak i pro ženské hnutí) důležitý, že se tyto dvě pohlaví potřebují a ovlivňují navzájem.

Dále můžeme sledovat, jak se vyvíjel názor Štechové na ženské hnutí. V *O ženě* začíná s kritikou ženského hnutí ve smyslu toho, že ženy se začínají více věnovat politickým schůzím, než svým - slovy Štechové - základním povinnostem. Dle Štechové není úplně nutné, aby ženy nuceně vstupovaly do veřejného života, poněvadž se mohou realizovat i v životě rodinném. Potřeba je, aby byl v každé ženě probuzen tento smysl pro zodpovědnost vlastního života. Nevědomost ženy jistým způsobem muže ponižuje a nedopustí jeho seberůstu. „*Kým si žena nebude vedomá svojho vysokého postavenia a úlohy, ktorú jej boh*

---

³¹⁸ ŠTECHOVÁ, Marie. *O ženě*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľudoch a veciach*, str. 165.

určil, *položiac jej do ruky blaho celé budúcnosti: do tých čas muž na sypkom základe buduje. Žena musí byť jeho spolupracovníčkou, ak sa má stavba podariť. Žena musí byť povýšená na stolec panovnícky, vedľa muža, nie aby súdila, nie aby trestala, ale jako anjel mieru medzi ním a svetom. Do ruky ženy dal boh palmu viery a pochodeň lásky, aby ju niesla pred mužom, keď kráča do boja ducha. Žena musí ľudstvu vrátiť stratený ráj, tu drahocennú perlu, prý však musí vedieť, že spočíva na dne vlastného srdca, tam že sa musí pre ňu ponoriť.* ³¹⁹ Ale zase, když se bude žena snažit dosáhnout svého poznání a své vznešenosti tam, kde nepatří, nepodaří se jí to.

Žena je pro Marii Štechovou člověkem, jež dokáže přijímat i dávat, jež dokáže se v dávání takříkajíc rozdat. V *Čertově brázdě* uvádí příklady takových žen, které se dokázaly rozdat pro svou ideologii – Johanku z Arku, Marii Curie Skłodowskou anebo Boženu Němcovou.³²⁰ U Boženy Němcové se Štechová zřejmě inspirovala, aby utvořila svůj koncept lásky: „*Vie, že láska je kľúč k životu. Ale Viktorka, ako ona, sú mučednicami lásky. To sú tí, čo za lásku dávajú celý svoj život.*“³²¹

Základní myšlenkovou linií o ženě si Marie Štechová udržovala celý život, měnil se pouze její náhled na uskutečnění tohoto projektu v praxi. Byla značně ovlivněna dobou a společenskými názory.

Všemi obdobími dále prostupuje důraz Štechové na úlohu ženy jako matky. Ve všech obdobích je její názor stejný – mateřství je nejdůležitějším posláním ženy, musí se mu plně věnovat, aby mohla být šťastná a aby cítila své sebeuplatnění i v soukromé sféře.

---

³¹⁹ ŠTECHOVÁ, Marie. *O ženě*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľudoch a veciach*, str. 91.

³²⁰ ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*, str. 40.

³²¹ Tamtéž.

Závěr

Cílem této práce bylo představení další autorky do kánonu literatury, filosofie a feminismu, představit Marii Štechovou jako myslitelku a spisovatelku, která působila v první polovině 20. století. Zasazení Marie Štechové do jednoho okruhu by bylo zjednodušující a nepravdivé. Štechová zasahuje jako spisovatelka, akademička a absolventka filosofické fakulty do všech zmíněných okruhů. Pomocí autorčiných děl, ať už vydaných či rukopisných, dochovaných dobových materiálů a zpracované literatury, chtěla jsem podat jeden možný pohled nejen na každodennost života na počátku dvacátého století, ale především na pojetí ženské otázky.

V první polovině práce jsem zpracovala kompletní biografii Marie Štechové, která může být nápomocná dalším badatelkám a badatelům. Snažila jsem se podat komplexní náhled na styl jejího myšlení, ukázala jsem, že většinou byl ovlivněn dobou, ve které působila.

Myšlení Marie Štechové propojovala linie náboženství a víry, které se vyskytovalo v průběhu celého jejího působení. Sama psala, že se jako aktivní křesťanka necítí, ale její díla a myšlenky vyzařovaly náboženskou tematiku, anebo byly alespoň spojeny s duchovní aktivitou. Dalším aspektem, který prostupoval celým jejím dílem, byla láska. Láska je pro Štechovou významným citem nejen v manželství či partnerství, ale ve všech vztazích i společenských aktivitách. Láska není pouze duchovním činitelem, který se „vznáší“ nad lidmi, Štechová zastává názor, že se jedná o rozumové spojení dvou a více lidí. Láska nás může povznést a naučit nás, jak vycházet s ostatními.

V druhé polovině práce jsem se zaměřila na pojetí stěžejních témat, kterými se Štechová zabývala, a nahlížela jsem na ně z genderové perspektivy. Tímto se otevřel diskusní prostor nad obrazem ženy v českém prostředí v období první poloviny dvacátého století a přispělo se k faktickým informacím, které jsem se snažila doplňovat teoretickou literaturou.

Žena jako matka a hospodyně, je asi nejčastější výjevem v díle Marie Štechové. Společnost, dle Štechové, neposkytovala ženám vhodné podmínky pro to, aby se uplatnily ve veřejné sféře, ale nebyly podporovány ani ve sféře soukromé. V tomto viděla Štechová cíl ženského hnutí, uzpůsobit podmínky k tomu, aby se mohly ženy uchytit alespoň v jedné sféře. Blíže ji byla sféra soukromá, a tak na ní kladla zřetel. Když se ženy nemohou plně věnovat profesnímu životu, měly by dojít svého štěstí v domácím životě. Měly by nahlédnout-především-na mateřství jako na úkol, kterým obohacují nejen sebe, ale také národ. A když budou spokojené samy se sebou, mohou tuto spokojenost předávat svým dětem. Výchova byla, pro Marii Štechovou, důležitým aspektem dospívání. Člověk-hlavně dívka/žena-by se měl/a naučit organizaci svého života, a tím se postupně dostávat k poznávání společnosti.

„Ale jakkoli poslání jednoho každého člověka jsou různá, jedno je všem společné: růsti, neumdlévati, vytrvati a nebáti se života.“³²²

Idea ženství v díle filosofky Marie Štechové představila autorku i jako spisovatelku s feministickým zaměřením. Kladla důraz nejen na změnu postavení ženy ve společnosti, ale i na sílu a aktivitu každého jedince. Ke změně se snažila dospět induktivně, tedy od spokojenosti a pocitů každé jedné ženy. Negenalizovala a nesnažila se o změnu zhora-kladením zákonů, či pravidel. Jednoduše zastává názor, že žena by měla být spokojená v jakékoli životní pozici, svou úlohu měla by přijmout aktivně a bojovat za ní. Jedině tak může dospět k pochopení životního údělu a předávat své štěstí a lásku na další generace.

---

³²² ŠTECHOVÁ, Marie. Člověk. In: *Ženský svět* 1916, č. 3, str. 64.

Seznam použité literatury

Primární literatura:

Ženská revue, 1905, str. 1.

Ds. Kuchařka Marie Štechové. In: *Máj* 1907 – 1908, č. 30, str. 467 – 468.

ŠTECHOVÁ, Marie. Přednášky o ženském hnutí v Sdružení akademicky vzdělaných žen, In: *Ženský obzor* 1913, č. 12/10, str. 310-313.

Zprávy školní. I. Sbor učitelský. In: Zpráva dívčího reálného gymnasia s právem veřejnosti ve Valašském Meziříčí 1914, č. 3.

ŠTECHOVÁ, Marie. Podstata náboženství. In: *Ženský svět* 1915, č. 10-11, str. 152 – 154.

ŠTECHOVÁ, Marie. O ženské samostatnosti. In: *Ženský svět* 1915, č. 10-11, str. 162.

ŠTECHOVÁ Marie. Dodatek autorky. In.: *Ženský svět* 1915, č. 12 - 14, str. 206.

ŠTECHOVÁ, Marie. Láska k bližnímu. In: *Ženský svět* 1915, č. 16-17, str. 265.

ŠTECHOVÁ, Marie. Ženina úloha. In: *Ženský svět* 1915 č. 20, str. 324.

ŠTECHOVÁ, Marie. Kroužek přátel křesťanského hnutí studentského. In.: *Ženský svět* 1915, č. 21, str. 355.

ŠTECHOVÁ, Marie. Matky. In: *Ženský svět* 1916, č. 1, str. 16 – 18.

ŠTECHOVÁ, Marie. Ženské problémy. In: *Ženský svět* 1916, č. 1, str. 17.

ŠTECHOVÁ, Marie. Cena práce. In: *Ženský svět* 1916, č. 2, str. 48.

ŠTECHOVÁ, Marie. Člověk. In: *Ženský svět* 1916, č. 3, str. 64.

ŠTECHOVÁ, Marie. Labyrint světa a ráj srdce. In: *Ženský svět* 1916, č. 3, str. 73.

ŠTECHOVÁ, Marie. Muž. In: *Ženský svět* 1916, č. 21-22, str. 446.

ŠTECHOVÁ, Marie. Dívčí román. Povídka o skutečnosti. In: *Ženský svět* 1917, č. 2-3, str. 25.

ŠTECHOVÁ, Marie. Žena. In: *Ženský svět* 1917, č. 7-8, s. 129.

ŠTECHOVÁ, Marie. Vynalezení ženy. In: *Kmen* 1918, č. 1, str. 6.

ŠTECHOVÁ, Marie. *Martin Buber: Lao-tse.* In: *Kmen* 1918 – 1919, č. 36, str. 280.

ŠTECHOVÁ, Marie. *Prameny života. Výbor statí z let 1914 – 1916.* Praha: Vydavatelství družstva ženského světa, 1919.

V. B. O. *Literatura.* In: *Ženský svět* 1919, č. 11-12, str. 183.

ŠTECHOVÁ, Marie. *Poznámky o lidech a věcech.* Praha: Orbis, 1928.

KARASOVÁ, Jitka. *Literatura.* In: *Ženský svět* 1928, č. 13, str. 200.

ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlenky čínského filosofa Čuang – tse.* Praha: Helios, 1930.

ŠTECHOVÁ, Marie. Slavný Joyce. In: *Slovenské pohľady*, Bratislava: 1931, str. 129.

- ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Don Bosco*. Ostrava: Salesiáni, 1936.
- ŠTECHOVÁ, Marie. *Život Světcův: Sv. Don Bosco*. Zemědělské knihkupectví A. Neubert: 1937.
- ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Terezie od Ježíše*. Olomouc: Krystal, 1938.
- ŠTECHOVÁ, Marie. *Duše a svět*. Olomouc: Krystal, 1939.
- ŠTECHOVÁ, Marie. Člověk stvořitel. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14., str. 250 – 251.
- ŠTECHOVÁ, Marie. Stará východní moudrost. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14, str. 306.
- ŠTECHOVÁ, Marie. *Umění přijímat život*. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14., str. 312 – 313.
- ŠTECHOVÁ, Marie. *Já a můj Bůh*. In: *Na hlubinu* 1939, ročník 14., str. 375 – 376.
- ŠTECHOVÁ, Marie. *Sv. Prokop, patron země Čech a Moravy*. Olomouc: Krystal, 1940.
- ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka I*. Strančice: 1956.
- ŠTECHOVÁ, Marie. *Budování člověka, II*. Strančice: 1957.
- ŠTECHOVÁ, Marie. *Čertova brázda*.

Sekundární literatura:

- BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha : autor neznámý, 2003.
- BOREL, Henri. *The Rhythm of Life: based on the Philosophy of Lao-Tse*. Kessinger Publishing: 1921.
- BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Katedra historie, Univerzita Palackého, 2001.
- ČAPEK, Karel. *O umění a kultuře: Od člověka k člověku: (Dodatky)*. 1. soubor. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1995.
- ČADKOVÁ, Kateřina – M. Lenderová – J. Stráníková, (edd.), *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do 20. století v zajetí historiografie*, Pardubice: 2006.
- DALLAIRE, Yvon. *Láska a sexualita v trvalém vztahu*. Portál: 2009.
- DRATVOVÁ, Albína. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha: Academia, 2008.
- DRATVOVÁ, Albína. *Duše dnešní ženy*. 1. vyd. Československý kompas 1947.
- FOUCAULT, Michel. *Dějiny sexuality I, Vůle k vědě*. Praha: Hermann & synové, 1999.
- FOUCAULT, Michel. *Dějiny sexuality 2*. Praha: Hermann & synové, 2003.
- FREUD, Sigmund. „Kulturní“ sexuální morálka a moderní nervozita. In: MIKOTA, Václav. *150 let od narození Sigmunda Freuda*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006.

- HANUŠ, Jiří. *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005.
- HECZKOVÁ, Libuše. *Píšíci Minervy: vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha 2009.
- HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999.
- CHODOROW, Nancy. *The reproduction of mothering : psychoanalysis and the sociology of gender*. Berkley, University of California Press, 1979.
- KALNICKÁ, Zdeňka. *Úvod do gender studies. Otázka rodové identity*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2010.
- KOCÁK, Michal. *Mária Štechová*. In: ŠTECHOVÁ, Marie. *Myšlienky o ľuďoch a veciach*. Bratislava: Tatran, 1984.
- KOLDINSKÁ, Kristýna. *Gender a sociální právo. Rovnost mezi muži a ženami v sociálněprávních souvislostech*. Praha: Nakladatelství C H Beck, 2010.
- KŘÍŽKOVÁ, Ivana. *Neznámá území československé filosofie: Marie Štechová*. Ostrava, 2015. Diplomová práce. Ostravská univerzita. Vedoucí práce prof. PhDr. Zdeňka Kalnická, CSc.
- LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se, knížko má... Ženské deníky 19. století*. Praha: Triton, 2008.
- LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001.
- LENDEROVÁ, Milena. *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha: Karolinum, 2002.
- LENDEROVÁ, Milena. *Chytila patrolu aneb Prostituce za Rakouska i Republiky*. Praha: Karolinum, 2002.
- LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i modlitbě*. Praha : Mladá fronta, 1999.
- LENDEROVÁ, Milena. KOPIČKOVÁ, Božena. BUREŠOVÁ, Jana. MAUR, Eduard. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Lidové noviny, 2010.
- LERNOUT, Geert. *The reception of James Joyce in Europe*. Bloomsbury Academic 2004.
- MORRIS, Pam. *Literatura a feminismus*. Brno: Host, 2000.
- MRKÝVKA, Petr. VESELÁ, Renata. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 1992.
- NEKVINDA, Libor. *Na hlubinu 1926 – 1948. Bibliografie revue pro duchovní život*. Hradec Králové: Nakladatelství Gaudeamus, edice Prométheus, sv. 39, 2000

- OVEČKA, Libor, Motlová, M., Serých, J., Hanus, J., & Skoblík, J. *'Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré ...': česká katolická morální teologie 1884-1948*. Praha: Karolinum Press, 2011.
- PACHMANNOVÁ, Martina: *Geniova mateřština. Ke konstrukci maskulinity v českém umění 20. století*. In: *V mužském mozku. Sb. k 70. narozeninám Petra Wittlicha*, usp. Lenka Bydžovská a Roman Prahel, Scriptorium, Dolní Břežany 2002.
- PODANÝ, Václav. *Albína Dratvová a její deník*. In: *Dějiny a současnost. Kulturně historická revue*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995 17, č. 2, str. 30-33.
- POŘÍZKA, Petr. *Bohemica X*. Olomouc: Univerzita palackého v Olomouci, 2007.
- RICH, Adrienne. *Compulsory heterosexuality and lesbian existence*. Chicago: Univerzity of Chicago Press, 1980.
- SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a slovník filosofických pojmů*. Praha: Vyšehrad, 2002.
- ŠALDA, F. X. *Kritické projevy 1919 - 1921*. Praha: Československý spisovatel, 1959.
- ŠANDEROVÁ, Vlasta. *Sedmdesát let brněnské Vesny*. In: *Ženy na Moravě*. Brno: 1940.
- VALDROVÁ, Jana a kol. *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004.
- WEISS, Petr. ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuální chování v ČR*. Portál 2012.
- Ženy na Moravě. Ve prospěch chudých dětí českých škol brněnských*. Uspořádala Hana Veletovská – Humlová. Brno: 1940.

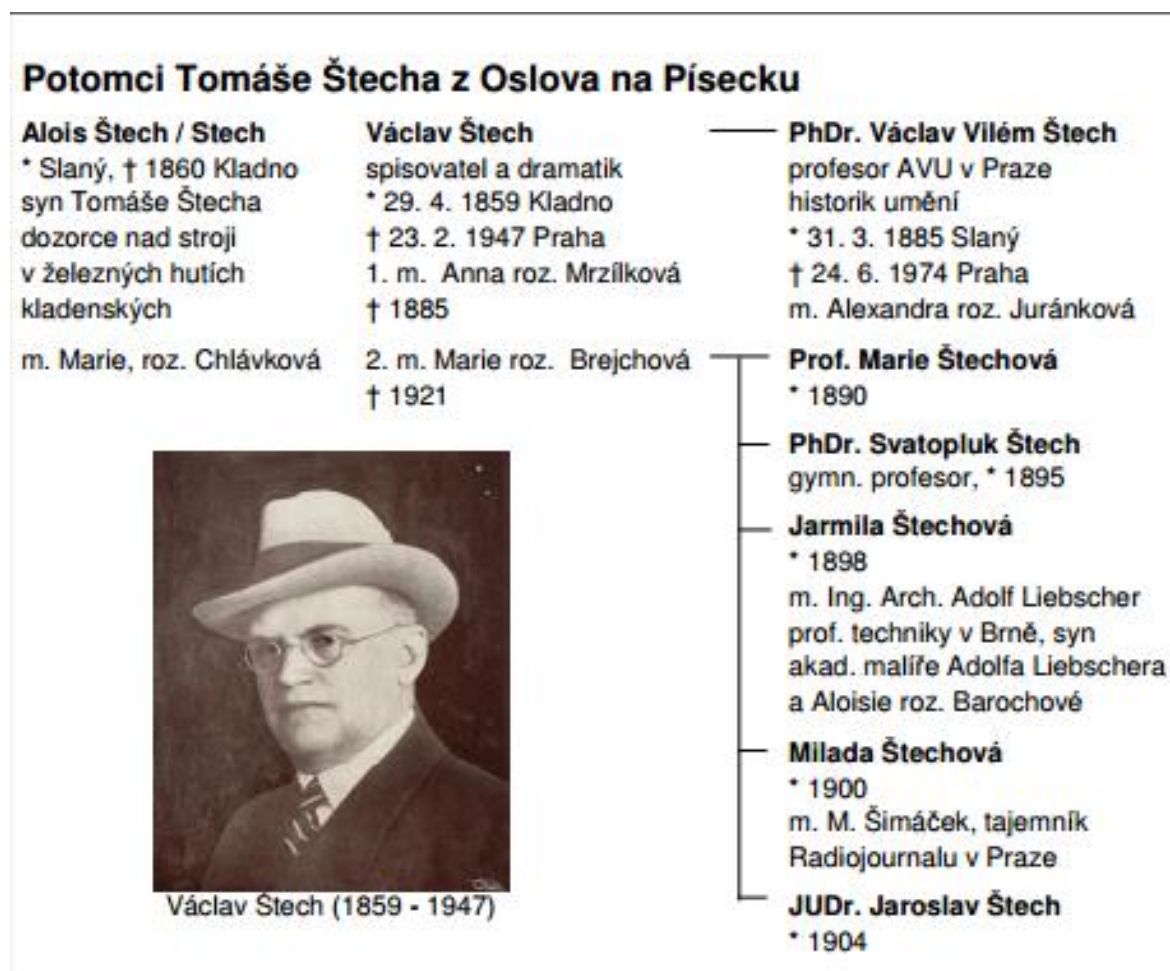
Internetové zdroje:

- www.karel-may.mojesco.net
- www.oskole.sk
- www.pohlady.sk
- www.popup.upol.cz
- www.karmel.cz
- www.slovníkceskeliteratury.cz

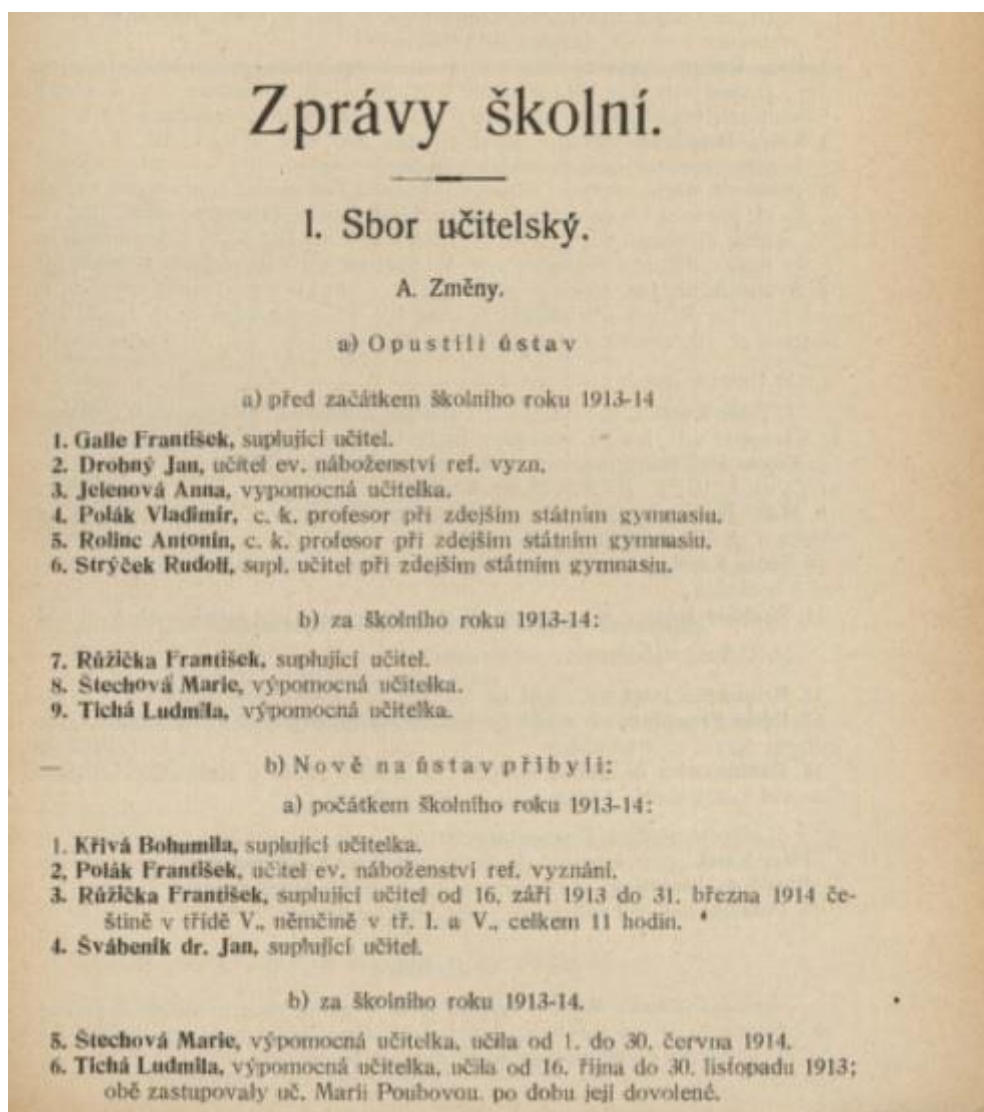

Přílohy

PŘÍLOHA Č. 1:

TRNKA, Miloslav. 1899. *Václav Štech, jmenovci*, str. 3. Dostupné z: <http://rodopisna-revue-online.tode.cz/regiony/stech-jmenovci.pdf>.

Zprávy školní. I. Sbor učitelský. In: Zpráva dívčího reálného gymnasia s právem veřejnosti ve Val. Meziříčí 1914, č. 3.

PŘÍLOHA Č. 3:

Skrze něho a s ním a v něm... 1933, 8, 5, s. 264–270
Více kněží či více světců. 1940, 15, 3, s. 157–163
Víra. 1938, 13, 1, s. 9–13

Štechová, Marie

Pracovna

Bližní. 1940, 15, 10, s. 631–632
Dobrá. 1940, 15, 10, s. 633–634
Jak podrobujeme druhé vlastní vůli. 1941, 16, 5, s. 312–314
Láska k bližnímu. 1941, 16, 2, s. 121–123
Láska k Bohu. 1941, 16, 2, s. 118–121
Mystika. 1940, 15, 10, s. 634–635
Oblo hltati. 1939, 14, 8, s. 512–513
Ochrana proti bližním. 1940, 15, 10, s. 632–633
Právní křesťané. 1941, 16, 9, s. 609–610
Rozměňování osobnosti. 1939, 14, 8, s. 514–516
Spiritualita tygrem pohlcená. 1940, 15, 4, s. 247–250
Veršované modlení. 1940, 15, 4, s. 251–252

Slovo k době

Člověk stvořitel. 1939, 14, 4, s. 250–251
Já a můj Bůh. 1939, 14, 6, s. 375–376

Výhledy

Klerikální nebezpečí. 1938, 13, 5, s. 341–343
Nemohu věřit. 1938, 13, 7, s. 488–489
Příspěvky k distinkcím čili rozeznávací znamení. 1938, 13, 6, s. 409–411
Skutečnosti a neskutečnosti. 1938, 13, 8, s. 561–562
Ušlechtilí pohané. 1938, 13, 10, s. 685–687
Zrcadlo řeči. 1938, 13, 9, s. 627–628

Život

Co se ztratilo a co má být hledáno. 1941, 16, 2, s. 105–108
Děsný pád ideologií. 1944–1945, 19, 8, s. 502–504
Hrad nitra. 1939, 14, 6, s. 370–371
Jak člověk sám sebe ubíjí. 1941, 16, 1, s. 34–36
Moderní herese. 1940, 15, 2, s. 112–115
Optický klam. 1940, 15, 5, s. 308–311
Přijímání dětí ve venkovské škole. 1940, 15, 1, s. 48–51
Starosti ideologů. 1940, 15, 7, s. 429–431
Umění přijímat život. 1939, 14, 5, s. 312–313
Základní dílo o suverenitě duše. 1941, 16, 3, s. 168–172

Články

Duch Karmelu. 1938, 13, 3, s. 191–195
Duch Karmelu. 1938, 13, 4, s. 261–264
Stará východní moudrost. 1939, 14, 5, s. 304–307
Zákon hmoty. 1940, 15, 9, s. 552–555

NEKVINDA, Libor. *Na hlubinu 1926 – 1948. Bibliografie revue pro duchovní život*. Hradec Králové: Nakladatelství Gaudeamus, edice Prométheus, sv. 39, 2000